Гуваликлар

Өтмүштин кәлгән бир аваз

1. «Кона Гулам өлди»

(Пакистандин болған гувалиқ)

«*Мән нурғунлиған бигуна кишиләрни өлтүрдум, Худа мени қандақму кәчүрүм қилсун?» ... дуа қилғум бар, әмма туюқсиз дәһшәтлик қорқунучлар мени чирмивалди. Ғәзәпләнгән Худаниң қолиға чүшсәм қандақму болуп кетәрмән?*»

Пакистанлиқ Г. М. Нааман 1947-йили Һиндистан парчилиниш урушиға арилишип қелип, Ислам үчүн жәң қилған. Шу чағдики рәһимсизликләр уни роһи җәһәттин бәк биарам қилған вә униңда Худани тонушқа болған интизарниму туғдурған. Шуниң билән Мәсиһ Әйса уни қутқузуп, йеңи бир адәм қилған. Бу җәрянларда еғир қаршилиққа учриған болсиму, лекин Худа йәнила униң көңлигә хатирҗәмлик ата қилған. Кейинки күнләрдә у Пакистандики Мәсиһ мухлислириниң җамаәтлиридә хизмәт қилишқа башлиған.

Мән 1930-йили Һиндистанниң шималидики Жамму шәһиридә, жуқури тәбиқилик бир мусулман аилисидә, бәш оғулниң тунҗиси

болуп туғулғанидим. Атам Һиндистан армийисидә «субедар-майор» болған. У Ислам шәриитидики қаидә-йосунларға риайә қилатти, әмма у адәттики кишиләрдин азрақла пәриқ қилатти — У «мистисизм» билән бәнд болған сопи (суфи) еди.

Мән бәш яшқа киргәндә биз Заффарвал дегән бир қедимий шәһәргә көчүп бардуқ. Бу шәһәр Панҗаб районида болуп, Җамму шәһири вә Кәшмир чегарисиға йеқин еди. Бу йәрдики мән оқуватқан башланғуч мәктәпниң мудири сопи екән; мәктәптики бәзи савақдашлирим болса, Мәсиһ мухлислиридин екән. Бу шәһәрдә Мәсиһ мухлислириниң бир җамаити бар болуп, сабиқ мусулман Ибраһим бу җамаәткә ақсақал болғаниди. Балилиқ вақтимда шу җамаәттә «хуш хәвәр» җакарлиғучи болған бир аялниң тәқвадарлиғи маңа чоңқур тәсир йәткүзгән еди. У даим хәқләргә Әйса вә Униң бизгә болған меһир-муһәббити тоғрисида сөзләйтти. Мән у аялдин шуни көрдүмки, униң барлиқ дунияси пәқәт Мәсиһ Әйсадин ибарәт еди.

Тоққуз йешимда мән оттура мәктәптә оқуш үчүн Җаммуға қайтип кәлдим. Бу мәктәпниң кәйпияти башқичә еди, чүнки оқутқучиларниң көпинчиси Һинди диндарлири еди. Мәктәптики оқушум утуқлуқ миңиватқаниди, әмма он үч яшқа киргинимдин тартип, мәктәптин зерикишкә башлидим. Шуниң билән мәктәптин қечип, Һиндистан Һава Армиийисигә қатнаштим, Бирма фронтида һәрбий болдум.

Уруштин кейинки күнләр мән үчүн толиму тәскә тохтиди. Балилиқ дәвримдә «Вәтәнни (Пакистан) мустәқилликқа ериштүрүш һәрикити»гә анчә-мунчә қатнашқанидим. Шуңа һөкүмәт мени

мәлум бир йәр асти тәшкилатиниң әзаси дәп гуманлинатти. Шуниң билән мениң Һава Армиийисидә туриверишим тәскә тохтап, ахири 1947-йили 5-айда истепа бәрдим һәм кетишимгә рухсәт берилди. Җаммудики анам вә акилиримниң йениға қайттим, атамниң йеқинда аләмдин өтүп кәткәнлигидин хәвәр таптим. Жутумдиму паҗиәлик өзгиришләр йүз бәргән еди. Пүтүн мәмликәт ичи қалаймиқанлиққа чөмгән еди. Пакистанниң мустәқиллиққа еришиш имканийити чоң болғачқа, мусулманлар билән Һинди вә Сик диндарлири оттурисида җидди күрәш болмақта екән.

Хәлиқниң күрәш қилиш қизғинлиғи әвҗигә чиқиши билән Панҗабтики мәсчитләрдә «җиһад» (ғазат, «муқәддәс уруш») елан қилинди. Бу «һаяҗанлиқ долқун» мениң Җаммудики мусулман қериндашлирим үчүн күрәш қилишимға түрткә болди. Шуниң билән мән «Азад Кәшмир»ниң бир әзаси болуш сүпитим билән «қизғин вә ярамлиқ» бир һәрбий болуп чиқтим. Һазир шу вақитлиримни ойлисам, номустин йерилғидәк болуп кетимән. Башқилар билән бирлишип йезиларға от қояттуқ, бәзидә қоралсиз кишиләрни өлтүрәттуқ вә бәзидә уларни Исламни қобул қилишқа мәҗбурлайттуқ. Бәзибир вақиәләр мениң виҗданимни толиму қийнайтти, мәсилән, һәрбийләрниң өзлириниң шәһваний һәвәслирини қандуруш үчүн, бир Һинди диндар қизиға басқунчилиқ қилғанлиғини өз көзүм билән көргән едим. Мән урушқансери мәйүслинип кетивататтим. Мениң билидиған дунияйим, әслидә тинич вә хатирҗәм болуп, аддий пуқралар өзара көйүнүп, бир-биридин хәвәр елип туридиған ашундақ яхши дунияға көнүп кәткән едим. Әшу яш чағлиримдила тоққузум тәл бир жигит едим.

Мән бир йезидин Мәсиһ мухлиси болған оттура яшлардики икки әрни тутувелип уларға: «Немишқа мусулман болмайсиләр?» дедим. Улар җавап бәрмиди, әмма он икки яшлиқ бир қиз мундақ дәп варқирди: «Биз ундақ қилалмаймиз!». Мән йәнә: «Әнди силәр көргүлүгүңларни көрисиләр! Мән силәрни өлтүрүветимән!» дедим. У: «Болиду, лекин биз ишәнгән Ниҗаткаримиз: «Мана мән даим силәр билән биллә болимән, дунияниң ахириғичиму биллә болимән» — дегән» — деди.

Андин у үчәйлән тизлинип, Мәсиһ Әйсаниң намини атап туруп дуа қилди. Уларниң орнидин туруши билән мән уларға: «Мениң қилғанлиримни кәчүрүм қилиңлар» — дедим. Улар җавапән: «Биз Әйсаниң намида сизни кәчүрүм қилимиз» деди. Шу һаман мән уларға зиян йәткүзмәслигим керәк екәнлигини вә шуниңдәк хәқләрдин мәҗбурий тартивалған бәзи нәрсиләрни егисигә қайтуруп бәрмисәм болмайдиғанлиғини һес қилип қалдим.

Йәнә бир қетим, биз мәлум бир йезиға от қоюветип, униңдин қечип чиқидиған кишиләрни етиш үчүн күтүп турғанидуқ. Уштумтут кичик балини көтәргән бир қери момай бизгә қарап жүгүрүп кәлди-дә, балини алдимға ташлиди һәмдә мундақ дәп варқириди: «Уни өлтүрүвәт! Силәрниң диниңлар кишини өлтүрүветиштур, силәрниң илаһиңлар болса, хәқләрни өлтүрүшүңлар биләнла рази болиду — лекин шуни билип қоюңларки, Худа Өзи яратқан бәндилирини өлтүрүшүңлардин һәргиз рази болмайду».

Мән алдимда жиғлап ятқан шу кичик балиға қарап һаңвеқип туруп қалдим. Бир нәччә минутқичә тилим пәқәтла гәпкә кәлмәй

қалди. Өзүмниң қиливатқан ишлиримға нәпрәтлинидиған бирхил һессият ич-ичимдин урғуп чиқти. Мән момайға қарап: «Балиңизни елиң, Худа һәққидә сизгә қәсәм бериманки, мениң бу бир җүп қолум һазирдин башлап дин үчүн һәргиз бирму адәм өлтүрмәйду» — дедим. Мән өзүмниң қанчилик рәзил гунакар екәнлигимни тонуп йәткәндин кейин өз-өзүмдин: «Мән нурғунлиған бигуна кишиләрни өлтүрдум, Худа мени қандақму кәчүрүм қилсун?» дәп сорашқа башлидим. Маңа бешимни қараңғулуқ қаплиған бир қорқунуч чүшти. Өткән күнләрдики Ислам диниға болған етиқадим вә қаидә-йосунлири тоғрилиқ ойлирим калламдин бара-бара йоқашқа башлап, худасиз болуп қалдим. Мән «Азад Кәшмир» гуруһидин истепа бәрдим. Улар истепа беришимдики сәвәпниң немә екәнлигини кишиләргә ейтмаслиқ һәм һеч кимгә билиндүрмәй җим-җитла кетип қелиш шәрти астида мени қоюп бәрди.

Лекин нәгиму барай, немиму қилай? Мениң дуа қилғум бар еди, әмма туюқсиз дәһшәтлик қорқунучлар мени чирмивалди. Ғәзәпләнгән Худаниң қолиға чүшсәм қандақму болуп кетәрмән? Достлирим яки акилиримға Ислам диниға ишәнмәйватқанлиғимни ейтсам улардин һечқандақ ярдәм тапалмаймән ... гәрчә көңлүм бәк биарам болған болсиму, йәнила анам вә акилиримдин айрилип кетиш қарариға кәлдим.

Бир кечиси мән Камалия пойиз истансисиға йетип кәлдим. Қәлбимдә Худаға болған чоңқур әмма қанаәт тапалмиған интизар бар еди. Түн йерими болғаниди, мән пойиз күтүш өйидә Худаға көңли-көксүмдики гәплиримни төкүп дуа қилдим: «И Худа, маңа ярдәм қилғайсән — Сән билән көрүшүшни халаймән!»

дуа қиливатқинимда маңа: «**Мениң меһир-шәпқитим һаҗитиңдин чиқидиғандур**» дегән бир аваз аңланғандәк болди. Бу сөзни аңлапла қайғулирим, мәйүслирим пүтүнләй түгәп кәткәндәк һессиятта болдум. Мән бу сөзни өз-өзүмгә тәкрар-тәкрар ейтивататтим; шу чағда Мәсиһ мухлиси болған бир тазлиқчи кирип кәлди — у бу сөзни билидикән, у маңа: «Бу әсли расул Павлусниң сөзи (Инҗилдики «Коринтлиқларға (2)» 12-бап, 9-айәт)» деди.

Бу йәргә йеқин бир җайда нурғун Мәсиһ мухлислири олтарақлашқан бир йеза бар екән, мән Мәсиһ ақсақили билән көрүшүп беқиш үчүн, шу йезиға қарап йол алдим. Мән өзүмниң Әйса Мәсиһниң мухлиси болмақчи екәнлигимни униңға ейттим. У маңа бир парчә тонуштуруш хети йезип бәрди вә мени қириқ километр жирақлиқтики Гоҗра дегән шәһәргә әвәтти. Бу шәһәрдә Мәсиһ мухлислириниң чоң бир җамаити бар екән, җамаәт ичидә наһайити билимлик бир ақсақал бар еди.

Бир күни кәчтә мән бу адәмгә бешимдин өткән ишларни вә роһий издинишимни ейттим. У гепимгә қулақ селип, наһайити диққәт билән аңлиди. Униң зоқиға вә һесдашлиғиға еришиш үчүн мән йәнә униңға аялимниң йеқинда уштумтут аләмдин өткәнлигини ейтип бәрдим. Бу әслидә ялған еди. У мени қизғинлиқ билән қарши алди вә мениң бу йәрдә бир нәччә һәптә турушумни өтүнди; шундақ болғанда, мениң зади Мәсиһ мухлиси болушум яки болмаслиғим тоғрисидики қараримни пухта ойлинишқа йетәрлик вақит чиқатти. Җамаәтму шу вақит ичидә мениң ирадәмниң қанчилик дәриҗидә екәнлигини биләләйтти.

Улар мени бир кариватлиқ кичик ятақ өйгә орунлаштуруп

қойди, мән Инжилниң хуш хәвирини системилиқ оқуп өзүмгә сиңдүрүшкә башлидим. Бу йәрдә бир дәрвазивән бар болуп, униң исми Бута Мәсиһ еди. Униң ишәшиси, етиқади һәм күчлүк һәм саддиларчә еди. Бу ақ көңүл адәм мениң яхши достум вә яхши таянчим болуп қалди. Шуниң билән һәр күни биллә дуа қилидиған һәм бирликтә Инжил оқуп параңлашидиған болуп қалдуқ.

Бир күни кәчтә ақсақал ухлашқа тәмшилип кариватта олтарғаниди, мән «аялимниң өлүми» тоғрисидики сөзлиримни қайта тилға алдим: «Әслидә бу гәп ялған еди. Мән Рәб Әйсани тонушқа башлидим. Әнди ялғанчилиқ ичидә яшавәрмәймән» — дәвәттим. У мениң бу иқраримни аңлап тәсирлинип, мән билән биллә тизлинип олтирип, Худаниң көңлүмдин орун алғанлиғи үчүн Худаға рәхмәт ейттуқ.

Мән биринчи қетимлиқ «Гожра Мәсиһ мухлиси чоң мәҗлиси»гә қатнаштим, у мәҗлистин аңлиған тәлимләр маңа бәк мәдәт болди, бирақ мән үчүн әң әһмийәтлик болған бир күн бир йәкшәнбә күни болди. У күни мән пүтүн җамаәт алдида туруп Мәсиһ Әйсаға бағлиған етиқадимни етирап қилип суға чөмүлдүрүлдум. Шу чағда мән: «Гулам Мәсиһ» (Мәсиһниң хизмәтчиси) дегән йеңи бир исимни өзүмгә таллидим.

Шу иштин узун өтмәй, акилирим «апимиз еғир кесәл», дегәнни баһанә қилип мени алғили кәпту. Мән жутумға қайтип барғандин кейин, бу ишниң бир нәйрәң екәнлигини билдим. Апам болса сапсақ турупту, әмма у мениң Мәсиһ мухлиси болғанлиғимға бәкму хапа болди. Акилирим болса бәзи моллиларни чақиртип мән билән муһакимә жүргүзди. Бирақ уларниң музакирилириниң тәсир

күчи болмиғачқа, улар маңа пәқәт бир нәччә еғиз аччиқ сөз вә тәһдит селиш биләнла кетип қалди. Шуниң билән акилирим мени қаттиқ уруп, қамчилап, бир нәччә күн аш бәрмәй, айрим бир өйгә қамап қойди. Бирақ етиқадим маңа күч бәргәчкә, бу ишларға бәрдашлиқ берәлидим, улар мениң шунчилик җапа-мушәққәтләргә бәргән сәвир-тақитимгә қарап һәйран қелишти. Улар мениң һазирқи мүҗәз-хулқумниң бурунқи мүҗәз-хулқумға шунчилик охшимай қалғанлиғиға болған һәйранлиғини маңа ейтқанлирида, мән уларға «Мән һазир йеңи бир адәм; бурунқи Гулам өлди. Мәндә турмушқа нисбәтән йеңи позитсийә вә йеңи иш-һәрикәт пәйда болди» дедим. Һаятимниң хәвпкә учрайдиғанлиғини һес қилип йәттим, лекин Панҗабтики бүйүк Мәсиһ мухлиси болған Садһу Сундар Сиңниң: «Мәсиһ Әйса үчүн өлүш асан; бирақ Униң үчүн яшаш тәс. Өлүш бир-икки саәтлик иш халас, лекин Мәсиһ үчүн яшаш, униң үчүн күндилик өлүштин ибарәттур» дегән сөзлирини есимдә чиң тутқанидим.

Узун өтмәй мән Худаниң мени сиртларға чиқип Инҗилдики хуш хәвәрни җакарлашқа чақирғанлиғини билдим. Шуниң билән мән нурғун йәрләрдики Мәсиһ мухлиси җамаәтлирини йоқлидим һәм уларниң ярдими билән бу хизмәтни қилиш үчүн җаһан кезишкә башлидим. Заффарвал шәһиридә мениң нурғун тонушлирим бар еди. Шундақ болсиму, мән уларниң алдида хуш хәвәрни җакарлашқа җүръәт қилдим. Бу болса, Худаниң маңа бәргән қудритидур. Кейин мән йәнә Синд өлкисигә берип Синд тилини үгәндим, һәмдә Синд өлкисидики Шикарпур шәһиридә жилда бир қетим тәшкиллинидиған «Көз давалаш лагер»ға қатнаштим. Нурғунлиған көз кесилигә гриптар болған кишиләр өз

туққанлириниң һәмраһлиғида Мәсиһ мухлиси тәшкиллигән бу лагерға һәқсиз давалинишқа еришиш үчүн келәтти. 1952-йили Синдтики Кохли миллитидин бәзилири мениң улар үчүн хуш хәвәрни чүшәндүрүш хизмитини қилишимни тәләп қилди. Бу милләт Һиндистан диндарлиридин болуп, улар дәсләптә мени қобул қилмиғаниди. Шуниң билән мән йеза сиртидики бир дәрәқ астида бир мәзгил туруп турушқа мәҗбур болдум. Лекин Худа мениң қол тәккүзүп туруп дуа қилишим арқилиқ бәзибир кесәл адәмләрни сақайтқузди. Бу ишлар үнүм бәргәндин кейин мән наһайити қизғин қарши елиндим.

Йәнә узун өтмәй, техиму көпрәк тәрбийә елишқа Гуҗранвала шәһиридики «Мәсиһ мухлислар мәдриси»гә әвәтилдим. Тәтил вақтида мән Карачи шәһиригә берип, бир түркүм медсестраларға икки қетим тәлим бәрдим. Панҗаблиқ Баһаргүл дегән бир сестра қиз болуп, у Мәсиһ етиқадчи аилисидин еди. Лекин у тәкәббур һәм һали үстүн еди. Худа Өзиниң қудрити билән мениң сөзлирим арқилиқ униң тәкәббурлуғиға қаттиқ зәрбә бәрди болғай, у көз яшлирини төкүп тизлинип туруп това қилди һәм өз һаятини Мәсиһ Әйсаға тапшурди. Мошу иш түпәйлидин бизниң риштимиз бағлинип қалғаниди. Ата-анисиниң той қилишимизға қошулғанлиғи мени бешим асманға тақашқидәк хушал қиливәтти. Шундин бери Баһаргүл мениң аҗайип күчлүк илһамим вә ярдәмчим болуп кәлди. Биз той қилғандин кейин мән өзүмгә йәнә бир йеңи исим, йәни Нааман дегән исимни қойдум. Нааман дегән киши әслидә бир Сурийәлик генерал болуп, еғир махав кесилигә гириптар болған. У кичик бир Йәһудий қиз хизмәтчисиниң гувалиқ гепини аңлап, Илиша пәйғәмбәрниң қешиға барған. Илиша

пәйғәмбәр Худаниң қудрити билән уни сақайтқан. Әнә шу қизниң гепи Нааманға муһим роль ойниғиниға охшаш, маңиму ихласмән қиз-аялларниң гәп-сөзлири интайин муһим роль ойнап кәлди; «Нааман» дегән шу нам маңа бу ишни билдүриду.

Мәсиһ Әйсаниң йолида Худаниң хизмитини қилғинимизда биз һәм шад-хурамлиқ вә бәхитсизликкә йолуқтуқ. Өткән жил (1994) кәнжи оғлум Худаниң хуш хәвирини җакарлиғини үчүн, у бир қисим «ғазий»лар (ғазат қилғучилар) тәрипидин өлтүрүветилди. Мән улардин нәпрәтләнмәймән, әксичә, уларға дуа қилимән. Улар бурунқи мәндәк, пәқәт өз әнъәнилиригә қариғуларчә әгәшкән, Худаниң рәһимдиллиқлирини көрмигән азған қойлар, халас. Худа маңа рәһим қилип, Өзиниң тәңдашсиз меһир-шәпқитини көрсәтти. У уларғиму вә һөрмәтлик китапханлирим болған сизләргиму охшашла илтипат қилғай, дәп дуа қилимән.

«**Худа дунийдики инсанларни шу қәдәр сөйидуки, Өзиниң бирдин-бир йеганә Оғлини пида болушқа бәрди. Мәхсити, Униңға етиқад қилған һәр бириниң һалак болмай, мәңгүлүк һаятқа еришиши үчүндур**» (Инҗил, «Юһанна» 3:16)

2. «Муһәббәтниң түрткиси» (Гамбийәдин болған гувалиқ)

«*Һаятимға чоңқур әһмийәт йәткүзгән әнъәнәм вә мәдәнийитимниң дәл өзила калламға чоңқур соалларни, йәни Худа тоғрисида, инсан тоғрисида, һаят-мамат вә мутләқ һәқиқәт*

тоғрисидики соалларни пәйда қилғаниди. Бу соаллар мени Куранни чоңқуррақ оқушумға, техиму чоңқуррақ ойлинишимға түрткә болди. Куранда мени өзигә җәлип қилидиған иш Мәсиһ Әйса тоғрисидики гувалиғи болди. Бу гувалиқ бойичә, Мәсиһ Әйса һәм пәйғәмбәр һәм расул, лекин чапрас яғачқа миқланған әмәс еди».

Африқидики Гамбийәлик «Ланин Осман Санәһ» Мандинка миллитидин болуп, у илгири Ислам диниға толиму чоңқур киришип кәткән еди. У нурғун теги чоңқур соаллар тоғрисида мулаһизә җүргүзәтти. Лекин Куран униң ой-пикрилирини Мәсиһ Әйсаға қаратти. «Муқәддәс Китап» — «Тәврат», «Зәбур», «Инҗил»ни оқуш җәрянида, у Худаниң өзини өз әйни петидә сөйидиғанлиғини тонуп йәтти. У буни тонуп йәткәндә, пүтүн һаятида өзгириш пәйда болди. Мана мошу тонушқа кәлгәндин кейин, униң хуш җәвәрни җакарлаш хизмити өзини Африқидики нурғун йәрләргә елип барди. Кейин у Лондон университетида «Исламшунаслиқ» доктурлуқ унванини алди, андин Әнглийәдики Абердин университетида оқутқучилиқ қилиду, Әнглийәдиму хуш хәвәр хизмитини давамлаштурди.

«Жутумда, балилиқ вә яш вақитлиримда, рамазан ейи роза тутуш вақитлири йеқинлашқансери, биз қаттиқ һаяҗанлинип, өзара иттипақлишип, худди бир пүтүн гәвдә һасил қилғандәк һессиятта болуп кетәттуқ. Мән роза тутушни қизғинлиқ билән күтүвалаттим, чүнки роза тутуш Худаға муһәббәт ипадиләш, Худаға бойсунуш вә ихласмәнлигимизни билдүрүшкә вә мужәссәмләштүрүшкә бәлгүләнгән вақит еди. Лекин бәзидә мениң ашундақ қаттиқ қаидә-йосунлардин қечип кәткүм келәтти: бәзидә,

Худаниң биздәк бәндилиригә қойған тәләплирини бәк сүрлүк, бәк қаттиқ дәп һес қилип қалаттим. Лекин шуниң билән бир вақитта, мәндә йәнә, Худаниң биз үчүн бекиткән бу ишини мувәппиқийәтлик билән орунлиғимдин чиққан бирхил ғәлибилик һессиятму бар болатти. Катта зияпәт билән өткүзүлидиған роза һейт-байрими биз үчүн бир шәрәплик күн болатти, әлвәттә. Һейт таамлирдин, шундақла пакиз апъақ кийимимни кийип, барлиқ достлирим билән биллә дуа қилидиған җайға бериштин толиму һозурлинаттим. Мәндә, Худа мени қәризлиримни түгитиш үчүн мени қобул қилди, дегән улуқ бир һессият болатти.

Мән ятақта йетип оқуйдиған бир мусулманлар оттура мәктивигә оқушқа кирдим. Биз мәктәптә, бәзи һейт-айәм күнлиридә дуа қилиш билән түнәп чиқаттуқ. Таң атқанда, мәдһийә мәрсийилиримизниң Худаға көтирилиши билән, Худаниң меһир-шәпқити бизгә чүшүватқандәк болатти. Мусулман чеғимда мана мошундақ тәрбийә-интизамлар маңа сиңдурулгән еди, буниң үчүн Худаға бәк миннәтдармән.

Бәлким, шундақ туруқлуқ, мениң йәнә немә үчүн Мәсиһ мухлиси болуп қалғанлиғим үстидә ойлиниватқансиз? Һаятимға чоңқур әһмийәт йәткүзгән әнъәнәм вә мәдәнийитимниң дәл өзила калламға чоңқур соалларни, йәни Худа тоғрисида, инсан тоғрисида, һаят-мамат вә мутләқ һәқиқәт тоғрисидики соалларни пәйда қилғаниди. Бу соаллар мени Куранни чоңқуррақ оқушумға, техиму чоңқуррақ ойлинишимға түрткә болди. Куранда мени өзигә җәлип қилидиған иш Мәсиһ Әйса тоғрисидики гувалиғи болди. Бу гувалиқ бойичә, «Мәсиһ Әйса һәм пәйғәмбәр һәм расул, лекин чапрас яғачқа миқланған әмәс еди», чүнки Куранда башқа бириси униң орнида

чапрас яғачқа миқланған дейилгән. Мән өлүм вә өлүмдин кейинки һаят тоғрисида көп ойланғанидим; шу вақитта әгәрдә Худа башқа бирисини Мәсиһ Әйсаниң орниға қойған болса, ундақта Худаниң ашу өлгән киши үчүн мәсъулийити бар болған болиду, дегән ой мәндә пәйда болди.

Бу вақитта мән йәнә: «Мубада Мәсиһ Әйса чапрас яғачқа миқланған болса, ундақта Худаниң мәлум бир нийити бар болушиму мүмкин?» дәп ойлидим. Йәнә бир оюм: Һаятимизниң айрилмас бир қисми җәзмән дәрд-әләмләр, қайғу-һәсрәтләр вә арзу-үмидлиримизниң парә-парә болуп йоққа чиқишидин ибарәт болиду, дәпму ойлиғанидим. Шуниң билән мәндә мундақ бир туйғу пәйда болди: — Бу дәрд-әләмгә толған чапрас яғач, һаятимизниң әң түпки йеридики һаят сири тоғрилиқ бизгә бир немини чүшәндүрмәкчимиду? Буниң билән мән Мәсиһ Әйсаниң тәрҗимиһалиға бәк қизиқип қалдим. Мән Мәсиһ Әйсаниң чапрас яғачқа миқлиниши һәқиқәтән тарихий бир вақиә екәнлигини етирап қилдим. Әң ахири, бу Мәсиһ Әйса мән үчүн, йәни мениң гуналиримниң кәчүрүм қилиниши үчүн чапрас яғачта өлди, дегән хуласигә кәлдим.

Мениң Мәсиһ Әйсани қобул қилишим Куранни оқушумдин болди. Кейин мән Муқәддәс Китап — Тәврат, Зәбур, Инҗилни оқуш мени өзигә бәк җәлип қилди. Бу китаптин аҗайип зор бир баянни көрдүмки, Худа мени өз әйним пети сөйидикән, шундақла мениң «саваблиқ ишлардин алған номур»умға қизиқмайдикән. Шуни байқидимки, Худаниң бизни өз әйнимиз пети сөйидиғанлиғини тонувелишқа әң чоң тосалғулардин бири бизниң яхши болушқа интилип «Худани тәсирләндүрүш» мәхсити билән қилған хизмәт

яки хәйр-сахавәтлик ишлиримиздин ибарәт екән. Бәзидә учиға чиққан гуналиримизниң һәдди-һесабсиз көпийип кәткәнлигигә қарап, мәйүслинип үмүтсизлинимиз. Лекин һәммидин ажайип иш шуки, Инжил бойичә Худа бизни өз әйни петимиз бойичә сөйиду — бу һәқиқәт һаятимға зор өзгириш епкәлди.

Мәсиһ мухлиси жамаитигә қатнишишқа интилгинимдә, мүшкүллүккә учридим. Бәзи мухлислар мусулманларниң зиянкәшлик қилишиға учриғанлиғидин, мәндинму гуманланди. Улар мениңдәк адәмләргә техи көнүп кетәлмигән еди, улар мени аран дегәндә қобул қилди. Йәнә бир тәрәптин бирәйлән маңа: «Сиз бәк муһим болсиңиз керәк. Шуңа Худа сизни Ислам динидин айрип чақирип чиқти» дәп қойди — бу иш мени тәккәбурлуққа аздурушқа тас қалди. Жамаәтни сәл чағлап: «Улар яхши әмәскән, мән уларға мәнсуп әмәсмән» дегәндәк йәнә бир аздурушқа учридим. Йәнә бир тәрәптин, бәзи мусулман достлирим кочида мени чалма-кесәк билән урғанда һәм харлиғанда, мән Худа ғәзивиниң уларниң үстигә чүшүшини тиләштәк аздурушқиму учридим.

Мана мошундақ әһвалларға учриғанда, һаятимизниң мәйли қандақ әһвалда болушидин қәтъийнәзәр, Мәсиһ Әйсаниң биз үчүн қурбанлиқ өлүминиң һәр вақит һәр заман өзгәрмәс бир пакит екәнлигини Худа маңа көрситип бәрди. Бизниң һес-туйғумизниң қандақ болушидин қәтъийнәзәр, Мәсиһ Әйсаниң биз үчүн болған өлүми Худаниң бизни сөйидиғанлиғиға пакиттур — бу адәмгә немидегән хатирҗәмлик йәткүзидиған иш-һә! «Зәбур»дики нурғун күйләрни язған Давут пәйғәмбәрниң: «**Роһуңдин нери болушқа нәләргиму баралайттим? Һозуруңдин өзүмни қачуруп нәләргә**

баралайттим?» дегән сири мени чоңқур тәсирләндүрди. Худаниң һазирлиғи болса, йәни Униң һәр даим биз билән биллә болидиғанлиғи Униң һәрдаим бизни қучақлайдиған меһир-муһәббитидур. Расул Юһанна: «Мана қараңлар, Худаатиниң бизгә бағлиған шунчә зор муһәббитини!» дегинидәк, Худа мени өз әйним пети сөйиду.

Расул Павлус бизни гөһәр сақлайдиған сапал қачиларға охшитиду. Бу гөһәр дәл Худаниң Роһиниң Өзидур. Мошу қиммәтлик гөһәрни билип йәтсәкла, бу хәвәрни һәр адәмгә, мәйли мусулман, мәйли бутпәрәс, мәйли худасиз яки исми бар җисми йоқ христиан болсун, һәммә адәмгә йәткүзүшни халаймиз.

Мән өзүм Әнглийәдә вә Ливанда бир мәзгил туруп, Ислам динини вә әрәб тилини хелә үгәнгәндин кейин, Африқидики мухлис җамаәтлиригә, мусулман хошниларға йеқинлишип улар билән Инҗилдики хуш хәвәрни ортақлишиш ярдимидә болуш үчүн Африқиға қайтип бардим. Биз Худаниң бизни сөйидиғанлиғини һәқиқәтән тонуп йәткән болсақ, Униң бизгә бағлиған шунчә ишәшиси барки, у Мәсиһ Әйса арқилиқ Өзини бизгә тапшурмақчи, шундақла У бу хуш хәвәрни қолимизға аманәт қилип қойғандур. Уни тонуштуруштики бирдин-бир йол муһәббәтниң түрткисидиндур.

Униң мени қутқузуп Өз хизмитигә әвәткәнлиги үчүн, маңа бәргән һәммә соғити үчүн мән Худани мәдһийиләймән. Яш вақтимдики мусулман тәрбийиси арқилиқ маңа беғишлиған совғатлар вә қиммәтлик нәрсиләр үчүнму Уни мәдһийиләймән. Буларниму У Өзигә шан-шәрәп кәлтүрүш үчүн беғишлиған. Мениң

баштин-ахир пәрвиш қилинишимниң ички сири, Мәсиһ Әйсаниң Өзидур. Буни җакарлаш — йәни муһәббәт ичидә, кичик пеиллиқ ичидә, сәвир-тақәт ичидә, Худаға түрлүк хизмәт һәм ейтқан нурғун рәхмәтлирим арқилиқ җакарлаш — мениң шан-шәрәплик бурчумдур.

3. Афғанистанлиқ Җаһангир Дураннининң гувалиғи — «Ахири һәммә адәм Әйсаға бойсуниду»

«*Мән Инҗилни инчикиләп оқуп тәкшүрүшкә башлидим. Униңда маңа: «Сән җаһангир дегән адәм гунакар, шуңлашқа Худаниң дүшмини болисән. Һәқиқий аман-тинчлиқ «савабліқ ишлар» арқилиқ кәлмәйду» дәватқан бирхил күч-қудрәт бар еди. Бу мән үчүн һәқиқәт; гәрчә мән дөләтмән, һөрмәткә сазавәр адәм болсамму, мәндә һечқандақ хатирҗәмлик, көңүл азадилиги йоқ еди. Мән тәкәббурлуққа толғанидим*».

Җаһангир Дуранни Афғанистандики Патан миллитидин болған ақсүйәк тәқвадар мусулман аилисиниң ғурурлуқ әзаси еди. Мәсиһ Әйсаниң йолини тутқан бир тонуши униңға бәргән бир Инҗил уни өзиниң Худаниң алдида ниҗатқа моһтаж болған гунакар екәнлигигә ишәндүрди. У Мәсиһкә ишәнди. У чөмүлдүрүлгинидә Рәбби һәм Қутқузғучисиниң һәқиқәтлиги вә өзигә йеқинлиғини аламәт һес қилған. Шуниңдин кейин Җаһангир Синд районидики мусулман хәлиқләргә бу ниҗатлиқ хуш хәвирини йәткүзүш билән шуғуллинип кәлгән.

— Мениң исмим Жаһангир, Каир Улла Ханниң оғли, Афғанистандики сабиқ Хан аилиси болған «Дураннилар»ға туққанмән. Йүз жилчә илгири аиләм Синд райониға көчүп келип, бу қедимки шәһәр Шикарпурда дөләтмән помешчикләрдин болуп қалған. Мән Патан миллитидин болғинимдин Исламға ишәнгәнмән, Патанлар қаттиқ тәқвадар мусулман, шәриәткә қаттиқ риайә қилидиған милләт еди. Ата-анам һәм салмақ һәм өзини тохтатқан адәмләр еди, улар мән билән акамға Исламниң сирлирини үзүл-кесил тонуштурған. Бүгүн акам шиә мәзһипигә вәкалитән даңлиқ ақлиғучи болди. Мән болсам «Мәсиһниң адими» болдум.

Бир нәччә жил илгири мән өй җабдуқлирини сатидиған дуканни башқурғинимда, бир нәччә орундуқни көтәргән бир адәм дуканға кирди. Сөһбәт давамида у «Муқәддәс Китап» вә Мәсиһ Әйса тоғрисида бир-икки еғиз гәп қилди. Шу чағда мән анчә диққәт қилмаптимән, чүнки калламға шәриәт сиңдүрүлгән болуп, Худаниң меһир-шәпқитини бирақла чүшинивелишим мүмкин әмәс еди. Кейин у адәмни йоқлап өйигә бардим. У маңа «муқәддәс Инҗил» дегән бир китапни бәрди. Буни инчикиләп оқуп тәкшүрүшкә башлидим. Униңда маңа: «Сән җаһангир болсаң гунакар, шуңлашқа Худаниң дүшмини болисән. Һәқиқий аман-тинчлиқ «саваблиқ ишлар» арқилиқ кәлмәйду» — дәватқан бирхил күч-қудрәт бар еди. Бу мән үчүн һәқиқәт; гәрчә мән дөләтмән, һөрмәткә сазавәр адәм болсамму, мәндә һечқандақ хатирҗәмлик, көңүл азадилиги йоқ еди. Мән тәкәббурлуққа толғанидим. Та һазирғичә бу Инҗилдики хуш хәвәрниң қудритини баян қилидиған айәт есимдә турупту: «Мән Мәсиһ тоғрисидики бу хуш хәвәрдин һәргиз хиҗил

болмаймән! Чүнки у униңға ишәнгүчилириниң һәммисини, алди билән Йәһудийларни, андин кейин Йәһудий әмәсләрни ниҗатқа ериштүридиған Худаниң күч-қудритидур!».

Мән барғансери биарам болуп кәттим. Худаниң һәммә адәмгә сорақчи болидиғанлиғиға ишәндим, һәм: «**Униңдин** (Мәсиһ Әйсадин) **башқа һеч кимдә ниҗат йоқ, чүнки пүткүл асман астида инсанлар арисиға тәқдим қилинған, Әйсадин башқа бизни қутқузидиған һечқандақ бир нам йоқтур**» дегән бу айәтни оқуп, ниҗат Мәсиһ арқилиқ болғанлиғини чүшәндим, чүнки Өзи гунасиз болсиму, У инсанийәтниң гуналириниң һәммисигә тегишлик болған җазани Өз зиммисигә елип Өзини қурбанлиқ қилған, дегән хәвәрни оқуп үгәндим. Лекин әйни вақитта, Исламға бойсунуп қилған «саваблиқ ишлар»ға бағлиған үмүтүмни үзүш, Мәсиһ Әйсаға ишиниш мән үчүн мүмкин әмәс еди. Әмма кечә-күндүз Инҗилни көңүл қоюп оқувататтим. Характер-мүҗәзим өзгәрмәктә еди: хәқләр мәндәк бурун шунчә тәкәббур бир адәмниң һазир кәмтәр болуватқанлиғиға қарап бәк һәйран қалғаниди.

Мән ғәмгә чөмгән һалда дуа қилишқа берилдим. Мәлум бир кечә мән үчүн һаятимниң һәм әң ахирқи кечиси һәм тунҗиси болған бир кечә болди, бир авазни аңлидим. Бу аваз: «Пәришан роһниң даваси ишәштур, Әйсаниң һәм Қутқузғучи-Мәсиһ һәм Худаниң Оғли екәнлигигә бағлиған ишәштур. Худаниң аилисиниң әзаси болмақчи болсаң, Униң Оғлини Рәббим дәп чақир» дегән аваз еди. Маңа бундақ гәпни қиливатқан ким екәнлигини билмидим. Әтигәндә мән Мәсиһ Әйсаға қәтъий ишиниш карариға кәлдим. Бу ишни ениқрақ қилиш вә өзүмниң ирадәмни көпрәк чиңитиш үчүн

мән: «Қиямәт күнидә һәр адәм Мәсиһ Әйсаға тизлинип сәҗдә қилиду» дегән айәтни оқудум. Мән өзүмгә: «У чағда бу иш мәҗбурий болиду, әмма мән буни ихтиярий қилимән» — дедим.

Хәқләр «Дуранни Инҗилни оқуйдикән» дәп аңлапту. Көп кишиләр келип мениң оқумаслиғимни дәвәт қилип: «Бу Инҗил өзгәртилгән екән. Аздурулуп кетисиз. Етиқадиңиз аҗизлишип кетиду» деди. Җавабән мән сүкүт қилдим. Ахирида Мәсиһниң маңа: «Сән кишиләргә гувалиқ беришиң керәк» дегинини сезип йәттим. Шуңа гувалиқ беришкә башлидим. Пүтүн шәһәр мән үчүн астин-үстүн болуп кәтти. Кишиләр жирақ-йеқиндин мән билән музакирилишиш үчүн кәлди, лекин мениң қараримни өзгәртәлмиди, чүнки етиқадниң нури көңлүмдә йеқилғаниди.

Мән Мәсиһ мухлислири җамаити пүтүн дунияға ортақ, мәнму униң билән ортақлишимән дегән қарарға кәлдим, шуңа Шикарпур шәһиридә җамаәт алдида суға чөмүлдүрүлдум.

Суға чөмүлдүрүлүштин илгири, көңлүмдә илгири һес қилип бақмиған, аламәт башқичә бир һессият пәйда болди. Суға чөмүлүш мән үчүн ғәлитә иш әмәс еди, мән яхши су үзгүчи болғанмән, лекин бу су охшимайду. Суға киришимдин илгири, қәлбим бәрқ уруп ечилай дәп турған бир ғунчидәк еди. Суға чөмүлүшүм билән Мәсиһниң чапрас яғачтики өлүмини көрдүм: Мәсиһниң Өзи мени елип Өзи билән бирләштүриватқанлиғини көрдүм. Мәсиһ Әйса Худаниң Оғли екән, әнди Худалиқ тәбиити билән инсаний тәнгә кирип дунияға келип, мени қутқузған вә әмәлийәттә Өз қени билән пүтүн дунияға ниҗат кәлтүргән, дәп ишинимән. Етиқадниң байлиқлири билән бейишимиз керәк, буниң билән өз

гуналиримизни жуюватқили болиду. Һәммә адәмләр Мәсиһ Әйсани Рәббим вә ниҗаткарим дәп чақириши керәк. Бу етиқад музакириләр яки адәмниң әқли арқилиқ кәлгән әмәс, бәлки ишәштинла келиду. Әмма қара асанла ақ болмайду, өзүмниң бешимдин өткән ишлар буни испатлайду!

Мән кейин Һиндистандики Һидирабад шәһиридә бир Мәсиһлик китапханисида хизмәт қилдим. Шу йәрдә нурғун яш мусулманлар келип Мәсиһлик етиқади тоғрисида соал сорашқа, Худаниң сөзлирини оқушқа келип туриду. Өзүмниң дуайим дәл шуки, ниҗатниң Мәсиһтин келидиғанлиғини, У Өзи Худаниң Оғли екәнлигини мусулман қериндашлирим өзи тонувалсун дегәнликтур. Муқәддәс Роһниң тәсири билән нурғун адәмләр Мәсиһ Әйса дунияниң Қутқузучисидур дәп билидиған вақит жирақ әмәстур.

4. «Тапқан шадлиғим» (Пакистандин болған гувалиқ)

«- Шу күни мән: «Әй җапакәшләр вә еғир жүк жүкләнгән һәммиңлар! Мениң йенимға келиңлар, Мән силәргә арамлиқ берәй!» *(Инҗил, «Матта» 11-баптин) дегән сөзләрни аңлидим. У айәт турмушумни өзгәртти. Чүнки шәриәтниң еғир жүки маңа жүкләнгән болуп, таянчим йоқ еди».*

Худани тонумайдиған лекин тәқвадар адәм үчүн, гуна еңи қорқунучлуқ иштур. Пакистанлиқ Парвәз Юһанна өсмүрлүк дәвридә

Ислам диниға чоңқур иштияқ бағлиған. У көп вақитларни дуа қилиш вә сопилиқ тәриқидә өткүзгән. Һалбуки, булар униңдики гуна еңини вә дозахқа болған қорқунучни йениклəштүрəлмиди. Кейин у мəлум бир дохтурханида Инҗилдики хуш хəвəрни аңлап қалиду. Инҗилдин елинған: «**Мениң йенимға келиңлар, мән силәргә арамлиқ берәй!**» дегән сөзләр униң һаятини өзгәртиду. Нижат-қутқузуш «саваблиқ ишлар»дин яки кишиләрниң тиришишлири билән кәлмәйду, бәлки Худа инсанға ата қилған совғаттинла ибарәт, дәп билип йетиду. Худа Парвәзгә нурғун синақлардин өтүшкә вә шуниң билән бир вақитта кичик пеиллиқта турушқа мәдәт бәрди. У той қилғандин кейин, һазирғичә Пакистанда Мәсиһ мухлиси топлашқан бир йезидики мәктәптә оқутқутчилиқ қилиду.

Мән Пакистанлиқ, мусулман аилисидин болимән. Балилиқ вақтимдин тартип мән диний қаидә-йосунларға қизиқаттим, дин-етиқад тоғрилиқ үгиниш мениң арзуюм болупла қалмастин, бәлки униңға мәптун болуп қалғанидим. Есимдә техи ениқ туруптики, мән сәккиз яшқа киргәндин башлапла, хәқләр мени «әвлийә» дәп чақиришқа башлиғаниди. Улар йенимға келип дуа қилишимни тәләп қилатти, мән немә десәм, Худа шуни чоқум әмәлгә ашуриду, дәп ойлайтти. Мәктәпкә киргәндин кейин, мән һеч ким билән соқушуп қалған әмәсмән, пәқәт үгиниш биләнла болдум. Мәйли оюн, мәйли тәнһәрикәт болсун мени қизиқтурмайтти, дин әһлилири билән биллә болушқа интиләттим. Аиләмму диндар аилә һесаблинатти; атам һәм билимлик һәм тәқвадар мусулман еди. Мән дадамға охшаш болушни, шуниң билән хәқләрниң һөрмитигә еришишни арзу қилаттим. Шуңлашқа динға болған қизиқишим

мәптунлуқ дәрижисигә йәткән еди.

Йәттинчи синипни пүттүрүшүм билән атам кесәл болуп түгәп кәтти. Мәктәптә йәнә бир жил оқуп қалдим, әмма көңлүм сунуқ болуп бу дунияға қизиқмас болуп қалғанидим, ялғуз болушни халайттим. Өйдин айрилип чиқип бир пинһан җайда олтарақлишип, я ачлиққа я уссузлуққа қаримай шу йәрдә турушқа башлидим. Бәзидә бир нәччә һәптә өйгә қайтмайттим. Кейин бир нәврә акам мени бир сопи пирға тонуштурди. Мән бу пирға әгишишкә қәсәм қилип униң мухлиси болдум. У маңа заһитлиқ тәриқидә меңишимни дәвәт қилди. Шуңа кечичә Куранни оқуп түнәшкә башлидим. Һәтта бәзидә тамақ йейишниму унтуп қалаттим, шу сәвәптин аҗизлап кетип, йолниму аран дәссәп маңидиған һаләткә чүшүп қалған күнлиримму болған. Кишиләр мениң өзлириниң кесәллик, балаю-апәт, қийинчилиқлардин халий болушлири үчүн дуа қилип турушумни өтүнүп, мени кечә-күндүз демәстин издәп келишкә башлиди. Мән бу аләмдин шунчә совуп кәттимки, һеч кимниң мени издәп келишини халимайттим. Әмма «Қоғлиғандин қач, қачқанни қоғла» дегәндәк, улар мени техиму издәйдиған болуп кәтти.

Мән Ислам шәриитигә риайә қилишқа, бекитилгән бәш вақ намаз, қошумчә намаз вә түнәкләрни өткүзүшкә интилиш билән күн өткүзәттим. Әмма өзүм болсам, шәриәткә хилаплиқ қиливатқан, гуна садир қиливатқанидим. Күчүмниң баричә гөзәл ишларни қилишқа интилгән болсамму, лекин Худаниң қутлуқ күнлиридиму мән Худаға немидур бир гуна садир қиливатқандәк қилаттим. Әң әшәддий гунайим тәкәббурлуқ билән мәғрурлуқ еди. Чүнки ибадәт қилғандин кейин, өзүмни пак, башқиларни болса

гунакар дәп қарайттим. Бәкму биарам болаттим, зади қандақ қилсам гунатин азад болалаймән, саваблиқ ишларни қилмисам дозахқа чүшимән дегән ойларда болаттим. Мошундақ қорқунучлар мениңдә даим болуп туратти. Мән өзүмниң шәриәткә әмәл қилалмайдиғанлиғимни һес қилип қалдим, бу жүк маңа толиму еғир келәтти. Шу чағларда өзүмниң тәқвадар мусулман екәнлигимни билдүрүш үчүн узун сақал қоюваланидим. Әндиликтә болса, мән сақални алдуривәттим, өзүмни Худаға тапшурғаникәнмән, ундақта бундақ көрүнүшләрни сақлап келишниң йәнә немә һажити болсун? Хошнилирим болса: «Гәрчә Худа кишиниң көңлини билгән болсиму, лекин шәриәт дегән сиртқи қияпәтни асас қилиду» дәп маңа қаршилиқ көрситишкә башлиди. Мән: «Мән мусулман болғиним үчүн шәриәткә әмәл қилишим, намаз оқушум вә роза тутушумла болди» дәп, уларниң пикирлиригә писәнт қилмидим, әмма көңлүм техичә биарам еди.

Шу күнләрдә мән көзүмни давалитиш үчүн Таксила шәһиригә «Мәсиһ мухлиси» бәрпа қилған бир дохтурханиға беришимға тоғра кәлди. У йәрдә, Мәсиһ мухлислириниң Худаниң сөзлирини жакарлаватқанлиғини аңлап қалдим. Пүтүн диққитим билән қулақ салдим, уларниң сөзлири мениң көңлүмдики чигишләрни йәшти. Дәл шу күни мән: «**Әй жапакәшләр вә еғир жүк жүкләнгән һәммиңлар! Мениң йенимға келиңлар, Мән силәргә арамлиқ берәй!**» (Инжил, «Матта» 11-баптин) дегән ажайип сөзләрни аңлидим. У айәт турмушумни өзгәртивәтти. Чүнки мән шәриәтниң еғир жүклирини өз үстүмгә жүкливалған болуп, һечқандақ таянчим йоқ еди. У айәт мени ашу Инжилни чүшәндүргүчи бир шәрһчи

билән сөзлишишкә түрткә болди.

Давалаш тамамлиниши билән мән өйүмгә қайттим. Инҗил хуш хәвириниң һәқиқәт екәнлиги мени пүтүнләй ишәндүрди. Әмма илгәрки диний қаидә-йосунларни ташливетиш унчә асан иш әмәс еди. Хәқләр немә дәйду? Уруқ-туққанлирим мәндин йүз өрүп, маңа нәпрәтлиниши мүмкин. Хуш хәвәрни аңлиғандин кейин, уларниң иши маңа еғир дәхли йәткүзгән еди. Мән роһий җәһәттин қаттиқ елиштим вә бәк қаттиқ баш қатурдум. Әмма дуа қилишни ташливәтмидим. «Маңа тоғра йол көрсәткәйсән. Мәсиһ Әйсаға әгишишкә күч бәргәйсән» дәп дуани давамлаштурдум. Рәб Мәсиһ Әйсаниң, мәндәк бир гунакарниң това қилип, дуа қилишимни қобул қилидиғанлиғиға вә маңа тәсәлли вә аманлиқ беридиғанлиғиға ишәндүрүлдүм.

Худаға тәшәккүр болсунки, У маңа җасарәт бәрди. Мән Таксилаға йәнә бериш карариға кәлдим. У йәрдә мән Рәб Мәсиһ Әйсани Қутқузғучим дәп билип алтә айдин кейин чөмүлдүрүлдүм. Кейин мән Һидирабад шәһиригә муқәддәс Тәврат, Зәбур вә Инҗилни чоңқур үгинишкә бардим. У йәрдә, Худаниң Мәсиһ Әйсани қурбанлиқ қилиш (чапрас яғачқа миқлаш) арқилиқ маңа көрсәткән меһир-шәпқитиниң немә екәнлигини, Өз Оғлидики инсанға көрсәткән меһир-муһәббитини чүшинип йәттим. Бу үгинишләрдин кейин, мән илгирки мәктәп һаятимдики оқушлиримни ташливәткәнлигим үчүн билим җәһәттин көп йетәрсиз екәнлигимни, әнди техиму көп билимгә еришишим керәклигини һес қилип йәттим. Мән һазир бир тәрәптин бакалаврлиқ кинишкисини елиш үчүн үгиниватимән, бир тәрәптин Мәсиһ Әйсаниң хуш хәвирини тарқитиш хизмити билән

шуғуллиниватимән. Худа гувалиқ беришим үчүн, Мәсиһкә тайиништин кәлгән шад-хурамлиқни башқилар билән ортақлишишим үчүн маңа күч-қудрәт йәткүзиду.

Мәсиһкә ишинип това қилғинимдин кейин, мән нурғун қийинчилиққа дуч кәлдим, әмма Рәббим маңа мәдәт берип, аздурушқа учриғинимда маңа ғәлибә йәткүзгән еди. Дәсләптә аиләмдикиләр маңа қаттиқ қарши турғаниди, әмма кейин мени қобул қилишқа башлиди. Үмүтүм аиләмдикиләр мени қобул қилғинидәк Рәббимниму қобул қилишидин ибарәт еди. Нижатлиқ иш-һәрикәтләрдин әмәс, һәтта шәриәткә әмәл қилишқа тиришишлардин әмәс, бәлки Худаниң меһир-шәпқитидин келиду, дегән һәқиқәт мени һазирғичә шадландуриду. Муқәддәс Китапниң дегинидәк: —

«Һәққаний адәм йоқ, һәтта бириму йоқтур,
Йорутулған кишиму йоқтур» (Инжил, «Римлиқларға» 3:10)

Вә: —

«Силәр шәпқәт биләнла ишәш арқилиқ қутқузулдуңлар. Бу иш өзүңлардин кәлгән иш әмәс, бәлки Худадин кәлгән илтипат — у задила адәмләрниң әмәл-әҗридин кәлмәйду, бу һәм һеч кимниң махтанмаслиғи үчүндур» (Инжил, «Әфәсуслуқларға» 2:8-9)

Турмушум пүтүнләй өзгәртилди. Хәқләр үчүн хизмәт қилиштики роһ илгәрки тәкәббурлуғум вә мәғрурлуғумниң орнини басти. Мәсиһкә ишәнгәндин кейин, мениң нурғун аддий хизмәт вә әмгәкләрни қилишимға тоғра кәлди, мәсилән, башқиларға хуш

яқмайдиған пол сүпүрүш, қача-қучиларни жуюш, күзәтчилик қилиш вә башқилар. Бу бәхитим «**Силәргә мәлумки, ят әлләр үстидики һөкүмранлар дәп һесабланғанлар қол астидики хәлиқ үстидин буйруқвазлиқ қилип һакимийәт жүргүзиду, вә һоқуқдарлири уларни хожайинларчә идарә қилиду. Бирақ силәрниң араңларда бундақ иш болмайду; бәлки силәрдин ким мәртивилик болушни халиса, у силәрниң хизмитиңларда болсун; Вә ким араңларда биринчи болушни истисә, у һәммә адәмниң қули болсун. Чүнки Инсаноғлиму дәрвәқә шу йолда көпчилик Мениң хизмитимдә болсун демәй, бәлки көпчиликниң хизмитидә болай вә җенимни пида қилиш бәдилигә нурғун адәмләрни һөрлүккә чиқирай дәп кәлди**» дегүчи болған Мәсиһ Әйсаға тайинишимдин кәлгән еди (Инҗил, «Маркус» 10-бап, 42-45 айәт).

Мән һазир оттура мәктәптә оқутқучилиқ қилимән. Маашим төвән болсиму мән интайин хуш жүримән. Кәлгүсидә Рәббимгә техиму үнүмлүк хизмәт қилиш үчүн Тәврат, Зәбур вә Инҗилни үгәнмәкчимән. Худаниң мәхсити мениңдә әмәлгә ашурулғай, Худаниң Мәсиһ Әйсада мәндәк бир әрзимәс гунакарға көрсәткән меһрибанлиғини вә шәпқитини кишиләр билән ортақлишиштики пурсәтләр көпрәк кәлгәй дәп интизарлиқ билән дуа қилимән.

Амин!

5. «Мән кәчүрүм қилиндим!» (Серралеон жумһурийитидин болған гувалиқ)

Адәмниң өзидә болидиған гуна туйғуси өзиниң кәчүрүм қилинишқа моһтаж екәнлигини һәр вақит әскәртип туриду. Африқидики Серралеонлуқ Йүсүф Сәйду Манс исимлиқ бир адәм өзидин әйиплик өткән бир ишта, Әйса Мәсиһкә етиқад қилған бир момайниң әксичә өзидин кәчүрүм сориғанлиғи уни чоңқур ойландурушқа түрткә болди. Узун өтмәй, у өзи Мәсиһ Әйсадин кәчүрүм тапқан вә шу чағдин бери Мәсиһ Әйсаниң хизмитидә болуп кәлгән. У бир нәччә жил, Серралеон жумһурийитидә өткүзүлгән «Һәр бир адәм үчүн йеңи һаят» дегән һәрикәткә йетәкчилик қилған. Бүгүн у Серралеон жумһурийитидики вә башқа йәрләрдики жамаәтләрдә башламчилиқ роль ойнимақта.

Ата-анам Фулани (Фулаһ) қәбилисидин еди. Атам Ислам җәмъийитиниң рәһбири еди, шу сәвәптин болса керәк, мән пүтүнләй Ислам дини тәрбийисидә чоң болғанмән. Мән алтә яшқа киргән жилим, оқуш үчүн өз жутумдин айрилип, бир «кармоко» (әрәб тил оқутқучиси)ниң қешиға әвәтилгән едим. Мән униң йенида сәккиз жил турдум. У маңа Куран вә Ислам шәриитини үгәтти: мән роза тутушни, сәдиқә беришни, қурбанлиқ қилишни,... ишқилип мусулманларниң барлиқ бурчлирини әмәлгә ашурушқа башлидим. У күнләрдә мениң Инжил тоғрисида һечқандақ хәвирим йоқ еди. Чүнки шу районда Мәсиһ мухлислири йоқ еди.

Куранни икки рәт толуқ үгинип чиққандин кейин, өйүмгә қайттим. Атамниң мени өз жути Гвинийә җумһурийитидики Маму райониға әвәтиш пилани бар еди, әмма әмәлгә ашуралмай у аләмгә кәтти. Шу чағларда мән бәзи Мәсиһ мухлислирини учритип қалаттим, улар мени өз мәктәплиригә киришкә тәклип қилди. Уларниң етиқадиға қизиқмидим, чүнки Ислам диниға ишәшим камил еди, әмма мениң Инглиз тилини үгәнгүм, заманивий маарипқа еришкүмму бар еди; шуңа уларниң тәкливини қобул қилдим.

Мән бу мәктәптә Мәсиһ етиқади маңа һечқандақ тәсир йәткүзмигән әһвал астида бәш жил оқудум. Шу чағда мән яшанған бир аял оқутқучиниң өйидә турғач униң хизмитидә болғанидим. Униң өйидә дуалар болуп туратти, Тәврат, Зәбур вә Инҗил тоғрилиқ тәлимләр берилип туратти; һәтта мәнму бәзидә мухлисларниң ибадәт жиғиниға кирип қарап олтараттим, лекин Мәсиһлик етиқадиға ишәндүрүлгиним йоқ.

Бир күни шу райондики валий мәктәпни көздин кәчүргили кәлгән еди, аял оқутқучи уни чүшлүк тамаққа тәклип қипту. У мени тамақни үстәлгә йәткүзүп беришимни тәләп қилди. Мән униңға қошулдум. Әмма кейин мән каҗлиқ қилип гепимдин йенивалдим, шундақла уни рәнҗитип қойдум. Әтиси униң өйигә хизмәткә барғинимда, у мени өйгә киргүзмиди. Шуңа мән мәктәпкә қайттим. Өзүмниң қилған яман ишимға пәрвайим пәләк еди.

Чүштин кейин өйигә йәнә бардим. Бу момай ишик алдида туруптикән. Мән униңға йеқинлашқинимда у исмимни чақирип, бәкму пәс авазда: «Сәйду, мени кәчүр» — деди. Мән бирһаза җим

туруп андин: «Немә үчүн?» — дәп соридим.

У: «Мән әтигәндә сәндин рәнҗиптимән» — деди.

Мән гуна тоғрисида бир қетимму әстайидил ойлинип бақмиғанидим, лекин бу иш мени чоңқур ойландурди. Немишқа у мәндин кәчүрүм сориди, мән өзүм әйиплик турсам, әслидә мән өзүм униңдин кәчүрүм соришим керәк әмәсмиди?

Худа мошу Мәсиһ мухлиси болған момайниң кичик пеиллиғи билән кәчүрүм сориши арқилиқ мәндә өзүмдики гунаға нисбәтән ойғитиш пәйда қилди, мени ойландуруп қойди. Бу иш болса, Худаниң мәндәк бир гунакарни Өз йениға қайтуруп әкелиштики аламәт йолиниң башлиниши болғаниди. Узун өтмәй бу қәдирлик момай мени Гидәндәмбу шәһиригә йәниму көпрәк үгинишим үчүн әвәтти. Шу йәрдә мән Мәсиһ мухлислириниң бир жиғиниға қатнашқинимда, Худа бир тәлим бәргүчи арқилиқ маңа сөз қилди. Бу тәлим бәргүчи вәз ейтқандин кейин, бирисиниң «Жиғин ахирлашқанда бизгә бәхит-бәрикәт тиләп дуа қилип бәрсиңиз» дәватқинида, мән болсам аллимуқачан тизлинип олтирип, Рәб Әйса Мәсиһкә гуналиримни иқрар қиливатқанидим. Мән көңлүмдики аҗайип бирхил тинич-аманлиқ вә хушаллиқтин өзүмниң кәчүрүм қилинғанлиғимни һес қилалидим.

Әмма мән өйгә қайтип келишим биләнла, өйдикиләрниң қаршилиғиға учридим. Тағилирим мениң өйгә киришимни мәнъи қилди, кейинки икки жил ичидә мән өйгә қайталмидим. Әмма кейин тағилиримниң маңа һеч амали қалмиди, әксичә улар мәндә чоң өзгиришниң йүз бәргәнлигини байқап қалди. Бу вақиәдин илгири, мән өйдики чоң җедәлчиниң бири едим. Мән нурғун

адәмләр билән соқушқанидим, һәтта яман иш қилғанлиқ сәвәвимдин бир нәччә қетим сотқа чақиртилғанидим. Мәсиһкә ишәнгинимдин кейин, һелиқи әски қилмишларниң бирәр сайисиму қалмиғаниди.

Шуңа улар мени өз гепигә киргөзәлмигәндин кейин, мениң өйгә қайтишимға йол қойди. Кейинки күнләрдә икки акам вә бир сиңлимгиму Мәсиһ Әйсани тонутқузғанидим.

Әйса Мәсиһкә етиқад қилғинимни очуқ етирап қилиш үчүн суға чөмүлдүрүлдум. Мән кейин жутумда төрт жил оқутқучилиқ қилдим. Бир мәзгил техиму чоңқур тәрбийә алғандин кейин, мән мухлислар жамаитидә хизмәт қилишқа башлидим. Жутимиздики «қурғақ пәсил» (ямғур яғмайдиған) мәзгилидә һәрқайсимиз һәрқайси йезиларға берип, Мәсиһ Әйса тоғрисидики хуш хәвәрни жакарлаймиз. Жутимизда Мәсиһ мухлислири көпәймәктә.

Мәсиһ Әйса мениң һаятимни өзгәртип, мени Худаға йеқинлаштурди. Мән һеч йәрдин тапалмайдиған хатиржәмликни Униңдинла таптим. Униң мени гуна қилиштин сақлиялайдиғанлиғини, уруқ-туққанлирим мени ташливәткән вақитлардики көп синақларда вә азаблиримда Униң мәндин толуқ хәвәр алғанлиғини билимән. Буниңға гувалиқ берип бу хуш хәвәрни йәткүзүш билән шуғулланмақтимән.

6. «Қиммәтлик мәрвайит» (Пакистанлиқ тевипниң гувалиғи)

«*Муһими ваз кәчкән нәрсиләр әмәс, бәлкиеришкәнликтур. ...мениң миң җеним болса һәммисини Мәсиһ Әйсаға беғишлайттим*»

«Пакистанлиқ дохтур Муһәммәд Абдул Кайюм Даскавий ихласмән зиялий аилидин келип чиққан болуп, у «Пакистан мәмликәтлик азадлиқ тәшкилати»ниң ишлири үчүн алий мәктәптики оқушини тохтитип қойғаниди. Лекин у китап оқуш адитини давамлаштурди. У тасадипий муқәддәс Инҗилни оқуш пурситигә еришти. Инҗилдики муһәббәтлик бир Худаниң өз оғлиниң гуналирини кәчүридиған атилардәк Худалиғи тоғрисидики хәвәр уни наһайити җәлип қилди. Әмма униң Мәсиһ мухлисиниң бир аилсини зиярәт қилғанлиғи униң аилисидә шунчә дәһшәтлик инкас қозғивәттики, у өйидин чиқип кетишкә мәҗбур болди. У мусапир болуп қалди. Шуниң билән у Мәсиһ мухлиси болуш қарариға кәлди. У нурғун җапа-мушәққәтләр арқилиқ Худаниң меһир-шәпқитини тонуп, униң падишалиғиға кирип, хатирҗәмликни тапти. Кейин Пакистанда даңлиқ маарипшунас вә мухлис җамаәтлири арисида йетәкчи болуп йетилди, шундақла милләт вә хәлиқниң һөрмитигә сазавәр болди».

Мән 1903-йили Сиялқот дегән шәһәрдә, өзлирини Муһәммәдниң дәвридә Мәккә шәһиридә һөкүм сүргән Күрәйшләрдин чиққан дәп қарайдиған бир аилидә туғулғанидим. Тағам биринчи болуп Урду тили луғитини түзгүчи вә бир нәччә китап, дәвәтнамиләр һәм шеирларниң аптори болуп, даңқи чиққан алим еди. У Ислам диниға толиму ихласмән еди, диний жиғинларда нутуқ сөзләшкә даим тәклип қилинатти. Атам дәсләптә

Сиялқотта оқутқучилиқ қилған, кейин Лудһияна шәһиридә бир нәччә жил хизмәт қилип, 1919-йилидики қалаймиқан мәзгилидә Сиялқотқа қайтқан. Шу чағда мән интизами чиң вә оқутқучилириниң сүпити жуқури, Мәсиһ мухлислири башқуридиған даңлиқ «Муррай» дегән алий мәктәптә бир мәзгил оқушта болдум. Бу йәрдә Муқәддәс Китап (Тәврат, Зәбур, Инжил)дин елинған дәрсләр өтүләтти; әмма бундақ дәрсләргә кәлгинимиздә муәллим дуа қилиш үчүн көзини юмған вақтидин пайдинилип биз мусулманлар ғиппидә тикиветәттуқ, яки болмиса муәллимни тәңликтә қойидиған соалларни сорап турувалаттуқ.

Шу күнләрдә сиясий пурақ наһайити күчлүк еди. Кишиләр сиясий әркинликни тәләп қилишатти. Түркийәниң Султани тәхттин чүшүрүлгәнлиги, хәлипиликниң өрүветилгәнлиги билән кишиләр қайнам-ташқинлиққа чөмгән еди. Шу йәрдики тиничсизлиқ маңа қаттиқ тәсир қилди, мән алий мәктәптики оқушумни тохтитиш қарариға кәлдим. Мени һеч ким райимдин яндурулмайтти.

Һазир китап оқушқа вақтим көп еди. Тағамниң күтүпханисини тәпсилий көрүп чиқтим. Тағам өзи язған «Һәқиқий бир христианниң дуаси» дегән урдучә шеирлар топлимиға көзүм чүшти. Уни көрүп һәйран қалдим, дәрһал уни оқуш үчүн олтардим. Униң асасий мәзмуни шуки, мәсиһийләр Худаниң йолидин езип кетиши билән, мусулманлар болса һәқиқий етиқадниң из басарлиридин болуп чиқиду. Китабта тағам христианларни өз етиқадидин ваз кечип, Исламни қобул қилишқа үндигән еди. Бу болса мусулманларниң әнъәнивий позитсийиси еди. Китабниң Инжилниң бәзи айәтлиригә көрсәткән изаһатлири бар еди, шуңа

мән бу йәрләрни бириси илгири атамға совға қилған Инҗилдин издидим. Бу айәтләрниң алди-кәйнидики айәтләрни оқушум билән Инҗилниң бәзи тәмсиллири, мөҗизилири вә тәлимлирини учраттим. Оқуғанлиримға әқлим һәйран еди; немишқидур етиқад-әқидилиримниң Инҗилдики билән чоң пәриқлири барлиғини чүшәнмәй қалдим. Худа билән адәмләр оттурисидики мунасивәт тоғрилиқ дейилгәнлири мени аҗайип тәсирләндүрди. Мәсиһниң тәмсиллиридин бири бойичә, «Өз йолидин езип кәткән бир оғлини күтүп турған ата»дәк бир Худа барму? Һеч болмиғанда қандақ қилип Худа адәмгә Ата болалисун?

Бундақ мәсилиләр мени бәк биарам қилди. Буларни аилидикилиримгә десәм еғир аварчилиққа қалаттим. Мәсиһ Әйсаниң йолини тутқан бир савақдишимдин ярдәм соридим. У мени ихласмән вә наһайити билимлик бир мухлис ақсақал тонушиға тонуштуруп қойди. Биз бир нәччә саәт параңлаштуқ, кейин йәнә көрүшүшкә келиштуқ.

Китабни оқушни давамлаштурдум. «Муһәббәтлик бир Худа» дегән бу сөз мени мәһлия қиливалди. Инҗил тәсвирлигән бу муһәббәт һәммә инсанни өз қойниға алидиған, пак, сап, муқәддәс болуп, бизниң җәмийитимиздә тилға алған «муһәббәт»тин шунчә өгүзчә еди — униң әһмийити мениң ойлиғинимдин артуқ еди. Кишини техиму ойландуридиғини Инҗилниң «Матта» қисмида хатириләнгән, Мәсиһ Әйсаниң «мухлисларға бәргән йолйоруқлири» аддий әмма кишиниң бешини қатуратти. Әмма бу қисимдики «Үчниң бирлиги» вә «Әйсаниң чапрас яғачқа миқлиништики қурбанлиғида кәчүрүм қилиниш» дегәнни шу чағда қобул қилалмидим. Ата-бовилиримниң етиқадидин гуман қилғум йоқ

еди, әмма бу йеңи дуния мени өзигә җәлип қиливалғаниди.

Бу мәзгилдә мән Сиялқотқа йеқин җайда өткүзүлгән мәмликәтлик мусулманлар тавапгаһи диний мурасимиға қатнаштим. Шунчә нурғун кишиләрниң немишқа бу тавапгаһқа кәлгәнлигини билгүм бар еди. Тавапчилар арисидики узунға созулған вәз-несиһәтләрни аңлап олтардим. Кәчлик тамақ йемәй мәзин бамдат намазға әзан товлиғичә бир пәдә ухливалдим. Бамдат намаздин кейин мән қосиғим ач вә һалсиз һалда пойиз билән өйгә қайттим. Азрақ бир немә йәвелип йәнә ухлидим.

Қанчилик ухлиғимни билмәймән, әмма ойғинишим билән қаттиқ сарасимигә чүштүм. Атам мениң бу мухлис ақсақилини зиярәт қилғанлиғимдин хәвәр тепип, бу иш тоғрилиқ мәндин һеч немә соримайла мени қаттиқ урди, мени өз күнүңни өзүң ал, дәп өйдин чиқиривәтти. Бундақ күчлүк инкас қайтурушниң сәвәви мән Мәсиһ Әйсаға ишәш бағлисам, ихласмән диний әрбаплар дәп қарилип кәлгән аиләмниң ғуруриға қаттиқ зәрбә болатти. Йәнә келип жутимизда Исламниң қараш-әһкамлири тоғрилиқ гуманлиқ соал сораш еғир гуна дәп қарилатти. Бир нәврә акам маңа: «Сән әслидә өз укам едиң; бирақ әнди сән мениң дүшминимсән» — деди. Пулум, ачқучлиримму йоқилип кәткән еди. Маңа ич ағритқан бир һаммам кәчкичә ухлимай олтирип зәхми-җараһәтлиримни жуюп теңип қойди.

Һазир аилидикилиримдин айрилип қелишим билән Әйсаниң һәқиқәтән Қутқузғучи-Мәсиһ екәнлигидин мәндә һечқандақ гуман қалмиди. Мән Пасрурда туридиған бир достумни издәп бардим, у мени Пасрурдики бир мухлис ақсақалға тонуштуруп қойди. Бу

тәҗрибилик адәм Пасрурда Мәсиһкә болған иманимни чөмүлдүрүлүш билән ашкара етирап қилсам, маңа хәтәрлик екәнлигини сезип мени бу йәрдин 700 километр жирақтики Ландһаур дегән шәһәргә әвәтти. У йәргә пойиз билән бир сотка маңғандин кейин йетип бардим. Мән баридиған җай шәһәр сиртидики 1400 метр егизликтики тағда еди. Мән һерип-ечип аран йетип кәлдим. Улар мени бир ятаққа орунлаштуруп қойди, кариватта йетип дәм алдим. Кәч кириши билән бәк соғ болуп кәтти, әдиял непиз екән, таң етишини күтүп яттим. Өй қараңғу еди, бирақ қәлбим мени исситидиған бир ейтқусиз иллиқ хушаллиққа толғаниди. Кейин мән мөгдәп қалған охшаймән, чүнки бириси ишикни чәкти. Ишикни ачсам қуяш тағдин нәйзи бойи өрлигән еди. Мени йоқлап кәлгән адәм урду тили үгитиш үчүн мени яллимақчи болди. Мән униңдин Инҗил тоғрилиқ нурғун билим алдим. Чүштин кейин шу йәрдики йәнә бир оқутқучи маңа икки күн ичидики тунҗа тамақни етип бәрди.

Мән шу йәрдә етиқадимни етирап қилип суда чөмүлдүрүлдум. Мән он сәккиз яшқа киргән едим. Шу жил күздә мән Равалпинди дегән шәһәргә үгинишкә бардим. Миладийә (Рождества) байрамида мухлис жиғини аяғлашқандин кейин ятаққа қайттим. Мени һеч ким тамаққа тәклип қилмиди, мәндә пул йоқ еди. Ятақханиниң бир хизмәтчиси маңа ич ағритип икки сом берип турди, бир сомни чүшлүк тамаққа сәрп қилдим, йәнә бир сомни кәчкә қалдурдум. Кәчтә деризини бириси чәкти. Берип қарисам мәктәптики бир профессор маңа бир нәччә пирәник вә мевиләрни елип кәпту. У: «Аялим буларни сизгә әвәтти» — деди. Бу шәһәр бойичә мени ойлайдиған пәқәт бир кишила бар екән! Бу аддий достлуқ кейинки

жиллардики қиммәтлик достлуқниң башлиниши еди.

Атам мениң Мәсиһкә әгишиш ирадәмниң чиңлиғини көрүп, мән билән әпләшти. Әслидә у мени «христиан болуп кәттиң» дәп, маңа ярдәм беришни рәт қилғаниди, мана әнди мениң оқушлардаеришкән утуқлиримдин пәхирләнди.

Буни оқуған көп кишиләр бу мундақ ялғузлуқ, җапа-мүшәққәт вә дәрд-әләм чекишкә әрзийдиған ишму? — дәп сориши мүмкин. Башқичә қилип ейтқанда, мән Мәсиһ мухлиси болуп немигә ериштим? Муһими ваз кәчкән нәрсиләр әмәс, бәлкиеришкинидур. Бу тоғрилиқ Мәсиһ Әйсаниң мундақ даңлиқ бир тәмсили бар: Мәлум бир киши етизда бир мәрвайит учратқан. Кейин у һәммә мал-мүлүгини сетиветип, бу етизни алған, шундақла мәрвайитқа еришкәнлигидин хушаллиққа чөмгән. Әнди ким бу кишигә һесдашлиқ қилиду? Мән дәл шу етиздин мәрвайитни тепивалған кишидурмән. Мән йәнә келип Мәсиһниң башқа бир тәмсилдики есил мәрвайитларни издәп жүрүп, бәк қиммәтлик, бәк чирайлиқ бир мәрвайитни учратқан, һәм шу мәрвайитни сетивелиш үчүн һәммә нәрсисини сетивәткән содигәрдурмән. Мән Мәсиһтә болған йеңи муқәддәс һаят, У бизгә әпкәлгән Худаға болған тонуш, һалак қилғили болмайдиған бузулмас үмүткә ериштим. Мән шунчә көп җапа-мушәққәтләрни чәккән яки чекидиған болсамму, бу мениң еришкәнлирим алдида һеч нәрсә әмәс.

Мәсиһ болса маңа бу тәмсилдики ашу «интайин қиммәтлик мәрвайит»тур. Бу дунияда әң яхшиси, әң сепи, әң улуғи мәрвайит екән. Мошу қиммәтлик мәрвайитқа еришиш җәрянидики бәзи ишлар интайин дәрдлик болғини билән, мән уларниң

һечқайсисини өзгәрткүм йоқ; мениң миң җеним болса һәммисини Мәсиһ Әйсаға беғишлайттим. Өзи муһәббәт болған бир Худани тонуш адәмниң әқли йәтмәйдиған иш болсиму, бәрибир һәқиқәттур. Буниңдин жуқури турған һеч немини билмәймән.

Маңа нисбәтән әң карамәт иш шуки, У инсанлардин һесабсиз жуқурида турғучи бир Худадур, шундақтиму У мени һәқиқий, дурус адәмликкә көтириш үчүн Өзини төвән қилған Худадур! Мәсиһтә болған мирасимиз немидегән карамәт-һә! У һәр бир қилған ишлири, һәммә адәмгә очуқ туридиған «очуқ-ашкара» Мәсиһдур. Униң һечқандақ йошурғидәк иши йоқ, һаятида «қараңғулуқ» йоқ, яман ғәризи йоқ, йошурун шәртлири йоқ, У толуқ әркинликни сөйидиған Худадур. Башқиларниң хизмитидә болса У муһәббәт ичидә җулалинип туриду. У чапрас яғачқа миқланған вақтида дүшмәнлиринниң Уни: «У башқиларни қутқузған, өзини қутқузалмайду» дегәнлиги, Уни мазақ қилиш үчүн болсиму, әмәлийәттә Униң улуқлуғини бизгә көрситип бериду. Чүнки У бизни қутқузуш үчүн Өзини қутқузушни рәт қилғаниди. У чапрас яғачқа миқлинип өлгичә баштин-аяқ садиқ, ғәюр, вәдисидә турғаниди.

Инсанлар тарихида Униңға охшаш шунчә алийҗанаб, сап, жирақни көрәр, сехи вә башқиларни кәчүрүшкә тәйяр туридиғанлар болған әмәс. Бу дунияда өзүм тонуйдиған әң яхши кишиләр, дәрвәқә дәл Униңға әң охшайдиған кишиләрдур. Униңға охшап кетидиған кишиләр көпрәк болған болса, бу дуния җәннәтниң өзи болатти. Әзәлдин кишиләрниң Униңда Худалиқ тәбиити бар дәп қарап, Униңға ибадәт қилғанлиғи һечқандақ әҗәблинәрлик иш әмәс. У болса пүтүн нәзирини «әрштики Атисиға мәркәзләштүргән

телескоп», шуниң билән У әрштики Атисиниң җулалиғини өлүп кетидиған әр-аялларға йеқинлаштуриду.

Әгәр һаман бир күни бу елишаңғу дуния оңшалса, бу кишиләрниң Униңға әгәшкәнлигидин болиду. У Өзи һәм инсанниң тоғра нишани һәм тарихниң нишанидур. У дунияға йеңи көзқараш, йеңи даналиқ, йеңи чүшәнчиләр, йеңи үмүт әпкәлгән. Гәрчә мән Униң характериниң һәрқандақ җәһәтигә йетиш вә яки У маңа буйруған һәрқандақ ишларни орунлаштин шунчә жирақ болсамму, У йәнила мени қайил қилған, мән тәшна болған әң улуқ, әң алий Болғучидур. Биздә Униң қилған вәдиси барки, Униң ярдими адәмни өзгәртиду, Униң бизгә болған достлуғиниң күчи билән адәмләр мукәммәлликкә, бәхиткә еришиду.

«Румка әйнәк болмиса шарабниң рәңгини көрәлмәйсиз,

Һалбуки, румкиға шараб қуюлса, әйнәкни көрәлмәйсиз,

Шуниңдәк Мәсиһниң һәр бир гөзәллиги көрүнмәс Худани сүрәтләйду,

У дуниядики барлиқ хәлиқ-аләм алдида Худалиқ җулалиқни көрсәткүчидур».

7. «Һәммә иш өзгәрди» (Ирандин болған гувалиқ)

«*Мән това қилишим керәк! Өзүмни «аләмдә бир» дәп қариғанлиғимға това қилишим керәк... Худаниң меһир-шәпқити билән, мән өзүмниң бичарә бир гунакар екәнлигимни бара-бара тонуп*

йәттим, Рәббимниң маңа рәһим қилишини өтүнидиған дәриҗигә йәткәнлигимни техиму һес қилип йәттим».

Иранлиқ Һассан Дәһқани-Тафти, мусулман аилисидә туғулуп, мәсиһийләр қурған мәктәптә оқуған. Бу мәктәпниң тәсири билән у Мәсиһ Әйсаға әгишишкә җәлип қилинған. Бир нәччә жил өткәндин кейин, у көңлидә хатирҗәмлик вә арамлиққа еришәлмигән туйғуда болған, у қайтидин чоңқур това қилиш арқилиқ Рәб Мәсиһ Әйсани йеңидин тонуп йәткән еди. Кейинки күнләрдә, у Ирандики мухлис җамаәтлири ичидә ақсақал болған. 1979-йили Иран инқилаби вақитлирида, Мәсиһ мухлислириниң тартқан азаб-оқубәтлиридә нурғун хәтәрлик әһвалларға дуч кәлгәндә, у җасарәт вә қәйсәрлик көрсәткән.

Мән Иранниң оттура қисмидики Йәзд шәһиригә йеқин болған Тафт дегән бир йезида туғулуп чоң болған. Йәзд шәһиридики «Мәсиһ мухлиси дохтурхана»синиң көрсәткән меһир-шәпқити билән анам Әйса Мәсиһкә ишинип, Мәсиһдә болидиған Худаниң меһир-муһәббитини тонуп йәткән. У Әйса Мәсиһни Қутқузғучим дәп етирап қилип чөмүлдүрүлгән. Әмма 1914-йили бу дохтурханиниң тақилип қелиши уни Тафт йезисиға қайтип келишкә мәҗбур қилған. У йәрдә у Муһәммәд исимлиқ бир мусулман туққиниға ятлиқ қилинған.

Шу йәрдә турушлуқ бир Мәсиһ мухлиси болған Киңдон ханим өйимизгә пат-пат келип туратти. Бәзи вақитларда өйимизгә жигирмә нәччә киши җәм болуп қалатти. Улар болса Киңдон ханимниң Инҗилни чүшәндүрүшини аңлайтти. Бәш яшқа

киргинимдә, анам түгәп кәтти. Бу мән үчүн толиму паҗиәлик бир иш болди. Әмма кейин чүшәндимки, Худа мошу бәхитсизлик арқилиқ маңа яхшилиқ ата қилғаникән. Мән әслидә шиә мәзһипидики мусулманларниң тәрбийисидә болған; һәр жили «Һөсәйнниң вапати»ни хатириләш мәрикисигә қатнишип турғанмән. Әмма Киндон ханим болса атамға даим дегидәк: «Һассанни Йәзд шәһиригә оқушқа әвәтсиңиз» дәйтти. Чүнки анамниң ахирқи вәсийити, мени Мәсиһ мухлиси тәрбийисидә оқутуштин ибарәт еди. Ахири атам Куранни ечип пал салдуруп бақти. Палда «Бу ишниң яхши болидиғанлиғи» чиқти. Шуниң билән атам мени у мәктәптә оқушқа рухсәт қилди. Йәттә яшқа киргән жилим, мән чирайлиқ қедимки шәһәр Исфаһанға оқушқа бардим. Шу йәрдә Мәсиһ мухлислири бәрпа қилған дохтурхана, институт вә мәктәпләр бар еди.

Мән бир мәзгил роһий җәһәттин давалғуч һалитидә болдум. Язлиқ тәтилниң дәсләпки бириничи, иккинчи һәптилиридә мән өзүмни «Мәсиһ мухлиси» дәп һесаблап, етиқад тоғрисида қошна-достлирим билән «Қутқузғучи Мәсиһ Әйса һәммидин үстүн» дәп талаш-тартиш қилишқа башлидим. Әмма бир нәччә һәптә өткәндин кейин, мән йезимизда болуватқан мусулмандарчилиқ кәйпиятиниң күчлүк тәсиригә учрап қайтидин мусулман болдум. Он икки яшқа киргән вақтимда, христиан мәктивидин алған тәсирим жутумда қайтидин мусулман болған вақтимдики тәсиримдин хелә дәриҗидә жуқури болди. Шуниң билән мән Тафт йезисиға қайтқан вақитлиримда етиқад үстидә техиму күчлүк талаш-тартиш қилдим! Мошу сәвәптин атам мени хошнилиримизниң бесими билән мәктәптин яндурувалди. Әмма

Киңдон ханим вә Исфаһан шәһридин кәлгән бәзи кишиләр дадамға қайта-қайта мени әслидики мәктивимдә оқутуш керәклигини дәвәт қилди. У йәнә Куран ечип «пал» салдурди, палниң нәтиҗиси «Мәктәпкә қайтсаң хәйрлик болиду» дәп чиқти. Дадам мәктивимгә қайтишимға мақул болди. Мәктәптики үгинишим толиму нәтиҗилик еди.

Он сәккиз яшқа киргән жилим мән етиқадимни етирап қилип суға чөмүлдүрүлдүм. Мән атамға: «Мән Мәсиһ Әйсадин өзүм халиған бәхит вә шадлиқни таптим» дәп хәт яздим. Тәтил келиши билән Тафт йезисиға қайттим. У йәрдә нурғун қаршилиқларға учридим, өз аиләм болса мени капир дәп қарайдиған болуп қалди. Әмма улар маңа йәнила меһрибан вә меһмандост еди. Истафан шәһиридики вақтимда, мухлис җамаити ичидики ибадәт қилиш, калам-шериф (Муқәддәс Китап) оқуш, мәдһийә нахшлирини йезиш яки тәрҗимә қилиш қатарлиқ ишларниң мәсъулийити көпинчә маңа бериләтти. Шу күнләрдики гөдәкләрчә хушаллиқ мән үчүн унтулғусиз еди.

1940-йили мән Истафан институтини пүттүрүп, Теһран шәһиригә үгинишкә бардим. Лекин шу йәрдики кәйпият хелә башқичә болуп, худасизлиқ пәлсәписи билән психологийиниң тәсири хелә күчлүк екән. Шу чағдики психологийиниң нәзирийилиригә асасән, инсан дегән җинсий йол билән вә яки химийә-физика қанунийәтлиридин барлиққа кәлгән, пүтүнләй бир «химийәлик машина, халас» дегән едийә шәкиллинип қалғаниди. Мошундақ худасизлиқ едийилири мениң балиларчә етиқадимни аллибурун тәвритип қойғаниди. Лекин мән үчүн Теһранниң бир яхши тәрипи шу болдики, шу йәрдә тәҗрибилик, билимлик

мәсиһий лектор-оқутқучилар бар еди. Улардин бири маңа: «Сиз үчүн барлиқ ишлар бемәнә туюлсиму, сиз дуа қилишни вә мухлис җамаитиниң жиғиниға қатнишишни ташлап қоймаң» дәп несиһәт қилди. Мән бу обдан несиһәтни қобул қилдим. Теһрандиму мән Америкилиқ бир мәсиһий билән дост болуп қалдим. Биз иккимиз даим муңдишаттуқ, учриған мәсилилиримиз тоғрилиқ дуа қилишаттуқ.

Яшлар мәктәпни пүттүргәндин кейин дөләт қаидиси бойичә һәрбий сәпкә қатнишиши керәк еди. Өзүм бир Мәсиһ мухлиси, урушқа қатнашсам қәтъий болмайду дәп билгәчкә, бу хизмәтни өтәштин халий болушқа тириштим, әмма өзүмни қутқузувалалмидим. Армийәгә қатнишиш җәдвилини толдурғанда өзүмни «Мәсиһ мухлиси» дәп яздим. Полковник маңа «Ата-бовилириңниң етиқадини ташливетипсән, әнди хаин болисән!» дәп қаттиқ әйипләп варқириғаниди. Әмма бир мәзгил өткәндин кейин, мән «лифтинант»лиққа өстүрүлдум, маашимму өскән еди. Шуниң билән мәндә аилидикилиримниң турмуш сәвийисини жуқурилитиш үмүти туғулди. Әмма Худаниң мени өз хизмитигә чақириватқанлиғини билип йәттим; Мәсиһ Әйсаниң: «Ата-анисини мени сөйгәндин артуқ сөйидиған киши маңа лайиқ әмәстур» дегән сөзлирини есимгә елип, Әйса Мәсиһниң йоли билән маңмисам болмайдиғанлиғини һес қилип йәттим.

Һәрбий сәптин қайтқандин кейинки икки жил җәрянида, мухлислар үчүн китап нәшир қилиш хизмити вә яшларниң хизмитидә болдум. Җамаәт үчүн хизмәт қилиш мени хуш қилатти, әмма өзүмниң көңли болса биарам еди. Чүнки мән өзүмдә роһий җәһәттин һечқандақ илгириләш йоқ дәп һес қилип қалдим.

Кейинрәк, Әнглийәдики Камбридж университетигә билим ашурғили бардим.

Камбридж дегән бу қедимки, чирайлиқ вә тимтас шәһәр маңа бәкму йеқип кәткәчкә, толиму һаяҗанландим. Әмма аввалқи урғуп турған һаяҗанлиримниң пәсийиши билән, көңлүмдики һелиқи биарамлиқ йәнә пәйда болди. Әмма бу қетимқиси бәкрәк күчлүк болди. Мән барғансери ғерибсинип ялғузлуқ һес қилдим. Анамни мәндин шунчә балдур айривәткән Худани әйиплидим. Көңлүмниң теги-тәктиниң муһәббәтсиз, қуруқ бир җай екәнлигини һес қилип йәттим. Мени өз әйним билән сөйидиған бир сөйгүгә тәшна болдум. Нурғун кишиләр башқилар өзини хуш қилидиған ишларни қилғандин кейин яки уларни өзи халиған қелипқа киргүзивалғандин кейин андин уларни «сөйиду». Мән аниниң меһир-муһәббәткә толған бағриға вә яки атиниң кәң ғулач ачқан қучиғиға шунчилик қанмидимки, уларға қанчилик тәшна екәнлигимни ойлисамла, пүтүн бәдинимни бирхил соғ титрәк бесип, толиму ғерибчилик ичидә қалаттим. Маңа зиянкәшлик қилип, мени өз хәлқимдин айривәткән кишиләрни әйипләйттим. Бәзидә өзүмдә болидиған өз өзүмгә ич ағритиш вә үмүтсизлик долқунлири шунчилик күчлүк болдики, көз яшлирим ямғурдәк төкүлүп кетәтти. Мән Аюп пәйғәмбәргә охшаш, өзүмниң туғулған күнүмгә ләнәт оқудум.

Һеч ким мени чүшәнмәйтти, гәрчә чүшәнгән болсиму, мән улардин ярдәм алалмайттим. «Өзиңизни Мәсиһ Әйсаға тапшуруң», «дуа қилсиңизла Худа көңлиңизгә тинич-аманлиқ бериду» — дегән сөзләр маңа пәқәт мәнисиз қуруқ диний ибариләрла болуп қалғаниди, халас.

Мән мошундақ күнләрдә бирәйләнниң тонуштуруши билән, яшларға даим ярдәм берип туридиған данишмән бир ақсақал билән көрүштүм. У икки саәткичә жиғлап туруп қилған дәрд-һалимни аңлиди. Мән бу адәмниң мени сөйидиғанлиғи вә мени чүшинидиғанлиғини һес қилип йәттим, шундақла Худаниң у арқилиқ мениң көңлүмни чоқум сақайталайдиғанлиғиниму билип йәттим. Кейин иккимиз йәнә бир нәччә қетим сөһбәтләрдә болдуқ. Шу жәрянларда, у маңа Зәбур вә Аюп пәйғәмбәрниң китапини (Тәвратниң бир қисми) оқушумни несиһәт қилди. Дәрвәқә бу икки китапниң тәсири шунчилик күчлүк болдики, худди қуяш нуриниң музни еритиватқинидәк, мән учратқан қийинчилиқ вә дәрд-әләмләрниму әнә шундақ йоққа чиқиривәтти. Һәзрити Аюпниң сөзлирини оқуғинимда, у сөзләрни худди мән өзүм сөзләватқандәк болаттим: —

«— Мән өз һаятимдин нәпрәтлинимән; дәрд-әлимимни төкүп Худаға қақшаймән...»

«Худайим, немишқа дидариңни мәндин йошурисән, мени немишқа дүшминиң дәп билисән?...»

«Аһ, Пәрвәрдигарни тапқили болидиған жайни билсәмкәнмән кашки!» (Тәврат, «Аюп», 10-, 13-, 23-баптин). Китабни оқуп ахириға кәлгәндә, өзүмниңму Аюпқа охшаш сөзләрни қиливатқанлиғимни байқап қалдим: «Сән тоғрилиқ нурғун сөзләрни өз қулиқим билән аңлиғанмән, әмма һазир өз көзүм билән Сени көрдүм; шуңа өзүмни әрзимәс бир немә дәп қараймән, пушайман ичидә топа вә күлгә милинип

гуналиримға това қилимән!».

Аюп пәйғәмбәрниң бу сөзлири мениңму сөзүм болуп қалди.

Мән това қилишим керәк! Өзүмни «Аләмдә бир» дәп қариғанлиғимға това қилишим керәк. Өзүмниң әсли қияпитимни әнди толуқ билип йәттим: — Мән әслидә өтүп кәткән бир шәхсийәтчи, қуруқ сөләт, һакавур, «мүкәммәл» сахтипәз диний роһаний екәнмән. Мән мухлис җамаитигә ярдәм бериш үчүн «роһаний болай» дегән мәхсәт билән Әнглийәгә барған; шундақла өзүм роһаний болғандин кейин, йәнә давамлиқ үгиниверишимниң һаҗити йоқтур, пәқәт башқиларғила үгиниш тәлимлирини бәрсәм болар!» дегәнгә охшаш ойларда болғачқа, бир сахтипәз роһанийға айлинип қаптимән халас! Худаниң меһир-шәпқити билән, мән өзүмниң бичарә бир гунакар екәнлигимни бара-бара тонуп йәттим, Рәббимниң маңа рәһим қилишини өтүнидиған дәриҗигә йәткәнлигимни техиму һес қилип йәттим.

Бешимдин жуқурицидәк нурғун ишлар өткәндин кейин, һәммә иш өзгәрди. Гунаниң немә екәнлигини, Мәсиһ Әйсаниң дарға миқлиниши арқилиқ Худаниң бизни кәчүрүм қилиш үчүн қандақ бәдәл төлигәнлигини әнди билдим. Буни билиш вә Худаниң меһир-муһәббитини үгинишни башлишим билән, көңлүм бара-бара йоруп, барлиқ ғәм-қайғу, ғәшлик, биарамлиқ йоқилишқа башлиди. Шуниңдин кейин әслидики мәндә инсан балиси билән чиқишип өтүш тәс болған иш, әндиликтә болса асан иш болуп чиқти. Мән һәммә адәмләрниң, һәтта маңа охшаш бир гунакар кишиниңму Худаниң меһир-муһәббитиниң обйекти болуп сөйүлидиған, хаслиғи бар шәхс болидикән, дегән қараштa болдум, та һазирғичә

шу қараштa болуп кәлмәктимән.

Амин!

8. «Мән өмүрвайәт униң хизмитини қилимән» (Маракәшлик бир җинайәтчиниң гувалиғи)

«*Өтмүшүмниң қапқараңғулуғи, һарақтин, паһишә аяллардин, гунатин екән. Лекин бүгүнүмниң йоруқлуғи һәммә хатирҗәмликниң мәнбәси болған Мәсиһ Әйса тәрипидин ата қилинған шадлиқ, хатирҗәмлик вә арамлиқтиндур*»

Яш Маракәшлик Әһмәт Сусси өйидики тизгиндин қечип, җинайәт йолиға кирип қалған. Әһмәт униң зиянкәшлигигә учриғучилардин бириниң өзини кәчүрүм қилғанлиғиға қарап интайин һәйран қалди. Уни кәчүргән бу киши Мәсиһ мухлиси еди. Әһмәт кейинрәк Инҗил оқушқа башлиди, униңдики Мәсиһниң меһир-муһәббити, гунакарларни кәчүрүши вә бу дунияниң Қутқузғучиси екәнлиги һәққидики хуш хәвәр уни мәһлия қиливалди. Аилисидикиләр буни аңлап уни ташливәткән болсиму, кейин униң һаятидики чоң өзгиришни көрүп, йәнә униң билән әпләшти. У Маракәштә һазирму Рәбби болған Әйсаниң хизмитидә болмақта.

— Өзүм өскән кичик йезидин айрилип, тағамниң өйидә туруп, оттура мәктәптә оқушни давамлаштуруш үчүн Касабланка дегән шәһәргә сәпәр қилдим. Мән у йәрдә йәнә тиҗарәттә тағамға

ярдәмчи болдум. Шу чағда мән он йәттә яшқа киргән едим. Мән чоң шәһәрдә болғиним үчүн «шамалға әгишип» йолдин чиққанлар билән бир йолда маңдим. «Қоча қизлири» вә «шәһәр ночилири» билән тонушуш мән үчүн тәс әмәс еди, мән тезла улар билән тонушувалдим, андин уларниң бир әзаси болуп қалдим. Имтиһанлардин өтәлмәй, өзүмниң путиға өзүм палта чаптим.

Бир күни тағамниң аяли җозамдики мән қизлар билән чүшкән бир рәсимни көрүп қалди. Тағам әнсирәп атамға балдур келишини тапилап бир хәт йоллиди. Атам келип мәндин немә иш билән вақтимни өткүзгәнлигимни сориди. Мән униңға: «Путбол ойнаш билән» дәп җавап бәрдим. Атам ғәзәплинип қизлар билән чүшкән һелиқи рәсимни маңа көрситип: «Яримас нан қепи! Көзүмгә иккинчи көрүнгүчи болма! Сән атаңға лайиқ әмәссән!» дәп қаттиқ варқириди.

Мән өйдин чиқип кочиларда нишансиз тенәп жүрдум. Учриған кона достлардин бири мәндин немә иш йүз бәргәнлигини сориди, мән униңға һәммә ишни дәп бәрдим. У күлүп кетип: «И ахмақ! Сән мениң бәш жил илгири бешимдин сениңкигә охшаш ишниң өткәнлигини саңа дәп бәргинимни унтуп қалған охшайсән! Шу чағда мән үмүтсизләнмигән едим. Мана мән һазир ата-анамниң тизгинидин азад болдум!» деди.

«— Сән йолдин азғиниңни «азад болдум» дәп қарамсән?» дедим мән.

«Немә десәң дәвәр» — деди у, «һеч болмиғанда йегидәк бир чишләм неним, панаһланғидәк җайим бар. Дөлитимиздә буниңдин артуқ җайни тапқили болмайду. Мән «езип кәткән» болсам, сәнму

езип кәткәнсән. Мән билән маң, бизниң каттибешимиз билән көрүшүп, биз билән биллә ишлә».

Өзүм хизмәтсиз, йәйдиған нәрсәм болмиғачқа, у мени өйидә қондурди.

Бу шайка каттибеши мени оғрилиққа тәрбийилиди. Мән йәттә айдин кейин бу ишқа кириштим, қосиғимға, тамакамға, һариқимқа йетәрлик пул таптим. Әмма сақчилар «овимиз»ни тепивалғандин кейин мән йәнә кочиларда лағайлап жүрүшкә мәҗбур болдум. Бир достум билән иккимиз көктат базаридин хизмәт тепип ишлидуқ. Шу йәрдә биз бир аялниң сивитидин пулдинини оғрилидуқ. Сақчилар узун өтмәйла бизни тутувелип идарисигә әпкәтти. Бу аялниң пулини алғанлиғимизни иқрар қилдуқ вә қалған пулини униңға қайтуруп бәрдуқ. Бир сақчи униңдин бизниң үстимиздин әрз қилидиған-қилмайдиғанлиғи тоғрилиқ соривиди, у: «Яқ. Әйса Мәсиһ гуналиримни, шундақла һәммә адәмниң гуналирини кәчүрүм қилған, шуңа мәнму уларни кәчүрүм қилишни халаймән» — деди.

Бу сөзләр маңа қаттиқ тәсир қилди вә хелә узақ вақитқичә қулақ түвүмдә җараңлап турди. Мәсиһ Әйса дегән ким? У немишқа кәчүрүм қилиду? Бу аял немишқа бизни кәчүрди? Бу җавапсиз соаллар шу чағда калламға киривалғаниди.

Бирақ қанун адәмни кәчүрмәйду. Шуңа мән җазалинип түрмидә йәттә ай яттим. Атам мениң шу йәрдә ятқанлиғимдин хәвәр тапти; қоюп берилгинимдә у мени көргили кәлди. Мән көзүмгә лиқ яш алған һалда униңдин кәчүрүм соридим, у мени кәчүрди.

Кейинки жили атам мени Куран үгитидиған мәктәптә оқушқа тизимлитип қойди. Уни хуш қилиш үчүн мән қошулдум. Бу жил ичидә мән болупму Рим империйәсиниң шималий Африқимизни ишғал қилғанлиғи тоғрилиқ нурғун тарихий китапларни оқуп чиқтим. Шималий Африқадики әҗдадлиримиз Ислам диниға кириштин илгири көпинчиси Мәсиһ Әйсани Қутқузғучимиз дәп етирап қилғаниди. Мусулман армийиси кәлгинидә хәлиқни Ислам динини қобул қилишқа қиличниң тиғи билән мәҗбурлиған. Мана бу сәвәптинла бизләр һазирғичә мусулман болуп кәлгәнмиз. Мән гуманға чөмдүм, намаздин тохтап қалдим. Һеч болмиғанда, намаз оқуш дил-роһумни даим қуруқ қалдуратти. Мәктәптики моллилар мени динсиз, худасиз дәп қариғачқа мәктәптинму тохтап қалдим.

Узун өтмәй тағамниң тәкливи билән Касабланка шәһиригә қайтип бардим. Шу йәрдә Камил исимлиқ ашхана хоҗайини болған бир оттура шәриқлиққә йолуқтум. Бир қетим униң билән параңлашқанда униңдин дин тоғрилиқ бир соал соридим. У маңа қарап: «Нилмәмсән, Әһмәт, мән Мәсиһ Әйсаниң йолида Худаға ишинимән» — деди.

«Сән әрәб турсаң, қандақчә Мәсиһ мухлиси болисән? Әрәбләр ичидә Мәсиһ мухлислириму барму?»

«Унтуп қалған охшайсән, оттура шәриқтә болса өткәндә нурғун «Мәсиһлик» әрәб қәбилилири, падишалиқлар бар еди. Силәр шималий Африқилиқлар Мәсиһниң йолини тутқанлар пәқәт Явропалиқлар ичидила болиду дәп қарайсиләр, бу тоғра әмәс» — деди у. Андин у маңа бир Инҗилни арийәт бәрди.

Өйүмдә ишикни йепип қоюп оқушқа башлидим. Тунҗа болуп

қәлбимниң чоңқур йеригә орниған иш шуки, бу китап әрәбчигә тәрҗимә қилинғаникән, униң хәвири дунияниң һәр бир ирқидики һәммә кишигә әһмийәтлик, һалқилиқ еди. Мән Мәсиһ Әйсаниң: «**Йенимға кәлгән кишини һәргиз ташлимаймән**» дегинини оқушум билән көңлүмдә бирхил җәзмәнлик пәйда болди.

Камилни йәнә йоқлап бардим. У мәндин Инҗилни оқудуңму йоқ, униң тоғрисида қандақ ойлидиң, дәп сориди. Мән җавапән: — һәә, мән оқудум, вә Инҗилдики нурғун муһәббәткә толған җүмлиләрдин тәсирләндим, — дедим. У йәнә: — «Мәңгүлүк һаят тоғрисида, Мәсиһ Әйсаға ишәнгән, Униңға таянған киши гуналиридин кәчүрүм қилиниду, дегәнләрни оқуғансән?» дәп сориди.

Мән бәзи «Сирттин Инҗил оқуш мәктиви»ниң адреслирини таптим, узун өтмәй улар билән алақилаштим. Улар нурғун оқушлуқни маңа әвәтип бәрди. Булар мениң көзүмни ачти, «**Худа йоруқлуқтур, униңда пәқәт қараңғулуқ йоқтур**» дегән һәқиқәтни чүшәндим. Шуниңдин кейин мән чүшәнчимни чоңқурлаштуруш үчүн бир Мәсиһ мухлиси қериндишимдин мәхсус Инҗилни үгинишкә башлидим.

Бир күни, кәчлик тамақтин кейин мухлисларниң жиғиниға қатнишишқа бардим. Шу кәчтә тағам әвәткән бир қошнамниң маңа әгишип кәлгәнлигини сәзмәптимән. Өтмүшүмниң қапқараңғулуғи, һарақтин, паһишә аяллардин, гунатин екән. Лекин бүгүнүмниң йоруқлуғи, һәммә хатирҗәмликниң мәнбәси болған Мәсиһ Әйса тәрипидин ата қилинған шадлиқ, хатирҗәмлик вә арамлиқтиндур. Бирақ буни тағам чүшәнмәйтти. Жиғиндин қайтқинимда, у мени

җазалап урди вә этиси бир хошниси билән биллә мени сақчи идарисигә апарди.

Сақчи офитсери бир тәрәп қилидиған делоларниң көпинчиси оғриликқа мунасивәтлик болғачқа, тағамдин мениң немини оғрилиғанлиғимни сориди. «Һеч немини оғрилимиди» — деди тағам, — «у бир нәрсә оғрилиған болса, һечгәп әмәс еди! Әмма униң қилмиши оғриликтин зор дәриҗидә еғир. У өзиниң динидин тенип кәткән».

Сақчи болса: — «Сиз униң дини вә етиқади билән кариңиз болмисун» — деди, — «Униң һалал ишләп, халиғанчә ойлаш әркинлиги бар. Бу һөкүмәтниң иши әмәс» — дәп бизни қоювәтти.

Тағам үмүтсизлинип хошнилирини маңа писәнт қилмасликқа вә маңа һақарәт қилишқа күшкүртти. Көңлүмдә бирдин-бир тәсәллим Инҗилдики йеқимлиқ сөзләр еди. Бир нәччә күндин кейин мән бир «кеңәш»кә қатнишишқа чақирилдим; бу «кеңәш» атам, тағам, бир қошнам, үч имам вә башқиларни өз ичигә алғаниди. Бу кеңәшкә кириштин аввал «Маңа җүръәт бәргәйсән» дәп Худаға дуа қилдим. «**Силәр кеңәш-сотлар алдиға әпкелингән вақтиңларда Муқәддәс Роһ силәргә немә дейиш керәклигини үгитип қойиду**» дегән Инҗилдики вәдини маңа әслитип қойди.

Бир имам сөз ечип маңа: «Гепимгә қулақ сал, укам, ғәйрий динни қобул қилма. Етиқадиңни өзгәртимән дәп ойлима, өзгәртсәң ақивити еғир болиду» — деди.

Мән униң сөзини ахириғичә аңлап олтардим, андин:

«Достлирим, мениң гепимгә қулақ салғайсиләр. Силәр һәммиңларниң Куранда «Роһилъуллаһ» (Худаниң Роһи) дәп аталған Мәсиһ Әйса вә Униң яратқан мөҗизилиридин хәвириңлар бар. У бимарларни сақайтқан, өлүкләрни тирилдүргән, гунасиз яшиған, чапрас яғачқа миқлинип өлгән, Өзи өлүмдин тирилдүрүлүп, әршиәлаға көтирилгән, ахирида қиямәт күни У қайтип келиду. Силәрниң Униңға етиқад бағлиғуңлар йоқму?» — дедим.

Һәммәйлән маңа һаңвеқип қариди, һелиқи чоң имам мени бир шапилақлап: «Ата-бовилириңниң динидин қандақму ваз кечәләйсән?» — деди.

Мән җавапән: «Етиқад болса ата-анидин мирас қалидиған нәрсә әмәс. Бу Муқәддәс Роһниң әҗиридур. Җисманий җәһәттә мән болсам атамниң оғли болимән, әмма роһий җәһәттә мән Худаниң пәрсәндиму болимән. У мени боққан гунаниң кишәнлиридин азад қилди. Силәр қандақму мениң бундақ асарәткә қайтишимни халайсиләр?» — дедим.

Имам ағзини ечип: «Силәргә агаһландуруп қояй, кимки бундақ капир билән һәмдастихан болса яки бир өйдә ухлиса, униңға охшаш капир болиду!» дәп варқирап кәтти.

Шуниң билән мән үчинчи қетим макансиз, хизмәтсиз һалда кочида айлинип жүрүшкә мәҗбур болдум. Әмма яғаччи бир достум есимгә кәлди. Уни издәп таптим. Униң билән узун вақит турдум. Бу достум баянимни аңлап тәсирләнди. Уму кейин Мәсиһ Әйсаға ишәш бағлап Уни Қутқузғучим дәп етирап қилди.

Бу мәзгилдә хизмәт тепиш үчүн дуа қилиштин тохтимидим. Бир күни арқамдин тонуш авазни аңлидим: «Әһмәт, буяққа кәл». Бу атамниң дости, шәһиримиздики чоң содигәр Ибраһим еди. «Сениң аиләңдикиләрниң әһвали қандақ?» — деди у.

«Аилидикилиримниң әһвали яхши. Әмма бир нәччә айдин бери улардин пүтүнләй хәвәрсиз мән» — дедим.

«Немишқа?» — деди у.

Мән униңға: «Улар мени етиқадим түпәйлидин өйдин һайдивәтти, мән һазир хизмәт издәватимән» — дедим.

«Маңа бир ишәшлик адәм керәк. Халисаң, мән үчүн ишлә» — деди у.

Мән: «Сизгә рәхмәт, әпәндим. Бирақ билишиңиз керәкки, мән һазир Әйса Мәсиһниң йолида маңимән» — дедим.

У: «Етиқадиң тоғрилиқ гәп соримидим. Сән әқиллиқ, әстайидил вә сәмимий болсаңла, бу маңа купайә» — деди.

Рәббимгә рәхмәт ейтип, әтиси ишни башлидим. Күн, һәптә, айлар өтти. Херидарларниң һәммиси хизмитим вә уларға қилған муамиләмдин мени әтиварлайтти. Йәттә айдин кейин Ибраһим бир иш билән сиртқа чиқип кетип, мени дуканни башқурушқа қалдурди. Қайтип келиши биләнла мени өйигә тәклип қилип: «Мана бу азрақ пулни ал. Чечиңни алдур, яхши ясинип өйүмгә кәчлик тамаққа кәл» — деди.

Мән кәлсәм кимләр бар екән демәмсиз? Мән һәйран қалдим. Олтарғанлар атам, анам, вә һаммам еди! Ибраһим сәпәрдин қайтишида йезамдин өтүп кетиветип, аилидикилиримни өзи билән биллә елип кәлгән еди. Мән ата-анамниң қойниға өзүмни

ташлидим, улар көз яшлирини еқитқан һалда мени сөйүп кәтти. Мени әйипләшниң орнида дадам маңа йеқинлишип: «Әһмәт, өткәнки қилиғимни кәчүр. Тағаң өткәндә сениң шунчә көп яман гепиңни қилди. Мән сени паһишивазлиқ қилидиған, зәһәрлик чекимлик чекидиған, кочида тәмтәсләп жүридиған мутәһәмләргә охшаш болуп кәткән чеғи, дәп ойлап қаптимән. У хәвәрләр мени қайғуға чөмдүргән, әмма Ибраһим йеқинқи хәвәриңни бизгә әпкәлгинидә мән интайин хуш болдум» — деди.

«Тоғра, ата, мән әсли сән ойлиғандәк болуп қалғанидим. Бирақ Рәббим Әйса Мәсиһ маңа нурғун ишларни үгәтти, йолдин езип кәткән қоза болған мени қутқузуп, Өз қотиниға сақ елип кәлди. Мән Униңға ишинимән, өмүрвайәт Униң хизмитидә болимән. Биз һаятимизда йеңи сәһипә ачайли».

«**Силәр Рәббимиз Әйса Мәсиһниң меһир-шәпқитини билисиләр — Гәрчә У бай болсиму, силәрни дәп йоқсул болдики, силәр Униң йоқсуллуғи арқилиқ бейитилисиләр**»

(Инжил, «Коринтлиқларға (2)», 8-баптин)

9. «Толуқ ойғиниш» (Мавритиюслуқ тевипниң гувалиғи)

«*Өзүмни Мәсиһ Әйса арқилиқ Худаға тапшурушумниң сәвәви мән Униң Мәсиһтә болған меһир-муһәббитигә учришимдин болған. Кейин*

бешимдин өткүзгәнлирим вә һазирму өткүзиватқанлирим көргән шерин чүшлиримдинму артуқ».

Африқидики Мавритиюслик Абдул Раззақ Баракат Уллаһ Мәсиһ етиқадиға еришкән кишиләрдин бири. Шу җәрянда Мәсиһ Әйса инсанни Қутқузғучи дәп тонуштурулған бир китапчини оғуған. Униң каллисида нурғун гуманлар пәйда болған, әмма Худаниң муһәббити униң көз алдида намаян болған, у Мәсиһниң ниҗатини қобул қилған, Худаниң муһәббитидә хушал болған, йеңи достлуқлар билән бейиған йеңи адәм болған.

Ата-анам Мавритиюста олтарақлашқан һиндистанлиқ, шәриәткә қаттиқ риайә қилидиған ихласмән мусулманлардин еди. Яш вақитлиримда урду тилини оқуш һәм йезишни, Куранни (чүшәнмигән һалда) оқушни үгәнгән едим, кейин Исламниң тарихини, мәдәнийитини вә илаһийәтшунаслиғини хелә тәкитләйдиған Ислам дини оттура мәктивигә кирдим. Мән һәммә әмир-пәрманларға риайә қилаттим, әмма бара-бара уларниң әһмийити тоғрилиқ көңлүмгә шәк чүшти. Маңа: «Сән улар арқилиқла у аләмдә җәннәткә еришәләйсән» дейилгән еди. Лекин мән Худаниң рәһмигә еришәрмәнму, яки наразилиғиға учрармәнму дәп әнсирәп қалдим. Қәлбим маңа яки намаз оқушлар, роза тутушлар вә Куранни оқушлар ериштүрәлмәйдиған бирхил тәсәллини издимәктә еди. Әнъәнә вә һәдисләрни ташлап Исламниң «әйни өзи»гә кириш қарариға кәлдим, уни пәқәт һәдисләрниң арқа көрүнүши болған Курандин башқа йәрдин тапқили болмайтти. Шуңа униң бир франсусчә тәрҗимисини оқушқа кириштим.

Мусулманларниң һәммиси Куранниң әрәбчә оқулушидин

чиққан гөзәлликни униң Худадин чүшүрүлгәнлигиниң испати дәп қаришиду. Һапизлар Куранни мәсчиттә яки радиода оқуғинида мәндиму шундақ һессият пәйда болғаниди. Әмма французтилидики тәрҗимисини оқуғинимда мәзмунлиридин һәм бешим қатти һәм үмүтсизлинип кәттим. Етиқадимни қаттиқрақ тәврәткән иш «Сүрә Әхзаб» (33-)ни оқушумдин болди. Муһәммәд «пәвқуладдә вәһий билән» өзигә оғул болған Заидниң аялини өз әмригә алғаникән. Шу чағда униң аяли тоққуз еди. Муһәммәд үчүн вә башқа бәндиләр үчүн башқа-башқа өлчәм бар охшайду.

Он алтә яшқа киргинимдә бу айәтләр үстидә қайта-қайта ойлинип җавап тапалмай гуманға чөмдүм вә көңүл азаби ичидә бир нәччә айни өткүздүм. Куран әрәбчидә гөзәл болғини билән, буниң өзила Худадин кәлгәнлигиниң толуқ испати болалмайду. Мән йәнә келип Исламниң ғалибийәтлири тоғрисида ойлинаттим — Худаниң қоли җәзмән улар билән биллә еди! Әмма Буддизм, Һинду дини вә коммунизм қатарлиқларниңму ғалибийәтлири бар. Калламда чигиш хияллар давамлишатти, роза тутуштин, намазлардин тохтидим, пәқәтла атамниң чиң турувелиши билән җүмә намизиғила қатнишаттим.

Бир нәччә айдин кейин, мән мәсчиттә болуп атамниң йенида олтарғинимда ойлинип қалдим: «Җәннәт, дозах мәвҗутму? Өлүшимиз билән ғайип болимизму?» дәп ойлидим. Андин: «Худаға хизмәт қилишниң әң яхши йоли башқа инсанниң хизмитини қилиш» дәп ойлидим. Мән аллибурун тибапәтчиликни үгинишкә бәл бағлиғанидим. Әнди мән өзүмни башқиларниң азаб-ағриқлирини йеникләтишкә беғишлидим. Кейин бу йолниң өзини қурбан қилишниму өз ичигә алидиғанлиғини тонуп йәттим, әмма

мән башқиларда көргән шәхсийәтчилик вә тамахорлуқ ахир өзүмдә пәйда болғаниди. Кәлгүсим үстидә мени намәлум бир ғәм-ғуссә чирмивалғаниди — мән һаятимда мувәппиқийәткә еришимәнму, яки мәғлубийәткә учрайманму? Яки даим тайини йоқ адәм болуп қалимәнму? Йәнә келип мән өзүмни пәс чағлайттим; униң үстигә башқилар билән сөзләшкинимдиму бәк кекәчләп кетәттим. Шуңа үгиништә, өзүмниң савақдашлиримдин яхши екәнлигимни испатлаш үчүн тиришаттим. Мән: «Оттура дәриҗилик имтиһанларда биринчи болсамла, бәхитлик болимән» дәп ойлайттим. Гәрчә мән униңға еришкән болсамму, мәндә ғәлибә һессияти вә хушаллиғи болмиди. «Алий дәриҗилик» имтиһанлардиму охшаш болди. Андин мән йәнә: «Аҗайип дөләт болған Әнглийәгә барсамла андин хушаллиққа еришәрмән. Шу йәрдә университеттики янчуқи дөң оқуғучи болимән, өз һаятимниң һәқиқий егиси болимән» — дәп ойлидим.

Дәрвәқә ата-анамдин айрилиғинимға қайғурған болсамму, әмма қәлбим чоң арзу-интизарларға толған һалда Әнглийәгә сәпәр қилдим. Бирақ һавасиниң соғлуғи, килиматиниң һөллүги, қоналғу тепиштики қийинчилиқлар вә у йәрдики һәммә нәрсиниң натонушлуғи билән мениң йеңи дөләттә туруштики һаяҗанлиқлирим бәк тезла пәсәйди. Маңа йөләк болғидәк адәм йоқ еди. Йоған залларда, йүзлигән оқуғучилар арисида лексийәләрни аңлишим керәк еди; һәммә иш маңа худди «Машина адәмниң турмуши»дәк туюлатти. Мән даим ялғуз жүрәттим; шавқунлар қаплиған миғ-миғ адәмләр оттурисида наүмид ғерибликтә қалдим. Достлуқни, илпәтчиликни издидим; лекин пәқәтла тәкәллупкила ериштим. Мән шунчилик мәйүслинип кәттимки, факултет

модирини издәп униңға тибапәтчиликни ташлаймән дәп ейттим. У мундақ йениклик қилмаслиғимни, тибапәтчилик биринчи жилда мана шундақ адәмни мәйүсләндүридиғанлиғини ейтти. Шуңа мән көңлүмдә: «Хатирҗәмликкә, көңүл азадилигигә мән қачанму еришимән? Хушаллиқ мән үчүн пәқәт хам хиялдин ибарәтму?» дәп ойлисамму үгинишни тохтитип қоймидим.

Бир күни әтигәндә шундақ үмүтсиз кәйпиятта синипниң сиртида Җим Сванний исимлиқ Әнглийәлик билән учришип қалдим. Биз бир нәччә еғиз параңлаштуқ. Шуниңдин кейин биз даим көрүшүп, сиясидин тартип дуниядики һәммә ишлар тоғрисида узундин-узун параңлишидиған болдуқ. Униң көзқариши иҗабий вә җүръәтлик еди, буниңда униң Худаға бағлиған җанлиқ етиқади һәммидин үстүнлүкни егилигән еди. Башқа оқуғучилар пәқәтла «һәптә ахиридики дәм елиш» үчүн яшайтти. Уларниң «шәнбилик ойнаш»лири тоғрисидики ейтқанлири маңа шәрмәндичилик һәм жиргиничлик туюлатти. Улар көп вақтини ухлаш билән, қалғинини һарақкәшликтә, паһишивазлиқта өткүзәтти. Ақивити «һарақкәшлик баш ағриқи» вә қорқунучлуқ «душәнбә әтигәнлик һалсизлиқ»и болатти. «Һаят дегәнгә немидегән көп һәҗвийлик арилашқан-һә!» дәп ойлаттим. Бирақ мениң һаятимму уларниңкидин яхши дейәрлик әмәс еди. Һаятимни қандақ қилип мукәммәл вә әһмийәтлик өткүзүшни билмәйттим.

Бир қетим Җим мени өз «мухлис җамаити»ниң яшлар гурупписиға тонуштурди. Бу яшларниң өзгичилиги, хуш хуйлуғи мени тәсирләндүрди. Уларниң биридин буниң сәвәвини сорисам у җавапән Әйса Мәсиһниң уларниң Рәб-Қутқузғучиси болғанлиғи

буниң сәвәви, деди. Мән униң мәнисини һеч чүшинәлмидим; униң үстигә, әқли бар кишиләрниң Худаниң инсан кәби Әйса Мәсиһ дегән бир Оғли бар дәп ишиниши бимәнилик дәп ойлидим. Лекин униңға қизиқип қалдим. Жим маңа бир Инжилни совға қилди, әмма у кона инглиз тилида тәрҗимә қилинған болуп, маңа оқуп чүшиниш бәк қийин кәлди. Бир нәччә бапни оқуғандин кейин ташливәттим.

Бир шәнбә күни мән университеттики «Мәсиһ йолини тутқан оқуғучилар уюшмиси»ниң бир жиғиниға қатнаштим. Бәргән вәзниң көпинчиси есимдә қалмапту, әмма жиғин ахирлашқанда «Етиқадниң һалқилиқ мәсилиси» дегән бир китапчини еливалдим. Қайтип келипла уни оқушқа башлидим.

Язғучи инсанийәтниң Худаға асийлиқ қилишиниң нәтиҗисидә униң билән жирақлишип кетиватқанлиғини, Униңдин шунчә айрилип қеливатқанлиғини баян қилған. Бизниң Униң билән болған мунасивитимиз һазир муһәббәтлик маһийәттә әмәс, бәлки қануний маһийәткә егә болуп қалди. Худа бизни Униң билән мәҗбурий һалда әп болушни халимайду, чүнки У «машина адәмләр»гә әмәс, бәлки Өзигә ишинип таллиған вә чин қәлбидин Өзини сөйидиған инсанларниң Өз пәрсәндлири болушини халайду. У бир тәрәптин мукәммәл, адил болуп бизниң Униңдин гунайимиз билән асийлиқ қилишимизға сәл қаримайду; йәнә бир тәрәптин У бизниң һалак болушимизни халимайду, чүнки У һәммимизни сөйиду. У мошундақ «инсан үчүн һәл қилғили болмайдиған қисилчилиқ»қа йүзлинип, инсан тәсәввур қилалмайдиған, бирдин-бир қилалайдиған амални қилған. У болсиму, Өзиниң Оғли шундақла Калами (Сөзи) болған Мәсиһ Әйсани әвәтип инсан болушқа чүшүргән; Мәсиһ инсанийәт салаһийитигә кирип әр-

аялларниң гунайиниң Өзиниң үстигә қоюлушиға йол қойди. Шуңлашқа, Униңға ойдурма тоқулуп әрз қилинип аддий җинайәтчи сүпитидә өлтүрүветилгән, шундақ қилип барлиқ гуналиримизниң қорқунучлуқ ақивитини Өз үстигә алған. Шуниң билән бир вақитта Худа Өзиниң инсанға болған муһәббитини ипадилиди вә һәм гунани җазалайдиған мутләқ адиллиғини көрсәтти. Худа Мәсиһ арқилиқ бизгә Өз кәчүрүмини аян қилип, бизни Өз йениға йеқинлишишқа тәклип қилиду. Язғучи йәнә: — «Униң муһәббитигә сиздә немә инкас болиду? Сизниң башқиларға көсәткән муһәббитиңиз, көйүнүшиңиз рәт қилинған болса қандақ болар еди?» — дәп язған.

Илгәрки бир нәччә жиллиқ һаятим көз алдимға келип Худаниң муһәббитини вә мени йошурунчә йетәклигән қолини көргәндәк болдум. Аваричиликкә йолуққинимда У дуалиримни аңлиған болсиму, мән узун өтмәйла маңа көрсәткән рәһимдиллигини унтуп қалғанидим. Мәсиһ Әйсаға болған қаршилиқлиримни, йәнә бир қетим «Муқәддәс Кәчлик тамақ»ни Уни мазақ қилиш үчүн йегәнлигимни есимгә кәлтүрдүм. Лекин У техичә мени сөйүп маңа көйүмчанлиқ көрситип туратти. Маңа тизлинип Униңдин кәчүрүм соришимдин башқа йол қалмиғаниди.

Бу бир тиничсиз кечидин кейинки йәкшәнбә еди. Ата-анам мениң Мәсиһкә бағлинишим билән аилимизгә келидиған хорлуқларға қандақ позитсийә тутар дегән хиял ичидә мухлис җамаити жиғинға берип қатнаштим. Шунчә сөйгән адәмлиримгә қандақму йүз келәләймән? Оқуш пули үчүн пүтүнләй атамниң қолиға қарайттим, истиқбалим зади қандақ болиду? Мәсиһий достлирим маңа һәммә ғәм-әндишәңни Мәсиһкә жүклә, У саңа күч

бериду, дәп дәвәт қилишти; әмма улар Әнглийәлик болғачқа, мәсиләмниң еғир маһайитини тәбиийки билмәйтти. Бара-бара Худаға тайинишниң немә екәнлигини үгәндим, униң Мәсиһдә болған меһир-шәпқитини бешимдин өткүзүши билән дадил болуп Мәсиһ тоғрилиқ гува болушқа башлидим, Гласгав шәһиридә болған жутдашлиримниң һәммиси буниңдин хәвәр тапти. Өзүм балдур Мәсиһлик етиқади тоғрилиқ — Инҗилниң баянлириниң ишәшликлиги, Мәсиһ Әйсаниң «Худаниң Оғли» болғанлиғи вә өлүминиң мәниси, Худадики «Үчниң бирлиги» тоғрилиқ нурғун соалларни оттуриға қойдум. Бу етиқадим орунлуқ, әқилға сиғиду дәп өзүмни рази қилишим керәк еди; етиқад көңүлдики иш болсиму, мәнивий җәһәттин әҗир қилишқа тоғра келиду. Етиқадимни чүшинишим вә һазирқи заманивий дунияда яшашқа тегишлик мунасивитимни тепишим керәк еди.

Өзүмни Мәсиһ Әйса арқилиқ Худаға тапшурушумниң сәвәви, мән Униң Мәсиһтә болған меһир-муһәббитигә учришимдин болған. Кейин бешимдин өткүзгәнлирим вә һазирму өткүзиватқанлирим көргән шерин чүшлиримдинму артуқ. Худани, мени сөйидиған вә маңа көйүнидиған Атам дәп тонуп йәттим, бу пәқәтла Мәсиһ Әйсаниң бәргән тәлими биләнла әмәс, йәнә Мәсиһниң Өзини өч көридиған кишиләргә болған меһрилик муамилиси арқилиқму көрүлиду. Мәсилән, Мәсиһ Әйсаниң Заккай исимлиқ баҗгир (Инҗил, «Луқа» 19-бап) вә Самарийәлик аял (Инҗил, «Юһанна» 4-бап) қатарлиқларға охшаш кишиләргә қилғинидәк.

Шуңа мән өз һаятимда Худаниң пилан-ирадисиниң орунлаштурушини издәп тепип, униң қудритини йәткүзидиған меһир-шәпқити билән уни әмәлгә ашуруш үчүн тиришишқа

киришттим. Пәқәт нәрсә-керәкләргә еришиш үчүнла әмәс, бәлки Худа билән алақә бағлашниң көңүллүк болидиғанлиғидин, адәмни йеңибаштин роһландуридиғанлиғидинму дуа қилимән. Худаниң мениң өз әйнимни мени сөйүшигә вә қобул қилишиға еришкәнлигимни билгиним үчүн, мән өзүмни «өз әйнидә» қобул қилишни үгәнгәнмән (мәсилән, мән әслидә имтиһанларда биринчи болмисам болмайду дәп жүргән едим. Әмма һазир мәйли биринчи болай, әң ахири болай, Худаниң маңа шундақ әқил-парасәт бергини үчүн тәшәккүр қилмән). Буниң билән өз өзүмни билиштики адәмни һаяҗанға салидиған сәргүзәштни өткүзүшкә башлидим. Өткәндә өзүмдә ғил-пал қилип көрүнгән қабилийәтләр вә йошурун күчләр намаян болушқа башлиди. Көңлүмдики «өз өзүмни пәс көрүш түгүчи» йешилди, дудуқлап сөзлишим асасән түгиди.

Мәсиһкә бағлиниш маңа нисбәтән роһий, һессий, едийиви җәһәттин толуқ ойғиниш болди. Нурғун көңүлдикидәк достлуққа ериштим. Әслидә мән һинди миллитидин болғачқа, Африқилиқлар вә Явропилиқлар арисида өзүмниң ирқ-милләт мәсилисигә бәк сәзгүр едим; әмма һазир һәрқандақ ирқ, һәрқандақ милләт мухлислири арисида һечқандақ ирқ-милләт сәзгүм йоқ. Бу «Мәсиһдин ортақ несивидә болуш»ниң каримити шунчә аҗайип болғанки, мән униң сәвәвини һемишә издәп жүрәттим. Ахирида җавапни Инҗил «Әфәсуслуқларға язған мәктуп», 2-баптин таптим:

«**Силәрниң шу чағда Мәсиһсиз болуп, Исраилниң пуқралиғиниң сиртида туруп, вәдиләрни елип кәлгүчи әһдиләрни ят билип, бу дунияда үмүтсиз һәм худасиз яшиғиниңларни есиңларда тутуңлар; лекин әсли жирақларда**

болған силәр һазир Мәсиһниң қени арқилиқ йеқин қилиндиңлар; чүнки У бизниң инақлиғимиздур, У икки тәрәпни бир қилип оттуридики ара тамни чеқивәтти; йәни, Өз этлири арқилиқ өчмәнликни түгитип, бәлгүлимиләрни көрсәткән, әмирләрни йәткүзгән қанунни бикар қилип, икки тәрәпни Өзидә йеңи бир адәм қилип яратти, шуниң билән инақлиқни апиридә қилди; чапрас яғачқа миқлинип мошуниң васитиси билән өчмәнликни қәтл қилип, иккисини бир тәндә Худа билән әпләштүрди; андин У келип, жирақларда турған силәргиму инақлиқ хуш хәвирини жакарлиди, йеқиндикиләргиму инақлиқни жакарлиди. Чүнки һәр иккимизниң Униң арқилиқ бир Роһта Ата алдиға кириш һоқуқимиз бардур».

Мәйли униң ирқи, миллити, яки у саватлиқ яки саватсиз болсун, мән һәрқачан өзүмниң етиқадини этиварлайдиған, Худани сөйидиған бир Мәсиһ мухлисдишим билән көрүшсәм дәрһал аримиздики бир риштини һес қилмән.

Мәсиһниң йетәкчилиги астида һаятниң әһмийитини вә бәхитниң сирини үгәнмәктимән — күндилик турмуштики «яз вә қиш»ларниң һәммисидә Һәммигә Қадир Худаниң өзгәрмәс сөйгүси вә көйүнүши бардур. Ғалибийәт, мәғлубийәт охшашла униң чәксиз муһәббитиниң йоруқлуғи билән қариғанда бу муһәббәт шу ишларниң ичидә турғанлиғи көрүниду. Һазир мән кәлгүсигә ғәм-әндишә билән әмәс, бәлки толуқ муқәррәр үмүтварлиқ билән тәлпүнимән, шундақ болғандила һаятқа карамәт вә стихийилик

йәткүзүлиду.

10. Нигерийәдин бир һекайә

«*Пүтүн шәһәргә ақсақал болған*»

«*Силәрниң ата-анаңлар мусулман болуштин илгири ғәйрий динлик әмәсмиди? Улар силәрниң ғәйрий динлик болуверишиңларни мәҗбурлиғанму?» Улар силәрни Ислам диниға бойсунушқа йол қойди, чүнки силәр бундақ қилишни тоғра дәп ишәндиңлар. Мән қәлбимдә Әйсаниң Қутқузғучи-Мәсиһ екәнлигигә ишинип, униңға әгәшкән турсам, силәр мени йәнә мусулман болуверишқа мәҗбур қилсаңлар, бу силәр үчүн гуна әмәсму?*»

Бир Мәсиһ мухлисиниң барлиқ кишиләргә көрсәткән меһир-муһәббити вә көйүмчанлиғи Африқидики Нигерийәлик Тиямию Акинладәни Әйса Мәсиһниң Қутқузғучи-ниҗаткар екәнлигигә ишәндүрди. Шуниңдин кейин у Мәсиһ Әйсаниң йолиға кирди, бу иш өз атисиниму тәсирләндүрди. У һазир Ибадан дегән чоң шәһәрдики бәзи мухлислар җамаәтлиригә ақасаллиқ қилиду.

Тиямию Акинладә 1935-йили туғулған. Атиси жутидики чоң мусулман җәмиәтлиридин бириниң беши болуп, «Мән өз оғлумни һәргиз аддий пуқралар оқуйдиған башланғуч мәктәптә оқутмаймән» дәп, Тиямиюни кичик вақтидила Ислам шәриити

күчлүк болған мәдристә, әң билимлик хәлпәттин Куран үгинишкә әвәтти. Әмма төрт жилдин кейин атиси сиртқа содиға чиқип кәткәндә, аилисидикилири Тиямиюни аддий бир башланғуч мәктәпкә оқушқа бәрди. Атиси қайтип кәлгәндә бу реаллиққа бойсунди. Бирақ һәр күни кәчтә Тиямию мәктәптин чүшүп йәнә бу диний мәктәпкә берип үгинәтти. У он төрт яшқа киргәндә шу чағдики Нигерийәдә еқип жүргән Мәсиһ мухлислириға қарши сөз-ибариләрни билип қалди. Өзидики Муқәддәс Китап (Тәврат, Зәбур, Инжил)ни елип униңдики Мәсиһ мухлисларға қарши ишлитилидиған айәтләрниң астиға қериндаш билән сизди. Тәвратта хатириләнгән Муса пәйғәмбәрниң Йәһудийларға бәргән жуюнуш тоғрисидики тәлимлирини, Инжилдин Мәсиһ Әйса мухлислириниң путини юғанлиғини оқуп, бу айәтләр арқилиқ Мәсиһ мухлислириға: «Силәр немишқа мусулманларға охшаш намаздин илгири шундақ тәрәт алмайсиләр?» дәп зәрбә бәрмәкчи болди.

Әмма бу шәһәрдики мухлислар жамаитиниң бир ақсақили униң атиси билән дост еди, нәтижидә Тиямию мухлислар жамаитидики бәзи оғул балилар билән ойнашқа башлиди вә бу ақсақалниң өйидә йүз бериватқан ишларға диққәт қилди. У бу адәмниң өзини издәп кәлгән барлиқ меһманларға қилған сәмимий муамилисини — улар билән параңлашқанлиғини, уларға көйүнгәнлигини, уларниң һал-әһвалини сорап ярдәм бәргәнлигини көрәтти. Өзини оқутқан хәлпәт болса, уни издәп кәлгән кишиләргә жадугәрлик қилишни яхши көрәтти. Бәзидә кишиләр униңға пул берип өзлиригә аманлиқ тилитәтти, бәзидә башқиларға яманлиқ тиләп, әпсун оқутатти. Тиямию бу ишлардин өз хәлпитиниң әлниң

һалини әмәс, бәлки өз мәнпәитини ойлайдиғанлиғини һес қилди.

Шуниң билән Тиямию Инҗилдики хуш хәвәр тоғрисида барғансери ойлинидиған болуп қалди. Муқәддәс Китапни көрүшкә қизиқип қалди. Узун өтмәй униңда Мәсиһ мухлиси болуш арзуси туғулди; әмма атисиға дейишкә петиналмиди. Аран дегәндә у Мәсиһ мухлиси болған бир достиниң йениға берип бир жил туруп униңдин Инҗилни үгәнди. Өйигә қайтқандин кейин у бир мусулманлар башланғуч мәктивидә оқутқучи болушқа тайинланди. У йәрдә «тенидә бар, роһида йоқ» намазни оқушқа вә мәсчиткә беришкә мәҗбур болди. У йәкшәнбә күни жуттики мухлислар жиғиниға қатнишишқа петиналмай, мухлис болған жирақтики бир туққинини йоқлап барғач униң билән жиғинға йошорунчә баратти. Шу йәрдики ақсақалға өзиниң чөмүлдүрүлуш арзусини ейтти. У он тоққуз яшқа киргәндила андин йошурунчә чөмүлдүрүлди.

Атиси бу хәвәрни аңлап, аилә жиғини чақирип, келәрки җүмә Тиямиюни өзи мәсчиткә елип берип униң чөмүлдүрүлүшини «ююп ташлап» қайтидин мусулман қилмақчи екәнлигини елан қилди. Тиямию уларниң музакирисини сәвирчанлиқ билән аңлап, ахирида: «Силәрниң ата-анаңлар мусулман болуштин илгири ғәйрий динлик әмәсмиди? Улар силәрниң ғәйрий динлик боливеришиңларни мәҗбурлиғанму? Улар силәрни Ислам диниға бойсунушқа йол қойди, чүнки силәр бундақ қилишни тоғра дәп ишәндиңлар. Мән қәлбимдә Әйсаниң Қутқузғучи-мәсиһ екәнлигигә ишинип, униңға әгәшкән турсам, силәр мени йәнә мусулман болуверишқа мәҗбур қилсаңлар, бу силәр үчүн гуна әмәсму?» — деди.

Аилисидикиләр хапа болған болсиму, оғлиниң қарар-ирадисигә қарап уни өзгәртәлмәйдиғанлиғини билип йәтти. Тиямию йеңидин оқутқучилиқ хизмитини тепип, өйидин чиқип кәтти. Бир нәччә жилдин кейин у аилисидикилири билән әплишип қалди вә уларни йоқлап барди, әмма у Ниҗаткари тоғрилиқ бир еғизму гәп қилалмайтти. У мусулманларниң һейти болғанда, аилисидикиләргә бир аз пул бәрди.

Тиямию кейинчә мухлисларниң җамаитигә ақсақаллиқ хизмитини қилишқа талланди, униң ақсақаллиғиниң мәҗбурийәтлиригә әмәл қилиши үчүн дуа қилидиған бир жиғин орунлаштурулди. Тиямиюниң бәзи достлири нурғун несиһәтләр билән атисини бу жиғинға қатнишишқа қайил қилди. Бу дадиси үчүн тунҗа қетимлиқ Мәсиһ мухлислар мәдһийә-ибадитигә қатнишиши еди. Шу жиғинда җамаәт «Муқәддәс Кәчлик тамақ»ни йеди, атиси буниңға қарап бәк тәсирләнди. У бу ишни чүшәнмигән болсиму, буниңдин Худаниң шан-шәривини көрди. У: «Кейинки һәптидә мән сән билән мухлис жиғиниға қатнишимән» — деди. Шу вақиттин башлап у дунияға өзиниң Мәсиһ Әйсаниң әгәшкүчиси болғанлиғини җакарлиди. Тиямиюниң аилисидә анисидин башқа һәммиси өзлирини Мәсиһ Әйса арқилиқ Худаға тапшурди.

Тиямию ақсақаллиқ вәзиписи билән бир жуттики җамаәткә хизмәт қилишқа тәклип қилинди. У жутқа келипла җамаәт арисида чоң вә қаттиқ җедәл болғанлиғини билди. Әмма у сәвир-тақәтлик билән Инҗилдики арам-тинчлиқ йәткүзидиған айәтләрни оқуп уларни бир-бири билән әпләштүрди. У баштин башлапла Мәсиһниң йолини тутқучиларға көйүнгинигә охшашла шу жуттики мусулманларғиму көйүнди. Улар униң әслидә мусулман

екәнлигини билип униңдин гуманланди. Әмма у улар билән талашмиди. У Мәсиһ Әйсаға етиқад қилғучиларни қандақ йоқлиған болса мусулманларниму шундақ йоқлиди. У пүтүн жуттикиләрниң һалидин хәвәр алди — йеңи ташйол ясиғинида уларға гүҗәк ярдәм бәрди, һамилидар болған аялларниң шипа тепишқа башқа жутқа бериш аваричилигидин халас қилиш үчүн бир «туғут шипахaниси» бәрпа қилишқиму ярдәмләшти. Яшларға хизмәт пурсити яритип бериш үчүн уларни белиқ бақидиған көлчәк ясашқа илһамландурди; бәзидә шәһәр шейхи вә мәслиһәтчилири билән шәһәр әһвалини мәслиһәтләшкили мәһкимигә баратти. Кишиләр: «Бу адәм христианларниң хизмәтчиси әмәс, бәлки пүтүн шәһәрниң хизмәтчиси.» дейишәтти. Тиямиюниң һаяти һәқиқәтән униң Егисиниң әкс әттүрүлүши болуп Мәсиһ Әйсаниң бу дунйядики һәр бир адәмгә болған муһәббитини ипадиләйду вә аян қилиду.

11. Пакистандин бир һекайә

«*Ниҗат вә аманлиқ бәргүчи*»

«*Бу китап бәк улуқ. Һәммигә Қадирниң маңа ата қилғинини башқиларға көрситишни халаймән*»

«Шеһит» дегән нам һәммә адәмгә лайиқ боливәрмәйду, йәни өзиниң бәңбашлиғидин яки Худаниң йолидин башқа йолни қоғдаш үчүн өлгән кишиләргә берилиш тоғра кәлмәйду. Әмма «дин»ини ташлап өзини Мәсиһ Әйсаға бағлап вә Униңға әгәшкәнләрниң

тизимлиги нурғун һәқиқий шеһитләрни, җүмлидин чөмүлдүрүшни қобул қилишқа пурсәт болмиған, «диндарлар» тәрипидин өлтүрүлгән намсиз кишиләрни өз ичигә алиду. Камар Зиа дегән қиз болса улардин бири. У Мәсиһ мухлиси болған бир оқутқучиниң сап һаятидин Муқәддәс Китап (Тәврат, Зәбур, Инҗил)ни оқушқа җәлип қилинған. У оқуш давамида Мәсиһ Әйсаниң Өзини Худаға бирдин-бир йеқинлаштуралайдиған Қутқузғучи екәнлигини көрүп йәткән. Көп жил өтмәйла у Пакистанда бир намәлум қатил тәрипидин өлтүрүлгән.

«Мән он йәттә яшқа киргәндә җәнубий Һиндистандики һөкүмәт ачқан мәткәптә сәккизинчи синипта оқуватқанидим. Шу чағда атам кесәл болуп қелип оқуштин вақитлиқ айрилдим. Бир мәзгилдин кейин йәнә оқуш үчүн өйүмгә йеқин бир Мәсиһ мухлиси мәктивигә әвәтилдим. Бу мәктәпкә беришим биләнла мән бир оқутқучиға наһайити қизиқип қалдим. У мән билидиған барлиқ кишиләрдин пүтүнләй башқичә еди. Мән униң мулайимлиғиға, оқуғучиларға болған меһрибанлиғиға вә хизмитигә болған мәсъулийәтчанлиғиға диққәт қилип җүрәттим. Униң һаяти мәндә шунчә чоңқур тәсират һасил қилғанки, мени қаттиқ ойландуруп қойғаниди. «Бир инсан балиси қандақсигә шундақ болалисун?» дәп қайта-қайта ойландим. Кейин тонуп йәттимки, бу ишлар Худаниң Роһи униңда болғанлиғидин болған.

Бу мәктәптә мән Муқәддәс Китапни үгинишкә башлидим. Һәр һәптидә икки күн «Кона Әһдә» Тәврат вә Зәбурни, икки күн «Йеңи Әһдә» Инҗилни үгинәттуқ. Қалған күнләрдә биз «ядлаш» дәрслири билән болаттуқ. Муқәддәс Китаптин нахшиларни үгинип ядлайттуқ. Дәсләптә мән анчә қизиқмидим, бәлки ерәнсизлик

билән үгәндим. Мән хәқләр христианларни «күпүрлүк қилғучилар» дәп атиғанлиғини аңлиғанмән, һәтта уларниң китапиға тегип кетишниму халимайттим.

Бир күни биз Тәвраттики «Йәшая пәйғәмбәр» дегән қисимниң 53-бапини үгәндуқ, бу маңа бәк тәс кәлди. Әмма бу китап миладийәдин 700 жил илгири йезилғаниди, униңдики Мәсиһ Әйсаниң кәлгүсидә тартидиған азаб-оқубәтлиридин алдин бешарәт берилгән униңдики шу бапни үгиниш давамида Худа маңа Өз илтипатини көрсәтти. Бу китаптин һәқиқий һаят вә күч-қудрәтни тапқили болидиғанлиғи аян болди. Мәсиһ Әйсаниң өлүмдин тирилдүрүлүп мәңгү һаят болидиғанлиғини тонуп йетишкә башлидим. Шуниң билән Худа қәлбимгә етиқад ата қилип, Мәсиһ Әйсани мениң Қутқузғучим, гуналиримни кәчүргүчи болушқа әвәткәнлигигә ишәндим. Пәқәт У болсила мени мәңгүлүк өлүмдин қутқузалайтти. Мән пәқәт шу чағдила өзүмниң шунчә рәзил гунакар екәнлигимни тонуп йетишкә башлидим. Илгири мән өзүмниң қилған «яхшилиқлирим» яки қилған «саваблиқ ишлирим» мени қутқузиду, дәп ойлап жүрәттим.

Шуниңдин башлап бир йеңи күч-қудрәт мәндә пәйда болди. Шәйтан өз тор-зәнҗирлирини елип мени тутувалмақчи болған болса, мән Инҗилни оқуп Мәсиһ Әйсани таянчим қилдим. Мәсиһ Әйсаниң йолида маңғанлиғим үчүн қаршилиққа учридим, өйүмдин, аилидикилиримдин айрилишқа тоғра кәлди. Мәсиһ Әйса мени Өзиниң бир мухлисиниң өйигә йәткүзди, мән улар билән биллә турдум. Мән суға чөмүлдүрүлдум. Шу тапта мән толуқ ишәш билән ейталаймәнки, Мәсиһ Әйса ниҗат вә арамлиқ бәргүчидур. Шундақ хатирҗәмликни бу дуния берәлмәйду; у Худаниң ата

қилған соғитидур».

Булар Камарниң өз қоли билән язған хатириси. Әмәлийәттә у Мәсиһ мухлиси болғандин кейин, өйидә турған йәттә жил ичидә башқа мухлислар билән муңдишип ортақлишиш пурсити болуп бақмиған. Униң бирдин-бир һәмраһи бир кичик Инжил еди. Йошурун һалда оқуған бу Инжил йәттә жил мабәйнидә һеч дости болмиған униң етиқадиға күч берип кәлгән еди. Йәттә жилдин кейин униң аниси уни өйлимәкчи болди. Шуниң билән у өйдин чиқип кетип, бир мәзгилгичә бир мухлис дости билән турди. Униң бәзи уруқ-туққанлири уни издәп келип, чиң турувалғачқа, у улар билән биллә аниси билән көрүшкили барди.

Өйигә қайтип кәлгәндин кейин, у бир дохтурханида сестра болди. У йәрдә униң нурғун мухлис дости болуп, күнләрни интайин хушал өткүзди. У башқа етиқадчиларға, һәтта нурғун ақсақалларға қариғанда Тәврат вә Инжилдин хеләла чоңқур чүшәнчиләргә егә еди. У Муқәддәс Китапқа бәк амрақ болуп, чөмүлдүрүлушидин илгириму: «Худа мени Муқәддәс Китапниң оқутқучиси болушумни халайду. Бу китап бәк улуқ. Униң маңа ата қилғинини башқиларға көрситишни халаймән» — деди. Кейин униң еғир кесәл болуши униң үчүн еғир синақ болди. У көз яшлирини төкүп туруп, өзигә гуманий соалларни қойди. Лекин Худа синақта униңға ғәлибә ата қилди вә кесилини сақайтти.

Йәнә бир мәзгилдин кейин у бир дости билән «Панҗаб» дегән районға «Сик дини»дикиләр билән Мәсиһниң шан-шәрәплири, меһир-шәпқәтлирини ортақлишиш мәхситидә барди. Улар «панҗабчә» кийим кийип, йезиларға берип Инжилдики хуш

хәвәрни улар билән ортақлашти. Панҗаб тили улар үчүн тәсрәк кәлди. Әмма улар Панҗабдики көпинчиси кәмбәғәл вә саватсиз мухлис җамаәтлири билән нурғун күнләрни биллә өткүзди, улар билән Инҗилдики чоң сирлар үстидә сирдашти. Бу мухлислар Панҗаб тилида мәдһийә нахшилирини ейтишқа бәк амрақ еди, Камар уларға җор болуп думбақ челишип бәрди. Мәйли бәзидә әһвали бәк қийин болсиму, әмма улар йәнила интайин хушал жүрәтти.

Униң өйидикиләр униңға тездин қайтип кәл дәп қайта-қайта хәт язди. Униң өйигә берип, уруқ-туққанлири билән бәк көрүшкүси бар болуп, жүк-тақлирини сомкиға қачилиди; әмма униң көңли биарам болғачқа, узунғичә дуа қилди. дуадин кейин у олтирип өйидикиләргә хәт язди. Хәттә асасән: «Қайтип барсам, мундақ икки шәртим бар; бири, Мәсиһниң адими сүпитидә яшашқа йол қоюш; иккинчиси, мени той қилишқа мәҗбурлимаслиқ» дегән мәзмун бар еди. Хәт заказ қилип селинған болсиму, җавап хәт кәлмиди.

Аридин бир ай өтүп, бир күни кәчтә у җамаәтниң бир паалийитидә қача-қомучларни жуюшқа ярдәмләшкәндин кейин, өз туралғусиға хушал һалда ухлашқа чиқип кәтти. У күни меһманлар наһайити көп еди. Лекин меғманлар арисиға бир дүшмән соқунуп киривалған болса керәк. Әтигәндә Камар наштиға кәлмиди. Достлири келип қариса кечидә бириси униң бешиға интайин өткүр бир әсваб билән қаттиқ уруп өлтүрүвәткән еди.

Униң җәсәти Сахивалдики қәбирстанлиққа дәпнә қилинди. Нурғун мәсиһийләр вә мусулманлар дәпнә мурасимиға қатнашти. Мурасимда Инҗилдики: «Өлгичә Маңа садиқ бол. У чағда Мән

саңа һаятлиқ тажини кийдүримән» дегән пасаһәтлик сөз оқулди.

Сақчилар әнзини тәкшүрүп өйигә кәлди. Жип учини тепиши үчүн Камарниң китап-хәтлирини бир-бирләп оқуди. Бәлким улар бу хәтләрни үмүтсизләнгән ашиқиниң хети болса керәк дәп ойлиған болуши мүмкин. Әмма һеч немини тапмалмай, өй егисигә: «Әпәндим, һечқандақ жип учи тапалмидуқ. Бу қиз пәқәтла Мәсиһиңизгә ашиқ болған» — дәп доклат қилди. Сахивалдики мәсиһийләр өзлири бәрпа қилған дохтурханидики хизмәтчиләргә вә бимарларға аталған бир дуахана ясалди, Камар үчүн тикләнгән бу хатирә һазирғичә сақланмақта.

12. «Мән пак-муқәддәс бир Худаға қандақму йеқин туралаймән?» (Танзанийәдин, йәни сабиқ «Занзибар»дин болған гувалиқ)

«*Нурғун кишиләр бешиға еғирчилиқ чүшкинидила андин Худаниң хуш хәвирини қобул қилиду, бирақ мән бу дунияға нисбәтән ейтқанда, турмушум тинич-хатиржәм вә раһәтлик болғинидиму етиқадимни Мәсиһкә бағлидим*»

Сиясий сәвәпләр түпәйлидин түрмигә соланған Африқидики Занзибарлиқ (Занзибар һазир Танзанийә дегән дөләтниң бир райони) Натаниал Идарус бир ажайип түрмидаш — «Инжил

муқәддәс» билән тонушқан. Униң китапта йезилған һәқиқәтләргә болған чүшәнчиси бара-бара чоңқурлишип, ахирида у Мәсиһ Әйсани гунакарларниң бирдин-бир Қутқузғучиси, шуңа мениңму Қутқузғучим дәп қобул қилған. Аилисидикиләр ғәм-қайғуға чүшкән болуп, уларниң қаршилиғи билән униң чөмүлдүрүлүп етиқадини етирап қилишиға узун вақит кәткән. Лекин ахирида у Мәсиһ Әйсаға бағлиған етиқадини опъочуқ етирап қилип, чоңқур шадлиқ вә қанаәт тапқан.

— Бәш яш вақтимдин тартип Куранни әрәб тилида оқушни үгәндим. Жутум Исламийәттики бир нәччә улуқ алим чиққан йәр еди. Һәр күни әтрапимиздики нурғун егиз мунарлардин мәзинләрниң җараңлиқ авазлири яңрап туратти. Мән болсам молла болушқа интайин интиләттим. Мән соал сориғучиларни анчә яқтурмайдиған бир муһитта оқуватқан наһайити юваш оқуғучи едим. Үгиниш маңа қийин кәлгән болсиму, тәлийимниң оңдин кәлгини шуки, муәллимим бизниң йеқин туққинимиз еди. Униңдин башқа аилимиз «Шариф»ләр (хәқләр муһәммәдниң урук-туққанлири дәп қариған) җәмәтидин чиққан болуп, биздики сунний еқимидики мусулман җамаитидә имтиязлиқ орунда туратти.

Занзибардики Әрәб султанлиғини өрүвәткән 1964-йилдики инқилабта, сиясий келип чиқиши түпәйлидин мән он төрт айғичә түрмигә соландим. Он бәш киши билән бир үч метр узунлуқтики тар гундиханиға солап қоюлдум. Бир күни, торустин сим-сим ямғур өтүп турған салқин таң сәһәрдә, палисимниң йенида турған кичик бир китапни байқап қалдим. Мана бу мениң «Инҗил»ни тунҗа қетим көрүшүм еди. Түрмидашлиримниң һечқайсиси бу китапниң

нәдин кәлгәнлигини билмәйтти, мән: — ««Қизил чапрас яғач»тики бирәр зиярәтчи мошу йәргә қоюп қойған болуши мүмкин» дәп ойлидим. Һәр күни гундиханидин сиртқа чиққан вақтимда бу кичик китап маңа әң йеқин үлпәт болатти. Мән һәр күни уни оқуп тураттим. Оқуғансери униңға амрақ болуп кәттим.

Кейин мусулманлар үчүн тәс бир мәсилигә йолуқтум: «Худа бир болса, қандақму «Үчтә бирлик» болалисун?» дәп өзүмдин соридим. Гәрчә иқтидарим йәтмәйду дәп ойлиған болсамму, Мәсиһ Әйсаниң қилған улуқ хизмитини һәм Муһәммәдниң пәйғәмбәрлигиниң даирисини тәкшүрүп тәтқиқ қилиш қарариға кәлдим. Мән Муқәддәс Китап болған Тәврат, Зәбур вә Инҗилдики мәзмунлардин гуманланмиғанидим вә яки бәзи мусулманларниң: «Мәсиһ Әйса тоғрисидики китап (Инҗил) өзгәртиветилгән» дегән көзқаришиғиму ишәнмигән едим. Маңа ярдәм беридиған адәм йоқ еди, шу йәрдики бирдин-бир Мәсиһ мухлиси зиндандики наһайити алдираш бир хизмәтчи еди. Әмма Худаниң меһир-шәпқити билән, бириси мени Дарессаламдики бир сирттин оқуш мәктивиниң «Муқәддәс Китап үгиниш» курсиға тонуштуруп қойди. Түрмидин қоюп берилгинимдин кейин мән бу курс арқилиқ үгинишимни давамлаштурдум. Шуниң билән бир вақитта мән кәчлик исламий вәзләрни аңлап турдум.

Шу мәзгилдә мән Худа инсанға ашкарилиған һәқиқәтни бир қәдәр чоңқур чүшәндим вә Әйса Мәсиһ мениң орнумда җазалинип, қурбанлиқ болғанлиғини вә бу қурбанлиқ арқилиқ Худа гуналиримни кәчүрүм қилидиғанлиғини чүшинип, Худаниң кишиләргә йеңи һаят бәрмәкчи болғанлиғиға ишәндим. Бу йолда Худаниң маңа көрсәткән йолйоруғи наһайити ениқ еди. Бешимдин

өткүзгән ажайип ишларни язсам, бир нәччә том китап болиду. Нурғун кишиләр бешиға еғирчилиқ чүшкинидила андин Худаниң хуш хәвирини қобул қилиду, бирақ бу дунияға нисбәтән ейтқанда турмушум тинич-хатирҗәм вә раһәтлик болғинидиму мән етиқадимни Мәсиһкә бағлидим. Худаниң меһир-шәпқити билән мениң Худани тонушумни тосап кәлгән, мени чирмивалған һәр бир асарәттин өзүмни қутулдурдум. Бу ишта Муқәддәс Китапниң муһим роли бар еди. Баштин башлапла мән Инҗил «мәктуплири»дики икки айәттин наһайити тәсирләнгән едим. Униң бириси: —

«Чүнки Худаниң ниҗатни барлиқ инсанларға елип келидиған меһир-шәпқити аян болди; У бизгә ихлассизлиқ вә бу дунияниң арзу-һәвәслирини рәт қилип, һазирқи заманда салмақ, һәққаний, ихласмән һаятни өткүзүшимиз билән, улуқ Худа, ниҗаткаримиз Әйса Мәсиһниң шан-шәрәп билән келидиғанлиғиға болған мубарәк үмүтүмизниң әмәлгә ешишини интизарлиқ билән күтүшни үгитиду» (Инҗил, «Титус» 2-бап, 11-айәт).

Йәнә бириси агаһ болуп: —

«Шунчә улуқ қутқузуш-ниҗатқа етибар бәрмисәк, биз қандақму җазадин қечип қутулалаймиз?! Чүнки бу ниҗатниң хәвири дәсләптә Рәб арқилиқ уқтурулған, һәм Униң һәқлиғини биваситә аңлиғанларму бизгә тәстиқлиған» (Инҗил,

«Ибранийларға», 2-бап, 3-айәт)

Бәзиләр маңа әсқетип қалар дәп бир нәччә китапни арийәткә бәрди. Әмма өзүмниң ой-пикирлиримни вә мәсилилиримни бирдин-бир йешип бәргүчи пәқәт Муқәддәс Китап екән дәп қаридим, башқа китаплардин бара-бара көңлүм совуп қалди. Дәл шу вақитта Дарессаламдики «сирттин оқуш мәктиви»ниң мудири маңа бир пүтүн «Муқәддәс Китап»ни бәрди.

Буни оқуп өзүмниң гунакар екәнлигимни, һәр адәмниң бу дунияға кәлгинидә бир гуналиқ тәбиитигә варис болидиғанлиғини үгәндим. Буни инсанийәтниң асаслиқ бирдин-бир мәсилиси дәп тонуп йәттим. Инҗилда, «Юһанна (1)», 1-бап, 5-6 айәттә йезилғандәк: —

«**Биз Униңдин аңлиған һәм силәргә баян қилидиған хәвиримиз мана шудурки, Худа нурдур вә Униңда һечқандақ қараңғулуқ болмайду. Әгәр биз Униң билән сирдаш-һәмдәмлигимиз бар дәп туруп, йәнила қараңғулуқта жүрсәк, ялған ейтқан вә һәқиқәткә әмәл қилмиған болимиз**».

Мошуниңдин биз адәмләрниң қараңғулуқта маңидиған гунакарлар екәнлигини, әмма Худаниң адәмләрдин пүтүнләй башқичә екәнлигини, шундақла нур екәнлигини көримиз. Йоруқлуқ билән қараңғулуқ биллә өтәлмигинидәк, Худа вә гунаму биллә болалмайду. Гунайим түпәйлидин Худадин айрилип сүргүн қилинған гунакар болған мән бир пак, муқәддәс Худа билән қандақчә йеқин туралаймән?

«Мошу сөз ишәшлик вә һәр адәм уни қобул қилиши тегишликтур — «Мәсиһ Әйса гунакарларни қутқузуш үчүн дунияға кәлди!»» (Инҗил, «Тимотийға (1)» 1-бап, 15-айәт). Шуңа, мән әслидә Муһәммәддин пәс туридиған бир пәйғәмбәр дәп қариған бу Мәсиһ Әйсани, әмәлийәттә бизниң әң чоң мәсилимизни һәл қилиш үчүн Худаниң әвәткән Қутқузғучисидур, дәп чүшәндим.

Занзибардики мусулманлар арисида Мәсиһкә болған етиқадимни етирап қилиш асан әмәс еди. Анам Шарифлар җәмәтидин болғанлиғимизни Худадин кәлгән бәрикәт дәп қарайтти. Шуңа Мәсиһкә болған етиқадим чоқум униңға бирхил һәсрәт елип келәтти. У ихласмән мусулман болуп әслидила акамниң Марксизм-Ленинизм етиқадлири униңға қаттиқ азаб елип кәлгән еди. Мениң түрмидә ятқиним униң азабини техиму еғирлитиватқән еди. Мениң азад қилинғанлиғим униң бирдин-бир хушаллиғи еди. Инҗилни оқуғинимға қәдәр, у маңа әслидә үгәткән етиқадни давамлаштурушум униңға тәсәллиму бәргән еди.

Мениң йеқин бир достум биринчи болуп мениң мәсчиткә бармай пат-пат Муқәддәс Китап оқуйдиғанлиғимни, йәкшәнбә күни Мәсиһ мухлисларниң жиғиниға қатнишидиғанлиғимни байқап қалди. Аилидикилирим бу иш тоғрилиқ мән билән музакирә қилишқа жиғин чақирди. Мән өзүмниң уларға болған муһәббитимниң өзгәрмигәнлиги билән уларни хатирҗәм қилишқа тириштим, йәнә келип мән уларға мениң Әйса Мәсиһкә етиқад қилғинимға қарши болсаңлар, музакирини етиқадимниң түп сәвәплири вә ули болған һәқиқәткә қаритишиңлар керәк, дедим. Лекин буниң орнида улар бир шәйх тәйярлиған димиди қилған

суни маңа бәрди, улар бу мениң позитсийәмни өзгәртиду дәп ишәнгән еди. Әмма униң маңа һечқандақ тәсири йоқ еди.

Шуниң билән бир вақитта мухлис достлирим маңа Қутқузғучимниң намини башқиларға йәткүзүштин қорқмаслиғимға илһам беридиған хәтләрни йезип туратти. Мән дәсләптә Дарессаламға, андин Кенийәгә бардим. Кенийәдә нурғун Африқилиқ вә Явропалиқ мухлислар билән ортақлишиштин бәһримән болдум. Андин йәнә атамниң жути болған шималий Африқидики Адәнгә бардим. Шу чағдики җиддий вәзийәт ичидә мән Мәсиһкә болған етиқадимни етирап қилип деңизда чөмүлдүрүлдум. Суға чөмүлдүрүш болса бизниң кона гуналиқ тәбиитимиздин айрилип, Мәсиһ Әйса билән өлүп, дәпнә қилинип вә йеңи һаятқа еришкәнлигимизни, тирилгәнлигимизни билдүриду. Мән үчүн һаятим толуқ мәнә-әһмийәткә еришкән болуп, Худани Мәсиһ Әйса арқилиқ толуқ сөйимән, кечә-күндүз Униң қурбанлиқ қени бәргән ниҗат-азадлиғим вә шад-хурамлиғим билән Худани мәдһийәләймән. Чин көңлүмдин, бу дуниядики һәр бир әр-аял, оғул-қизлар бу ниҗатлиқ йолни тапсун, Мәсиһ Әйса арқилиқ Худадин болған шадлиқтин бәһримән болсун дегән арзуюм билән дуа қилимән.

13. Танзанийәдин бир һекайә

«*Мәсиһ маңа мәнилик һаят ата қилди*»

«*Көңлүм немини тартса шуни қилаттим, әмма ойлимиған йәрдин бир иштин кейин шундақ қилғинимдин өзүмни қупқуруқ һес қилдим*»

Әрәб миллитидин болған Танзанийәлик Талип Барваниға нисбәтән һаят пүтүнләй мәнисиз билингән еди. Әмма бәзи хизмәтдашлири арқилиқ у Худаға тайинишқа башлиди. У һазир шималий Африқида Мәсиһ мухлиси җамаәтлири арисида хизмәт қилиду.

«Ата-бовилирим Әрәбистандики Омандин болуп, җаһан кезип Занзибар (һазирқи Танзанийә)гә кәлгән. Улар шу йәрдики Африқилиқлар билән той қилип шу йәрдә олтарақлишип қалған. Ата-анам маңа бәк көйүнәтти, анам тәқвадар мусулман еди. У мени диний мәктәпкә әвәтти, мән Куранни оқушни (мәнисини чүшәнмигән һалда), бәш вақ намаз оқушни, Рамзанда роза тутушни, закат беришни үгәндим. Он нәччә яшқа киргәндә дунияни кезиш истиким пәйда болди. Ахир өйдин қечип чиқип, Һиндистандики Бомбай (һазирқи Мумбай) шәһиригә бардим. Шу йәрдә мән жүк парахотида ашхана мулазимәтчиси болуп, дунияни бир қетим айландим. Андин мән өйгә қайттим, әмма бир жилдин кейин йәнә сәпәргә чиқип, Һиндистанға вә Парс Қолтуғиға бардим. Бир нәччә җайда ишләп пул тепип, андин Әнглийәгә бир тәрәптин ишләп, бир тәрәптин оқуш үчүн бардим. Бирақ нишанимға йетәлмидим, Лондонда кәйп-сапа турмушқа үгинип қалдим. Көңлүм немини тартса шуни қилдим, әмма ойлимиған йәрдин шундақ «ойнаш»тин кейин шундақ қилғинимдин өзүмни қупқуруқ һес қилдим.

Бир күни өзүмниң мошундақ өткүзүватқан турмушумдин

мутләқ бизар болуп, шәрқий Лондондики бир қәһвәханиға кирдим. Бир киши кирип Әнглийә Һава Армиийисигә кириш тоғрилиқ варақларни тарқатти. Шу чағда һәрқандақ ишни қилишқа рази едим, пәқәтла һазирқи әһвалимни өзгәртәлисәмла мәйли, дәп ойлаттим. Шундақ қилип мән Әнглийә Һава Армиийисигә кирдим, асасий тәрбийә вә електрон тәрбийисини алғандин кейин мән Ливийәгә әвәтилдим. Бу Һава Армийисидики турмуш маңа яқти, нурғун адәмләр билән дост болдум. Йоһан исимлиқ бир Әнглийәлик билән йеқин мунасивәттә болдум. Биз пат-пат Тобрук шәһиригә су үзүшкә яки сәйлә қилишқа биллә чиқаттуқ.

Бир кәчтә мән бәш кишилик чедиримизгә қайтип кирсәм, Йоһан тизлинип дуа қиливетипту. Мән бәк һәйран қалдим, чүнки мән әзәлдин Йоһанни «диндар» дәп ойлимайттим. Униң биздәк төрт томпайниң алдидила тизлинип дуа қилған жүръитигә қайил болдум. У орнидин туруши биләнла мән униңдин диндар болуп чиққанлиғиниң сәвәвини соридим. У, бу ишниң дин билән мунасивәтсизлигини, униң һазирқи һаятида Муқәддәс Роһниң барлиғини маңа дәп бәрди. Бу маңа ғәлитә вә йеңилиқ туюлғачқа, у мән билән олтирип маңа чүшәндүрди: — Инсанлар гуналири түпәйлидин Худадин айрилип қалған, шуңа һәммә адәм дозахқа киришкә тегишлик еди. Әмма Худа инсанға болған муһәббитидин гунасиз болған Мәсиһ Әйсани әвәтти, Мәсиһ Әйса гуналиримизниң һәммисини Өз зиммисигә артип орнимизда чапрас яғачқа миқлинип қурбанлиқ болди. Бизниң дозахқа киришкә тегишлик болған жазайимизни У үстигә алди. Һазир ким болушидин қәтъийнәзәр Униң илтипатини қобул қилсила, Мәсиһ уларға гунайиниң кәчүрүмини һәм Муқәддәс Роһ елип келидиған

мәңгүлүк һаятни ата қилиду, деди.

Пәрманлириға риайә қилмисамму, мән йәнила Исламниң әқидилиригә ишинәттим. Мән Мәсиһ Әйсани Ибраһим, Нуһ вә Муса һәзрәтлиригә охшаш пәйғәмбәр дәп ишинәттим. Мәсиһ Әйса Худаниң Оғли дейилсә маңа күпүрлүк болатти. Шуңа мән: — Өзлирини «христиан» дәп атиған нурғун әлләрдики кишиләр «Әйсаниң намида» ирқий кәмситишни сақлап башқиларға көп яман ишларни қилмақта дәп, Йоһанниң тәлимигә рәддийә берәттим. «Мусулманлар дуниясида бундақ иш йоқ» дәп турувалаттим (әмәлийәттә мән һазир мусулманларда бундақ ишларниң көп екәнлигини билдим — Әрәбләрниң Бәдуин вә Кабилийләргә, Пакистанлиқларниң Бенгаллиқларға, Туркийәликләрниң Курдларға болған муамилири қатарлиқлар). Әмәлийәттә бу чағда бәзи Мәсиһ мухлислири мән үчүн дуа қилатти.

Бир күни анчә қизиқмиған болсамму, Йоһанниң гепи билән йәнә бир мухлис Петрус исимлиқ бириси билән көрүштүм. У старший сержант болсиму, әмма мән тонуйдиған башқа сержантларға охшимайдиған йәрлири бар еди. У қолида Муқәддәс Китапни тутуп туруп, Тәврат вә Зәбурлардин Әйса Қутқузғучи-Мәсиһниң дунияға келидиғанлиғи, қилидиған ишлири, өлүми, дәпнә қилинидиғанлиғи, тирилдүрүлидиғанлиғи вә асманға көтирилидиғанлиғиниң һәммиси алдин бешарәт берилгәнлигини маңа баян қилди. Инҗил хатирисидә бу бешарәтләрниң әмәлийәттә болғанлиғини маңа чүшәндүрди. Ахирида у Инҗилдики «Вәһий» дегән ахирқи қисимниң 3-бапини көрситип: —

«**Мана, Мән һазир ишик алдида туруп, ишикни**

қеқиватимән. Әгәр бири авазимни аңлап ишикни ачса, униң йениға киримән. Мән униң билән, уму Мән билән биллә ғизалиниду» дегәнни маңа оқуп бәрди. Бу сөзләр қәлбимни қаттиқ биарам қилди. Башқиларниң «христианларниң Инжилни өзгәртип язған» дегәнлирини аңлиған болсамму, мән Инжилдики бу сөзни һәқиқәт дәп тонудум. Мәсиһ Әйса көңлүмниң ишиги сиртида туруп қеқиватқанлиғини, бу ишикни ачалайдиған яки йепиқлиқ қалдуридиған бирдин-бир адәм мән өзүм едим. Шу чағда мениң бир қарарға кәлгүм йоқ еди, шуңа мән Петрусқа хош дәпла кетип қалдим.

Есимдә ениқ туруптуки, мән бу ишни унтуп кетиш үчүн дәрһал киноға бардим. Әмма Мәсиһниң: «Мән һазир ишик алдида туруп...» дегәнлири калламда тәкрарлинатти. Мән өз өзүмгә бундақ қилишим ахмақлиқ, һәммиси өтүп кетиду, дәйттим. Киноханидин чиқип, мәс болуп һәммини унтай дәп кулубқа бармақчи болдум. Әмма шу әтраптики бир харабә кәпигә кирип қалдим. Шу йәрдә мән пүтүнләй түгәшкән һалда өзүмни контрол қилалмай қалдим. Мән тизландим: «Рәб Әйса Мәсиһ, мән Сениң гуналирим үчүн чапрас яғачқа миқлинип қурбанлиқ қилинғанлиғиңни билдим. Сән гунадин бирдин-бир Қутқузғучидурсән. Мән һазир өз һаятимниң ишигини ачай, һаятимға, қәлбимгә кирип өз Рәббим вә Қутқузғучим болғин» дәп дуа қилдим. Орнумдин турушум билән чоңқур бир хатирҗәмлик, чоң бир хушаллиқ мени чирмивалди. Гуналирим кәчүрүм қилинди дәп билдим, бу хәйрликни, гөзәлликни һәммә адәм билән ортақлашқум кәлди.

Бу чоң бурулуштин бир ай кейин тәтил мунасивити билән бәш

жил айрилған жутум Занзибар (Танзанийә)гә ата-анамни йоқлап кәлдим. Мән: «Аилидикилирим вә жутдашлирим мениң Мәсиһ мухлиси болғанлиғимдин хәвәр тапса, немә иш йүз берәр» дәп қорқтум. Жутумда кишиләр: «Ғәрип Җаһангирлиги» билән Мәсиһ мухлиси, йәни «христиан» болуш әмәлийәттә бир гәп, дәп қарайтти. Апам вә аилидикилиримниң мени көргәндики хушаллиғиға қарап Мәсиһ мухлиси болғанлиғимни улардин йошурмақчи болдум. Әмма бир саәт өтмәйла ойлимиған бир иш йүз бәрди, мән Мәсиһ Әйсаға болған етиқадимни елан қилайму яки рәт қилайму дәп иккилинип қалдим. Мән елан қилдим. Аилидикилирим: «Бу немә қилғиниң?» дәп маңа һәйран қалди. Улар бәк азабланди. Мәнму апам үчүн шундақ азабландим. Мәсиһ мухлиси болмиған киши Мәсиһ мухлисилириниң Худаға вә Мәсиһ Әйсаға бағлиған муһәббитини аилисидики әң сөйүмлүк кишигә бағлиған муһәббитидин (мәйли уларни шунчә сөйүшидин қәтъийнәзәр) үстүн қоюши керәклигини бәлким чүшәнмәслиги мүмкин. Қисқиси, апамму, мәнму көз йеши қилдуқ, азабландуқ, өзара чүшинишәлмидуқ.

Шуниңдин кейин Худани маңа бәк йеқин дәп һес қилип кәлдим. Мениң әң қийинчилиқ чағлиримда Униң йеқинлиғи испатланғаниди.

Һазир он жил өтүп кәтти. Өзүмниң «ишиким»ни Униңға ачқанлиғимдин қилчә пушайминим йоқ. Рәббим маңа қалтис, толиму сөйүмлүк етиқаддаш Леванлиқ бир аялни несип қилди, бизни Худадин бәк миннәтдар қилған икки балимиз бар. Мән һазир Әнглийәдики електрон запчаслири ширкитидә ишләймән, Әнглийәдики мухлис җамаәтлири ичидиму вәз ейтиш билән болуп

туримән. Аялим билән иккимиз шималий Африқиға берип Инҗилдики хуш хәвәрни тарқитишни бәк халаймиз, әмма һазирғичә у йәргә берип хизмәт қилиш пурсити чиқмиди.

Мәсиһкә бағлиған етиқадим маңа көңүллүк турмуш өткүзүшкә ярдәм бериду. Бурун болса турмушум бәк зерикәрлик, ғәмкин вә мәнисиз болғаниди, һазир һаятимизниң әһмийәтлик болуватқанлиғидин хушалмән, Рәб маңа йүз беридиған һәрқандақ әһвалдин ғәм қилмаслиқни үгәткән. Униң орнида, һәрқандақ ишни мәйли чоң мәйли кичик болсун дуайимда Униңға тапшурушни үгәндим. Мәйли улар мени немә десун яки немә қилсун, У мени һеч кимдин нәпрәтләнмәсликни үгәткән. Көңлүмдә мал-мүлкүмниң бар-йоқлуғидин әмәс, бәлки Худаға тамамән тайиништин кәлгән чоңқур аманлиқ, әндишисиз, хатирҗәм бир һессият бар.

Мәсиһ мухлислиқ турмуши асан болмисиму, лекин У маңа нисбәтән әң есил, әң қалтис, әң һаяҗанлиқ вә қанаәтлинәрлик турмуш. Шуңа пурсәт кәлсила, Худаниң Мәсиһ Әйсада инсанларға көрсәткән меһир-муһәббәт хуш хәвирини башқилар билән ортақлишиш мән билән аялимниң әң чоң хушаллиғимиздур.

14. Илгәрки дәвирдин кәлгән йәнә бир сада (Пакистандин бир гува)

«*Һаятниң булиқини таптим*»

«*Мән мусулманларниң Муқәддәс Китап (Тәврат, Зәбур, Инжил)ни оқуштин қорққанлиғи тоғрисида бешимни қатурдум. Шуңа мән көпрәк салмақлиқ вә әстайидилрақ болуп Муқәддәс Китапни үгиниш қарариға кәлдим, шуниң билән һәммигә Қадир Худаға маңа йолйоруқ бәргәй дәп дуа қилдим. Оқуғансери Мәсиһ мухлислириниң тутқан етиқадиға болған қаршилиғимниң һәммиси учуп кәтти*»

Аслам Хан яш вақтида қиран жигит болуп, толиму тәқвадар мусулман еди. Диний бәс-муназирләргә қатнишип турғачқа, Муқәддәс Китап (Тәврат, Зәбур, Инжил)ға рәддийә бериш үчүн уни оқуп тәкшүрди. Әксичә көзи ечилип Худаниң инсанға ата қилған, Мәсиһ Әйсада болған халисанә кәчүрүмни — һечқандақ адәм өз әҗри билән еришәлмәйдиған соғини көрди. Һаят униң үчүн йеңибаштин башланди. Шу вақиттин тартип у Мәсиһ Әйсадики хуш хәвәрни өз һаятиға тәвәккүл қилип даим тарқитип турди. У нурғун жиллар Пакистандики мухлис җамаәтләр арисида ақсақал болуп тәлим бериш хизмити билән шуғуллинип кәлди.

Мән Пакистанниң Гуҗрат өлкисидики һөрмәткә сазавәр мусулман аилидин чиққанмән. Атам йәр егиси болуп, аилимиз жутимиздикиләр арисида әң мәртивиликләрниң бири еди. Мән аиләмдә бирла оғул болуп, атам дунияниң әң есил нәрсилириниң һәммисини маңа елип берәтти. Униң өлчими бойичә у маңа әң яхши тәрбийәни орунлаштурди. У маңа Ислам вә униңға мунасивәтлик ишларни үгитиш үчүн билимлик бир өлимани тәклип қилғаниди. Атам сунний еқимидики мусулман болуп, мени

өз дининиң гөзәллигини чүшинишимни вә униң әқидилирини башқиларға йәткүзүшүмни халайтти.

Йезимиздики башланғуч мәктәпни пүттүргинимдин кейин, атам Раҗастанда (Һиндистанниң ғәрбий шималида) һөкүмәт мәртивисини қобул қилди. Шу йәрдә мән бир мәсиһийләр башқуридиған оттура мәктәпкә кирдим. Бу мәктәптә «Муқәддәс Китап»тики дәрсләр Мәсиһ мухлис болғанларға һәм мухлис әмәсләргә охшашла өтүләтти. Мән буни халимидим, гәрчә баш мудир маңа бесим ишләткән болсиму, шу дәрсләргә қатнишишни қәтъий рәт қилдим. Униңдин башқа, тәбиқә-мәртивәмдин шунчә пәхирләндимки, кәмбәғәл аилиләрдин чиққан шу мәктәптики «христиан» оқуғучилар билән арилишишни яхши көрмидим. Мәсиһийләргә қизиқмидим, уларниң етиқадида мени җәлип қилғидәк һеч немә йоқ еди. Шу чағда мән: «Әнглийәликләр бу дөләтниң намрат турмушта қалған хәлиқлиригә пара берип уларға өз турмушидики адәтләрни вә динини қобул қилдурмақта болса керәк» дегән ойда едим.

Шу мәзгилдә Ислам динидин чиққан бир Инҗил шәрһчи Раҗастанға кәлди, у бизниң шәһиримизгиму кәлди. Жутимиздики Мәсиһ мухлислири униңға гувалик қилишқа пүрсәт бериш үчүн бир нәччә жиғин орунлаштурғаниди. Мән атам билән бу жиғинларниң бәзилиригә қатнаштуқ, атам шу вәз ейтқучиға бир нәччә қийин соалларни қойди. Есимдә қелишичә, бу адәм соалларға анчә әтраплиқ җавап берәлмиди. Шуниң билән «христианлар» вә уларниң етиқадиға болған нәпритим чоңқурлашти. Шуниңдин кейин мәндә Мәсиһ мухлиси ақсақаллирини вә Инҗил тарқатқучиларни рәсва қилиш вә уларға аваричилик кәлтүрүш адәт

болуп қалди. Ислам дини бирдин-бир тоғра етиқад, дунийдики әң пәзиләтлик йол екәнлигигә чиң ишәшим бар еди.

Шу күнләрдә Һинди динидики «Аря Самаж» дегән бир мәзһәпниң бәзи әзалири жутимизға кәлди. Уларниң мәхсити Малкана миллитидикиләрни Һинди диниға қайтидин бойсундурмақчи еди. Бу Малкана миллити әслидә Һинди динчилири болуп, кейин Исламға бойсундурулғаниди. Бу «қайта бойсундуруш» һәрикити «Шудһи» дәп атилатти, мәниси «саплаштуруш» (Һинди диниға қайтидин бойсунуш). Мән үчүн бу һәрикәтни тосаш бәк муһим иш еди, шуңа мән дәрһал Аря Самажға қарши һәрикәт қилиш үчүн күрәшкә атландим. Рәқиплирим буниңдин мени чоң бир дүшмән дәп қариди, шуңа һәр хил йол билән маңа зиян йәткүзмәкчи болди. Бир күни улар мән ухлаватқан кәпигә йошурунчә келип өгүзни бузуп, мени еғир зәхимләндүрди. Нәтижидә бир нәччә күн кариватта йетип қалдим. Бу вақиә мениң ғәйрий динчиларға болған нәпритимни техиму кичәйтти, пүтүн күчүм билән Аря Самаждикиләргә қарши турдум.

Бу вақиәләр мени мусулман диндашлиримға вәкалитән вәз ейтқучи қилди. Даңқим жирақҗа тарқилип, Һиндистандики «Барлиқ диндарларниң чоң мәҗлиси»гә қатнишиш пурситигә муйәссәр болдум. Бу мәҗлис Аря Самаж тәрипидин Һиндистан Майнипур наһийисидә орунлаштурулған, һәр хил дин әһлилири тәклип қилинғаниди. Мән үчүн яхши иш еди, чүнки у мениң башқа етиқадларни тәкшүрүшүмгә түрткә болатти. Уларниң китапчилирини, тәшвиқ варақлирини еливелип уни тәкшүрүп тәтқиқ қилишқа башлидим. Асасий мәхситим евән тепиш вә әждадлиримниң дининиң үстүнлүгини өз өзүмгә испатлаштин

ибарәт еди. Һинди дини әсәрлири роһий ачлиғимни қанаәтләндүрәлмиди; лекин Тәврат, Зәбур вә Инжилға азрақ қизиқип қалдим.

Бир күни атам Муқәддәс Китапни оқуватқанлиғимни байқап бәк биарам болуп кәтти. У мени буниңдин қол үзүшкә буйруди, шундақ қилип униң мениң бу китапни оқуп «христиан»ға айлинип келишимдин қорққанлиғи ашкарланди. Мән ундақ ойлимидим, әмма мән мусулманларниң Муқәддәс Китап (Тәврат, Зәбур, Инжил)ни оқуштин қорққанлиғи тоғрисида бешимни қатурдум. Шуңа мән көпрәк салмақлиқ вә әстайидилрақ болуп Муқәддәс Китапни үгиниш карариға кәлдим, шуниң билән һәммигә Қадир Худаға маңа йолйоруқ бәргәй дәп дуа қилдим. Балилардәк сәбийлик билән оқуғинимда, шу Муқәддәс Китаплар вужудумға тәсир қилишқа башлиди, Муқәддәс Роһниң карамити билән оқуғансери Мәсиһ мухлислириниң тутқан етиқадиға болған қаршилиқлиримниң һәммиси учуп кәтти.

Муқәддәс Китапни үгиниш жәрянида Мәсиһлик етиқадиниң йошурун сирлири маңа аян болушқа башлиди. Байқиғанлирим атамниң у тоғрисидики уқумлириға пүтүнләй охшимайдиған чиқти. Бу Муқәддәс Китапниң дуниядики бирдин-бир нижатни ашкарилиған, Худаниң инсанға бағлиған сөйгүсини вәһий қилған бирдин-бир китап екәнлигини байқидим. У мән үчүн бир йошурун гөһәр болуп, адәмни гунаниң ләнитидин халас қилидиған, адәмгә мәңгүлүк һаят бәхш етидиған Мәсиһ Әйса арқилиқ болған нижатни көрсәткәнлиги маңа аян болди. «**Шуңа әнди бириси Мәсиһдә болса, у йеңи бир яритилғучидур! Кона ишлар өтүп, мана,**

һәммә иш йеңи болди» (Инҗил, «Коринтлиқларға 2-мәктуп», 5:17)

Мән һазир ниҗат (қутқузулуш)ниң Худадин кәлгән бир совғат екәнлигини тонуп йәттим. «Саваблиқ ишлар» яки яхшилиқ қилиш арқилиқ униңға еришиш һәргиз мүмкин әмәс. Расул Павлусниң адәмниң тәбиити тоғрисидики сөзлири бундақ хаталиқтин сақлиниш үчүн толиму үнүмлүк агаһландуруш болиду: «**Ичимдә, йәни мениң әтлиримдә һеч яхшилиқниң мәвҗут әмәслигини билимән; чүнки яхшилиқ қилиш нийитим бар болсиму, уни қилалмаймән. Шуниң үчүн өзүм халиған яхшилиқни қилмай, әксичә халимиған яманлиқни қилимән. ...немидегән дәрдмән адәммән-һә! Өлүмгә елип баридиған бу тенимдин кимму мени қутқузар?**» (Инҗил, «Римликларға» 7-баптин).

«**Чүнки барлиқ инсанлар гуна садир қилип, Худаниң шан-шәривигә йетәлмәй, униңдин мәһрум болди**» (Инҗил, «Римлиқларға» 3-бап, 23-айәт).

Хуласәм шуки, һечқандақ адәм өз тиришишлири билән ниҗатқа еришәлмәйду. Һәтта Куранму пүтүн инсанниң гунакар болидиғанлиғини, гунасиз вә сап болған киши пәқәт бир, йәни Әйса Мәсиһ екәнлигини маңа үгәтти. Рәб Әйса Мәсиһ Өз вақиттики тәнқидчиләргә «**Қайсиңлар Мени гунайи бар дәп дәлиллийәләйсиләр, қени? Һәқиқәтни сөзлисәм, немә үчүн Маңа ишәнмәйсиләр?**» дәп опъочуқ сориған (Инҗил «Юһанна», 8-баптин). Шуңа мән пәқәт Мәсиһниңла сап екәнлигигә, Униң саплиғи Худаниң саплиғи екәнлигигә чиң ишәндим. Ниҗат-қутулуш болса Худаниң соғитидур, у пәқәт Мәсиһ Әйса арқилиқла келиду.

Бу сир маңа ашкариланғандин кейин мән башқа китапни көрмәй, пәқәтла Тәврат, Зәбур, Инжил дегән Муқәддәс Китапқа көңүл қойдум. Мән гунакарниң паскинилиғини жуйиветидиған, униңға мәңгүлүк һаят ата қилидиған һаятниң булиқини, йәни Мәсиһ Әйсани таптим. Буларни бешимдин өткүзүш билән мән һәм һәсрәттә қалдим һәм хушал болдум. Һәсритим болса мән һазир әждадлиримдин айрилип қалдим; хушаллиғим болса Қутқузғучим, Нижаткарим Рәб Мәсиһ Әйсаға ериштим. Шуңа шу мәзгилдә Худадин йолйоруқ елиш үчүн көпинчә вақтимни дуа қилиш вә Муқәддәс Китапни оқуш билән өткүздум.

Бир күни Муқәддәс Китапни ечипла көзүм Рәб Әйсаниң тәсәлли йәткүзидиған сөзлиригә чүшти: «**Әй җапакәшләр вә еғир жүк жүкләнгән һәммиңлар! Мениң йенимға келиңлар, Мән силәргә арамлиқ берәй!**» (Инжил, Матта, 11-бап, 28-айәт). Рәбниң Өзи маңа тәсәлли вә арам-тинчлик хәвирини йәткүзди. Кейин мән бир ақсақал мухлисни тепип униңдин мени чөмүлдүрүшини тәләп қилдим. У етиқадимниң раст екәнлигини җәзмләштүргәндин кейин, 1928-йили 8-айниң 27-күни мени чөмүлдурди.

Кейин һаятимда йеңи сәһипә ечилди. Уруқ-туққанлиримниң һәммиси мәндин мунасивәтни үзди, мени ташливәтти. Макансиз сәргәрдан болуп қалдим. Аялим шу чағларда маңа йеқинлашмайтти, лекин мән униңға дуа қилдим, уму Мәсиһ Әйсаниң мухлиси болушқа башлиди. У Мәсиһниң йениға кәлгәндин кейин иккимиз биллә Рәб үчүн хуш хәвәр тарқитиш хизмитини қилдуқ. Пакистандики бир нәччә йәрләрдә бу хизмәтләрни қилдуқ. Буни язған вақитта биз Лаһор шәһиридә мухлис җамаитиниң

«сораш орни»ни тәшкилләватқан вә башқуриватқанидуқ. Бу мәркәздә биз Худаниң Мәсиһ Әйса бизгә ата қилған сөйгүсиниң карамәт хуш хәвирини издигүчиләр вә Мәсиһ етиқади тоғрилиқ соал сориғучилар билән ортақлишимиз.

15. «Бу дәл мениң барлиқ тәқәззалиғимдур» Һиндонезийәдин бир һекайә

«*Өзүмниң Худаниң күч-қудритигә, ниҗатлиқ меһир-шәпқитигә еришкиним, мениң униңға нисбәтән чүшәнчигә егә болғанлиғимдин әмәс, бәлки Униң күч-қудритиниң шунчә улуқ болғанлиғидиндур, дейишим керәк*»

Мәрийәм яш Һиндонезийәлик болуп, Муқәддәс Китапқа тасадипий вә мәхсәтсиз учришип қалған. У Муқәддәс Китап һәм өзи билән алақә қилишқа башлиған Мәсиһ мухлислириниң достлуғи арқилиқ Мәсиһкә җәлип қилинған. Ахирида у һалқилиқ қәдәмни бесип, йеңи арамлиқ вә қанаәтни тапқаниди. Шуңлашқа у «Мәсиһ Әйсаниң меһир-муһәббити ичидә» туруп яшашқа вә Мәсиһ Әйсаниң бу муһәббитини техи тонуп йәтмигән кишиләр үчүн хизмәт қилишқа интилгән еди.

Умумән қилип ейтқанда, бир киши мәлум етиқадниң арқа көрүнүшидин анчә-мунчә хәвәрдар болғандила андин шу етиқадқа яки униңдики йол-тәриқигә җәлип қилиниду. Әмма өзүмниң кәчүрмишлирим пүтүнләй башқичә еди. Әйни вақиттики қәлбимдики рәзилликни һазир баян қилиштин толиму номус дәп

һес қилимән. Әмма бу хатирәм өз һаятимни әкс етидиған әйнәк болуши керәк; шуңа өзүмниң Худаниң күч-қудритигә, ниҗатлиқ меһир-шәпқитигә еришишим, мениң Униңға нисбәтән чүшәнчигә егә болғанлиғимдин әмәс, бәлки Униң күч-қудритиниң шунчә улуқ болғанлиғидиндур, дейишим керәк.

Мән мусулман аилидә туғулғанлиғим үчүн тәбиийки Ислам шәриитигә риайә қилишқа күчүмниң баричә интиләттим. Ата-бовилиримдин тартип Ислам диниға ишинип кәлгән бир адәмниң буларниң тәсири, тәрбийиси астида Ислам диниға ишәнмәй, башқичә йол тутуши мүмкинму? Мениңдин, Исламни әйни вақитта яхши чүшәнгәнму-йоқ, яки Ислам сени мәңгү ниҗатқа ериштүрәләмду-йоқ дегән мәсилә тоғрилиқ хәвириң бармиди? — дәп сорап қелишиңиз мүмкин. Җавабим шуки, «Йоқ».

Исламниң тәләп-әқидилирини яхши дәп биләттим; һәқиқәтән бәзи җәһәтләрдә Мәсиһ Әйсаниң тәлимлиридин анчә чоң пәриқлири йоқ еди. Мәсилән, Мәсиһ Әйсаниң «Тағ үстидә бәргән тәлимлири» (Инҗил, «Матта» қисми, 5-7-баплар)гә охшаш Исламдиму өзимизни қандақ тутуш керәклиги, бәзи әһвал астида немә қилишимиз керәклиги қәйт қилинған яхши дәвәтләрни тапалаймиз. Әмма мусулман болуп қилған ишлиримниң қандақ нәтиҗиси болар дегән мәсилә тоғрилиқ даим бешимни қатураттим. Мән қайта-қайта ойлиған иккинчи мәсилә шуки, мениң Ислам йолида нурғун ишларни қилишимниң сәвәви пәқәтла кичигимдин тартип шундақ тәрбийә алғанлиғимдин ибарәт, халас? Әмәлийәттиму, әһвал һәқиқәтән шундақ еди. Униңдин башқа, мениң динға ишиниш-ишәнмәслигим билән һеч кимниң кари йоқтәк көрүнәтти. Еһтимал мән бундақ ишларни беишидин

өткүзгән бирдин-бир һиндонезийәлик әмәстурмән, чүнки бу мәмликәттикиләрниң көпинчиси әмир-мәрүпләргә маңа охшашла риайә қилиду — чүнки уларниң бундақ қилиши ата-анисидин қобул қилған имани болғанлиғидиндур, халас.

Гәрчә толуқ тәсвирләп берәлмисәмму, мениң Мәсиһлик етиқадқа қандақ җәлип қилинғанлиқ җәрянини сизгә дәп бәргүм бар. Мән даим бундақ ишниң мәндә йүз бәргәнлигидин һәйран қалимән, әмма шуниси ениқки, бу Худаниң мени қутқузуштики пилани еди. Мениң Мәсиһ Әйсаниң йолиға кириш җәряним бәк аддий болди. Муқәддәс Китапни (Тәврат, Зәбур, Инҗил) көтиривалған бир адәм акамни йоқлап кәлди, улар олтирип параңлашқан вақтида мән у китапни оқудум. Мән уни оқуп интайин һозурландим, йәнә келип униңдин нурғун чүшәнчигә егә болдум. Әмма көп оқуялмидим. У адәм китапни елип кетип қалди. Мән униңға шунчә қизиқип қалғанидим, уни оқушқа шунчә тәқәзза болдум, Мәсиһ мухлиси җамаитиниң ақсақилини тепип униңдин бир Муқәддәс Китапни арийәткә алдим. У мениң мәсиһий әмәслигимни билип һәйран қалди.

Муқәддәс Китапни қайта-қайта оқуғандин кейин униңдики сирларни көпрәк чүшинишкә толиму тәқәзза болдум. Тәвраттики «Яритилиш» вә Инҗилниң «Матта» дегән қисимлири болупму мени чоңқур тәсирләндүрди, оқуғанлиримни ишлитишкә арзуюм күчлүк еди. Әмма бу тоғрисида һеч кимгә гәп қилишқа җүръәт қилалмидим. Ярдәм тәләп қилидиған яки Мәсиһ мухлиси турмуши тоғрисида сорайдиған достумму йоқ еди. Өз көңлүм тохтавсиз һалда мени Мәсиһ мухлиси җамаитигә қатнишишни дәвәт қилған болсиму, мухлис җамаитиниң жиғинлириға қатнишиштин өзүмни

тарттим.

Ахир мән гәрчә бирму мухлис жиғиниға қатнишип бақмиған, мәсиһийләрниң әқидә-йосунлиридин хәвәрсиз болсамму, өзүмниң Мәсиһкә бағлиған етиқадимни етирап қилип, мәсиһий мәктәптики яш мухлислар үчүн орунлаштурулған бир курсқа қатнаштим. Бир жилдин кейин ятақлиқ мәктәпкә кирип оқудум. Бизниң ятақтики башқа оқуғучиларниң һәммиси мухлислар болуп, улар жиғинға барғанда мәнму билләә бардим. Бу болса өз һаятимни Худаға тапшуридиған җәряныниң башлиниши еди. Мән очуқ-ашкара һалда ишәнгүчиләр билән йеқин алақлишишни қарар қилдим. Жиғинларда актип роль ойнашқа, ата-анамниң алдида етиқадимни етрап қилип, җүръәтлик вә түз, очуқ-ашкара яшашқа башлидим.

Йолумда тосалғулар техи көп еди, чүнки өйүмдикиләр мениң Әйса Мәсиһкә етиқад қилғучилар чоң аилисиниң бир әзаси болғинимни билгәндин кейин, гәрчә улар жиғинға қатнишишқа вә шу йәрдики һәрикәтләргә арилишишимға қаршилиқ қилмиған болсиму, улар мени чөмүлдүрүлүшкә рухсәт қилмиди (мән техи он сәккиз яшқа кирмигән). Шу чағда мән уларниң көңлини ағритишни халимидим. Мән чөмүлдүрүлүшниң өзи Мәсиһ Әйсаға болған етиқадимизниң асаси әмәслигини тонуп йәткән едим; жиғинға қатнишиш вә мухлис җамаити ичидә паалийәттә болушни давам қилдим, мениң нурғун мухлис болған достлирим бар еди. Шундақ қилип төрт жил өтүп кәтти. Мәсиһ мухлислириниң «өмлүгини» билгәнсери мени бәк җәлип қилғаниди. Мәсиһкә ишиништин илгәрки пүтүн тәшналиғим дәл шу еди.

Төрт жилдин кейин, гәрчә етиқадим сәвәвидин еғир

зиянкәшликкә учриған болсамму, чин қәлбим, пүтүн җеним, қәтъий ирадә билән чөмүлдүрүлүшни тәләп қилдим, мухлислар тәливимни қобул қилди. Мән чөмүлдүрүлдүм. Бу басқучтин кейин мән башқа ишәнгүчиләрниң кәчүридиған саадәтлик турмушиға тәшна болдум. Мәндә зор хушаллиқ, чоңқур хатирҗәмлик, толуқ қанаәт вә ғәюрлуқ пәйда болди. Өзүмниң бу етиқадни немишқа қобул қилғанлиғимни чүшинишкә башлидим. Еһтимал буни чүшинишкә пәқәт бирму сәвәп көрситип берәлмәймән, чүнки Худа билән болған мунасивитим әзәлдин һазирқидәк шунчә йеқин болуп бақмиған. Ишқилип көңлүмдә хатирҗәмликниң болуши Худаниң пиланиға көпрәк бойсунғанлиғимдиндур.

Худа алдида турушқа лайиқ киши сүпитидә қобул қилинғанлиғим өз-өзүмдинму? Мән гунакар болғанлиғимни чүшәнгәнлигим үчүн пәхирлинишим керәкму? Яқ, һәргиз ундақ әмәс, әлвәттә. Әмма мән мәндин илгәрки башқа мухлисларниң Мәсиһ Әйсаниң муһәббити ичидә яшиғинидәк яшаш тәшналиғим бар, чүнки Мәсиһ мухлиси болуп бешимдин өткүзгән ишлар илгәрки ишларға зади охшимайду. Мән Худаниң меһир-муһәббитиниң улуқлуғини һес қилдим. Худа дуалиримни аңлап җавап берип кәлди. Булар болса Мәсиһ Әйсаниң муһиббити ичидә яшиғинимдин кейинки маңа кәлгән чоң илһам еди.

Худаниң ниҗати (қутқузидиғанлиғи)ниң хуш хәвирини техи аңлап бақмиған кишиләргә ярдәм бериш арзуюм интайин күчлүк. Худа бу дунияға әвәткән Қутқузғучисини техи тонумайдиған, шуниң билән Униң ниҗатини техи қобул қилмиған әтрапимиздики кишиләргә ғәмхорлуқ қилмисақ болмайду. Шунчә көп кишиләр Худани тонуймән дегини билән әмәлийәттә Униң тоғрисида анчә-

мунчә хәвирила бар, халас. Улар Униң инсанға совғат қилмақчи болған ниҗатини техи қобул қилмиған. Уларниң хуш хәвирини чүшинишкә техи көңли ечилмиди, бу бәк еғир мәсилә. Улар өзлириниң «саваблиқ иш»лирини Худани хурсән қилишқа йетәрлик дәп қарайду, әмма қилған ишлириниң немә әһмийити барлиғини чүшәнмәй, Худаниң сәлтәнитигә бир күни еришәләйдиған яки еришәлмәйдиғанлиғини техи билмәйду. Шундақ адәмләргә Мәсиһ Әйса арқилиқ Худани һәқиқәтән тонутушқа интилишимиз керәк.

Амин!

16. Ваң Миңдав билән өткүзүлгән зиярәт

Төвәндикиси, мухбирниң Мәсиһ мухлиси җамаәтлиридә наһайити һөрмәткә сазавәр болған Инҗил шәрһчиси һәм җакарлиғучиси җоңголуқ Ваң Миңдав билән өткүзгән зиярәт хатириси. Бу киши Инҗилдики хуш хәвәрни тарқатқанлиқ сәвәвидин түрмидә җәмъий жигирмә үч жил ятқан. Бу узун жиллар җәрянида, у бир қетим наһайити қаттиқ бесим астида Мәсиһ Әйсаға болған етиқадини инкар қилип, бир парчә «иқрарнамә» язған. Шуңа у қоюп берилгән. Кейин у иқрарнамә язғиниға қаттиқ пушайман қилған вә това қилған, андин у язған һелиқи «иқрарнамә»сини бикар қилидиғанлиғини очуқ-ашкара җакарлиған. Шуниң билән у қайта қолға елинип, түрмигә ташланған.

У бу түрмини «Маңа нурғун савақ бәргән, бүйүк бир

университет» дәп тәсвирлигән. Ваң Миңдав Худа тоғрилиқ жигирмә нәччә китап язған. Бу китаплар Шаңгаң вә Сиңгапорда нәшир қилинған. У 1993-йили вапат болған.

Соал: — «Ғәрип дөләтлиридә нурғун Мәсиһ мухлислири үчүн, өзини харлиған яки өзигә наһәқчилиқ қилған кишиләрни кәчүриветишниң өзи қийин бир мәсилә. Сиз өзиңизгә зиянкәшлик қилған кишиләрни қандақму кәчүрүрветәләрсиз?»

Жаваб: — «Маңа зиянкәшлик қилғанларниң сәһвәнлигини есимдин чиқиривәттим. Уларни пүтүнләй кәчүривәттим. Чүнки Рәб Әйса Мәсиһ бизгә ейтқанки, «**Орнуңлардин туруп дуа қилғиниңларда, бирәрсигә ғумиңлар болса, уни кәчүрүңлар. Шу чағда, әрштики Атаңларму силәрниң гуналириңларни кәчүрүм қилиду. Лекин силәр башқиларни кәчүрүм қилмисаңлар, әрштики Атаңларму силәрниң гуналириңларни кәчүрүм қилмайду**» (Инжил, «Маркус» 11-баптин). Шуңа, биз һәрқандақ адәмдин нәпрәтләнсәк болмайду. Маңа зиян йәткүзгән һәр бир адәмни кәчүрәләймән. Мошундақ болушум керәк, чүнки мән өзүм чоң бир гунакармән. Худа мени кәчүрүм қилған йәрдә, мән қандақсигә башқиларни кәчүрәлмәйдикәнмән?».

Соал: — «Түрмидики чеғиңизда, йениңизда оқуғидәк бирәр Муқәддәс Китап бармиди?»

Жаваб: «Йоқ. Мән түрмидә өткүзгән жигирмә үч жил он ай җәрянида, мәндә һечқачан бирму Муқәддәс Китап вә яки униң бирәр қисмиму болған әмәс. Һәтта бирәр айәтниму көрүп бақмиған».

Соал: — «Сиз әслидә Муқәддәс Китапниң бир нәччә қисимлирини ядливалған, шундақму?»

Жаваб: — «Һәә, шундақ. Мән Муқәддәс Китапниң нурғун қисимлирини, җүмлилирини ядливелип, есимдә чиң сақлиған. Мән өзәмни Муқәддәс Китап билән бәк йеқин тонуш адәм дәп һесаблимаймән. Әмма нурғун узун абзасларни ядқа елишқа өзүмни көндүрүвалғанидим. Шуңа түрмидики чағлиримда у айәтләрни асанла есимгә кәлтүрәләйттим. Гәрчә йенимда Муқәддәс Китап йоқ болсиму, лекин бардәкла тураттиу, чүнки нурғун айәтләр есимдә сақлақлиқ еди. Мениңдә Муқәддәс Китап бар болған болса, әлвәттә техиму яхши болған болатти. Бәзидә бәзибир тәпсилий йәрлирини есимгә кәлтүрәлмәйттим. Әмма муһим тәлимлирини һәм Худаниң инсанға бәргән вәдилирини әсләп, уларниң чоңқур мәнилирини ойлаш билән узун вақитни өткүзәттим. Мән илгири нурғун мәдһийә нахшилириниму хәнзучә һәм инглизчә ядливалғанидим. Бу нахшиларниң пүтүн куплитини әмәс, бәлки икки-үч куплитлирини ядлиялайттим. Мән түрмидә шунчә узун вақит йетишимни һәргизму ойлап бақмиғанидим. Узун йетишимни билгән болсам, интайин көп айәтләрни, мәдһийә нахшиларни ядливалған болаттим».

Соал: — «Сиз түрмидә мәдһийә нахшилирини ейтаттиңизму?»

Жаваб: — «Һәә. Әмма мән башқиларға тәсир йетип қалмисун дәп пәс авазда ейтаттим. Мән һойлида айлинип жүрүп ейтаттим. Мән: «Мән Мәсиһ Әйсаниң қойнида» һәм «Қутқузғучим мени йетәкләп йолдин өткүзиду» дегән нахшиларни бәк яхши көрәттим.

Соал: — «Әшу жапалиқ жилларда етиқадиңизда қандақму чиң туралидиңиз? Немә иш сизгә мәдәт бәрди? Муқәддәс Китапниң пәвқуладдә сөзиму?»

Жаваб: — «Муқәддәс Китаптин ядливалған нурғун айәтләр маңа күч бәрди. Әмма пәвқулъаддә бир сөзму бар, у Тәвраттики «Микаһ пәйғәмбәр» қисминиң 7-бапидики: —

«**Бирақ мән болсам, Пәрвәрдигарға қарап үмүт бағлаймән;**

Нижатимни бәргүчи Худани күтимән;

Мениң Худайим мени аңлайду.

Маңа қарап хуш болуп кәтмә, и дүшминим;

Гәрчә мән жиқилип кәтсәмму, йәнә қопимән;

Қараңғулуқта олтарсам, Пәрвәрдигар маңа йоруқлуқ болиду.

Мән Пәрвәрдигарниң ғәзивигә чидап туримән —

Чүнки мән Униң алдида гуна садир қилдим —

У мениң дәвайимни сорап, мән үчүн һөкүм чиқирип жүргүзгичә күтимән;

У мени йоруқлуққа чиқириду;

Мән Униң һәққанийлиғини көримән...»».

Соал: — «Сизниң түрмидә өткүзгән әң бәхитлик вақтиңиз қайси?»

Жаваб: — «Маңа берилгән синақ вә зәрбиләр көпәйтилгәнсери, Худаниң маңа бәргән меһир-шәпқити шунчә зор болди.

Мән бир қетим езип кетип, Рәббимдин танғанидим. Әмма шу

қетимқи езиштин кейин, Муқəддəс Китапниң улуқ сөзлири даим есимгə келивелип, маңа қайта күч бəргили турди. Худа Өзиниң сөзи билəн мени қайта орнумдин турғузуп, Өзини етирап қилишқа риғбəтлəндүрди. Расул Петрусму Рəб Әйсадин бир қетим тенивалғаниди. Мəн болсам, униңдин бир нəччə жил тенип гуна садир қилдим. Әмма Худаға тəшəккүр, расул Петрус аччиқ яш төкүп, това қилғандин кейин кəчүрүм қилинған. Әмма мəндə болса көз яшлар йоқ еди, лекин көңлүм еғир дəрд-əлəмгə тошқаниди. Ахири мəн өзүмниң гуналиримни иқрар қилип, това қилдим. Рəббим мениму кəчүрүм қилди. Ечинишлиқ һалда йолдин езип кəткəн болсамму, расул Петрустəк мəнму орнумдин дəс туруп, Рəбниң йениға қайталидим. Петрусниң бешидин өткəн бу əһвал мени риғбəтлəндүрүп, маңа тəссəлли бəрди. Бу, бир адəм жиқилип кетиши билəн өзиниң ажизлиғини тонуп йетидиғанлиғини, шуниң билəн бир вақитта Рəбниң бу адəмниң ажизлиғиға хатимə берип, уни Өзигə қаритивелиши билəн уни күчлүк қилалайдиған қабилийитиниңму барлиғини испатлайду. Расул Павлус: «(Маңа аманəт қилинған) **мошу вəһийлəрниң зор улуқлуғи түпəйлидин көрəңлəп кəтмəслигим үчүн əтлиримгə санжилған бир тикəн, йəни мени уруп турсун дəп Шəйтанниң бир əлчиси маңа тəқсим қилинған; буниң мəхсити, мениң көрəңлəп кəтмəслигим үчүндур. Буниң тоғрисида у мəндин кəтсун дəп Рəбгə үч қетим йелиндим; лекин У маңа: «Мениң меһир-шəпқитим саңа йетəрлик; чүнки Мениң күч-Қудритим инсанниң ажизлиғида толуқ əмəлгə ашурулиду» — деди. Шуңа мəн Мəсиһниң күч-қудрити вужудумда турсун дəп**

ажизлиқлиримдин махтинишни техиму хушлуқ билән талливалимән; шуңа мән Мәсиһ үчүн ажизлиқларни, һақарәтләрни, қийинчилиқларни, зиянкәшликләрни вә азаб-оқубәтләрни хурсәнлик дәп билимән. Чүнки қачан ажиз болсам, шу чағда күчлүк болимән» — дегән (Инҗил, «Коринтлиқларға» 2-мәктуп, 12-баптин).

Мән узун бир мәзгил мәғлубийәткә учриғанидим, әмма Худаға шүкри, мәғлубийитим Худаниң меһир-шәпқити билән ғалибийәткә айланди. Мән бу дунияға, пәқәт Рәббим тоғрисидила чоң сөзлийәләймән. Бу барлиқ ғәлибиләрниң ғалибийәтчиси ялғуз Удур. Худа Йәрәмия пәйғәмбәр арқилиқ мундақ дегән: —

«Дана киши даналиғи билән, күчлүк киши күчлүклиги билән, бай байлиқлири билән пәхирлинип махтанмисун; пәхирлинип махтиғучи болса шуниңдин, йәни Мени, йәр йүзидә меһир-муһәббәт, адаләт вә һәққанийлиқни жүргүзгүчи Мән Пәрвәрдигарни тонуп йәткәнлигидин пәхирлинип махтансун; чүнки Мениң хурсәнлигим дәл мошу ишлардиндур, — дәйду Пәрвәрдигар».

Мән пәқәт еғир мәғлубийәткә учриғандин кейинла Худайимға қандақ тайинишни үгәндим. Шуңа, мән бүгүн өзүмниң күчи вә ирадисидин әмәс, бәлки Худайимдин пәхирлинип чоң сөзләймән — жиқилип кәткинимдин кейин Униң мени йәнә қандақ қилип, орнумдин турғузуп, күчлүк адәм қилғанлиғи тоғрилиқ сөзләймән. Мән бүгүн жигирмә жил илгәрки өзүмдин күчлүкмән».

Соал: — «Бу узун жиллар җәрянида, сиз башқа ишәнгүчиләр билән алақилишип туралидиңизму?»

Җаваб: — «Мән сирттин һечқандақ хәвәр алалмидим. Аялим билән оғлумдин башқа, һеч кимниң хетини тапшуруп алғиним йоқ. Әмма у иккиси хәткә артуқчә гәп язалмайтти. Мәнму шундақ едим, мошундақ қилғандила хетим асан йоллинатти. Шуңа мән сирттики ишлардин тамамән дегидәк хәвәрсиз едим.

Соал: — «Рәб Өз ирадиси билән сизни түрмидә йетишқа буйруған. Буниңда бир хаталиқ бар дәп қарамсиз?».

Җаваб: — «Яқ. Худа һеч бир хаталиқ өткүзмигән. Биз Инҗилдики Римлиқ җамаитигә йезилған мәктуптин: «**Шундақла шуни билимизки, пүткүл ишлар Худани сөйидиғанларниң, йәни Униң мәхсәт-муддиаси бойичә чақирилғанларниң бәхит-бәрикитигә бирликтә хизмәт қилмақта**» дәп билимиз».

Соал: — «Сиз түрмидә ятмиған болсиңиз, Рәбниң хизмитидә техиму көпрәк болған болмамтиңиз?»

Җаваб: — «Яқ. Мениң түрмидә ятқандики қилған хизмитим, түрмидә ятмиғандики қилған хизмитимдин көп һәм үнүмлүк болди».

Соал: — «Сиз түрмидә ятқиниңизда көп таяқ йедиңизму?»

Җаваб: — «Кәчүрүң, бу тоғрисида гәп қилғум йоқ. Һәммини Худа билиду. Кәлгүсидики Җуңго һөкүмитиниң ашу чағлардикигә қариғанда көп яхши болуп кетидиғанлиғиға ишинимән, шуңа өтүп кәткән ишларни тилға елип олтиришни халимаймән».

— «Рәхмәт сизгә. Қилған сөзлириңиз бизгә чоңқур илһам болсун!».

Төвәндики «гуваликлар» шәрқий жуңгодики бир «Мәсиһ мухлис жәмаити»дикиләрниң баян қилған бәзибир иш-вәқәлиридин елинған. Бу ишлардин Худаниң Өз қовмиға йәткүзгән меһир-шәпқитини вә мошу ишлар арқилиқ Униң пүтүн инсанийәткә болған меһир-муһәббитини көргили болиду. Мошундақ көп қиммәтлик баянлар «Жуңгодики Мәсиһ мухлис жамаәтлириниң йеқинқи әһваллири» дегән бир китапчидин тепилиду.

17. Рак кесилиниң сақайтилиши

«Бизниң ичимиздә Хуаң фамилилик бир әпәнди бар. У әсилидә бутпәрәс еди. У Будда динида чиң турғаниди. Күнләрниң өтүши билән униң саламәтлиги начарлишишқа башлиди. Униң ашқазини һечқандақ тамақни сиңдүрәлмәй, көңли елишип, қусупла жүрәтти. У дохтурға өзини үзүл-кесил тәкшүрткүзгәндин кейин, өзиниң жигәр рак кесилигә гириптар болғанлиғи тоғрисидики диягнозни алди һәм кесилиниң ахирқи басқучқа йетип, давалашниң үнүми болмайдиғанлиғини уқти.

Хуаң Әпәнди өз жутиға йеқин бир йезиға берип, шу йәрдә өз өлүмини күтти. У туруватқан йәрдә йәнә бир дохтурниң барлиғини аңлап, бир тәкшүртүп беқиш вә яки һаятини узартидиған бир дора елиш үмүтидә униңға көрүнди. Бу дохтур болса Мәсиһ мухлиси еди. Бу дохтур алдинқи дохтурниң «җигәр рак, ахирқи басқуч, давалап сақайтиш мүмкин әмәс» дегән диягнозини йәнә бир қетим җәзмләштүрди.

Бу мәсиһий дохтур Хуаң Әпәндигә һаятни узартидиған дориниң йоқлиғини, лекин униң Мәсиһ Әйсаға ишинип, Униңға таянса мәңгүлүк һаятқа еришәләйдиғанлиғини чүшәндүрди. У әстайидиллиқ билән тәпсилий һалда униңға Инҗилдики хуш хәвәрни чүшәндүрди вә униңға Рәб Әйса Мәсиһкә ишинишни дәвәт қилди. Дохтур униңға: Худа Мәсиһ Әйсани пүтүн инсанниң Рәбби вә Қутқузғучиси қилип тикләп, Уни өлүмдин тирилдүрүп, аләмниң әң жуқури орниға көтәрди, дәп чүшәндүрди. Шуңа Әйса Өзи халисила, һәрқандақ кесәлни сақайтидиған қудрәткә егә. «Әмма Мәсиһ Әйсаниң сизниң кесилиңизни сақайтиш-сақайтмаслиғи муһим әмәс» — деди дохтур, «Муһими, сизниң мәңгүлүк һаятқа еришишиңиз».

«Мән Мәсиһ Әйсаға ишинишни халаймән» — деди Хуаң Әпәнди. Дохтур йәнә бир Мәсиһ мухлисини чақиртип кирди, үчәйлән ишханида тизлинип олтирип дуа қилди. Шуниң билән Хуаң Әпәнди Мәсиһ Әйсада йеңи бир адәм болуп чиқти.

У өйигә қайтиши билән аялиға Мәсиһ Әйсаға ишәнгәнлигини ейтти, һәм аялидин өйдики һәммә мәбудни көйдүрүп ташливетишни тәләп қилди. Аяли йолдишиниң үмүтсиз әһвалини

обдан билгәчкә, униң дегинидәк қилди.

Шундин башлап, Хуаң Әпәндиниң әһвали күндин күнгә техиму начарлишип кәтти. Һәр күни кәчтә, у аяли билән тизлинип олтирип, биллә дуа қилатти. У җисманий җәһәттин бешидин азаблиқ ишларни өткүзгән болсиму, мәңгүлүк һаятқа еришкәнлиги үчүн Рәбкә рәхмәт ейтти. Шу чағда униң ағриқи дәһшәтлик тутқаниди. Аяли униң үчүн азрақ қувәтлик тоху шурписи қилип бәрди, әмма кесәл техиму яманлишип кәтти. Әмәлийәттә у кейинки нәччә һәптә ичидә техиму аҗизлап кәткән еди. Аилисидикиләр униң дәпнә тәйярлиғини қилишқа башлиди. Җәсәт сандуқиниму елип қойди, һәтта бир дөңниң йенидин гөр колапму қойди.

У бир кечиси ухлаветип, чүшидә апъақ тон кийивалған бир кишини көрди. Бу киши қолида пичақ тутқан һалда туратти. Униң немә қилмақчи екәнлигини билмәй турупла, Хуаң Әпәнди униң билән елишти. Бирақ ақ тонлуқ киши үстүнлүккә еришип, униңға пичақни тәккүзди. Әтиси у саәт сәккиздә ойғанди. Ойлимиған йәрдин, узундин бери тунҗа қетим қосиғи ачқандәк болди. Азрақ тоху шурписи ичкәндин кейин, у йәнә ухлап қалди. Ойғанғинида аламәт бир көрүнүшни көрди; икки ақ тонлуқ киши каривитиниң йенида туратти. Бу икки киши униңға: «Сән сақайдиң» — деди. У қоли билән өзини силиғаниди, бәдинидики ишшиқниң янғанлиғини байқиди. Униң қосиғи наһайити ечип кәткән болуп, у чоң бир чинә тамақни йәвәтти. Униң акиси уни «ахирқи қетим йоқлаш үчүн» кәлгинидә, инисиниң тик олтарғанлиғини көрүп, интайин һәйран қалди. У инисиға ахшамқи болған ишлани баян қилип, тениниң пүтүнләй сақийип кәткәнлигини ейтти. Нурғун кишиләр бу вақиәни билип, мәбудлирини чеқип ташлап Мәсиһ

мухлиси болушқа башлиди.

18. «Һәйран қалдим!»
(Ирландийидин гувалиқ сөзләр)

«*Мән турмушта издәп жүргән, қәлбим сәзмигән тәшнани таптим. Бу әрштики Атам, Мәсиһ Әйсада ашкариланған һәммигә Қадир Худа еди...*»

Һәйранмән! Раст, мән һәқиқәтән һәйран қалдим. Мән дәл өзүм издигән нәрсини таптим. Кишиләрниң уни издәп тапалиши қәтъий мүмкин әмәс дәп ойлап жүрәттим, әмма күтүлмигән йәрдин издәп жүргән нәрсәм, йәни һаятлиқниң әһмийитини тепивалғинимда, бешим асманға тақашқидәк дәрижидә хушал болуп кәттим.

Яшларниң көпинчисигә охшаш, мән издәнмәктә едим, һаятлиқниң әһмийитини азрақ болсиму чүшинивелишқа тиришивататтим. Яшлиқта болидиған зоқлар, шундақла барғанчә ешиватқан билимләр мениң көңлүмни тәшна қилидиған: «Мән зади ким?» «Немишқа бу дунияға кәлгәнмән?» дегән соаллиримға қанаәтләндүргидәк жавап берәлмәйтти.

Оюн-тамаша, танса кечилиги, һарақ ичиш, һәр хил өткүзүлгән паалийәтләргә дост-бурадәрлирим билән биллә қатнишиш, йеңидин еришкән әркинлик қатарлиқларниң һәммиси яшлиқ һаятимға хелә көп зоқ туйғуларни елип кәлгән еди. Әмма көңүллүк

паалийәтләргә қатнишип турған болсамму, шундақла нурғун кишиләр маңа һәмраһ болған болсиму, лекин қәлбимниң чоңқур йеридә бирхил ялғузлуқ туйғуси бар еди, шундақла еришишим мүмкин болмайдиған немидур бир нәрсигә чоңқур тәшналиғимму бар еди. Күтүлмигән йәрдин мән у нәрсини тепивалдим. Аһ, шу чағдики шадлиғим аләмгә сиғмай қалди болғай!

Буниңдин бәкрәк карамәт иш шуки, бу шадлиқни ойлимиған йәрдин таптим.

Исмимни билгәндин тартип мән Худаға вә у әвәткән Қутқузғучиси «Мәсиһ» Әйсаға ишинип кәлдим. Мән Худадин қорқаттим; Худадин болған шу қорқунучум дәрвәқә мени гунаниң әң рәзиллиридин сақлап кәлгән еди. Әмма маңа нисбәтән Худа бәк жирақ еди. Инсанлар Уни тониялайду, дәп ойлап бақмиғанмән. У болса әрштә, пак-муқәддәс, күч-қудрәтлик, улуқ. Мән болсам йәрдә, кичик, әрзимәс, гунакар. Әмма уштумтут У Мәсиһ Әйса арқилиқ маңа Өзини ашкарилашқа башлиди. Чоңқур һаңлардин Униң мени тартиватқанлиғини сәздим, әмма буларни чүшәнмидим. Дәсләптә Худаниң чақириқини өзүмдики дин билән арилаштурдум. Әслидә мән бу диний паалийәтләрни асасән тоғра дәп қарайттим. Әмма уларни зерикәрлик вә бәрибир қәлбимдики издинишлирим билән һеч мунасивити йоқ дәп қарайттим. Мән «Худа» вә «дин» чоқум бир, дәп қарайттим. Худа мәндин жирақ, уни тонуғили болмайтти — бирақ тосаттин, уни тонуп қалдим. Мән Уни «Атам» дәп тонудум, Униң маңа бағлиған муһәббитини билдим. Мән бир мәс болуп қалған, әс-һошини йоқатқан адәмдәк болуп қалдим, қәлбим болса йеқинлашқили болидиған, муһәббәтлик, карамәт, улуқ бир Худани тонуш билән толғаниди. Маңа бундақ карамәт ишлар қандақларчә

несип болғанду?!

Бу шадлиқни тепишимниң җәряни мундақ: —

Бир жил илгирила өзүм өз диний етиқадлиримға садиқларчә берилишкә әстайидиллиқ билән тиришқанидим. Гәрчә мән әслидә һәқиқәтән Худаға етиқад қилған болсамму, бу ишни диний турмушумға мунасивәтсиз дәп қарайттим. Шу чағда бәзи өзүм һөрмәтләйдиған кишиләр тәрипидин йәнә «тиришиш»қа дәвәт қилинип риғбәтләндүрүлдүм, дәсләпки үч айда мән қәлбимниң баричә интилип турдум. Нәтиҗидә көңлүм техиму қуруқ болуп қалди, динни гәрчә яхши иш дәп қариған болсамму, мени өзгәртәлмиди, көңлүмдә яки һаятимда һечқандақ өзгириш һасил қилалмиди.

Мән жутумдин сиртларға бардим. Шуниң билән мән һәқиқәтән ақкөңүл, меһрибан вә һәққаний бәзи кишиләргә учридим. Улар достанә һалда Худа тоғрисида гәп қилатти, Худани «Ата» дәп атап сөзләйтти. Улар өзлириниң һаятиниң мәркизи вә нишани Худа екәнлиги тоғрисида сөзләйтти. Мән бир жил илгәрки үч айлиқ интилишимни есимгә елип, мундақ тиришишимниң маңа һечқандақ пайдиси болмиғидәк дәп ойлап, у адәмләрни сараң яки һеч болмиғанда ахмақ дәп қаридим.

Уларниң дейишичә, гуна инсанларни Худани тонуштин жирақлаштурдикән, әмма Әйса Мәсиһ инсанларниң гунайиниң жүкини Өз зиммисигә елиш вә инсанларни әрштики Атиси болған Худа билән йеқинлаштуруш үчүн бу дунияға кәлгән еди. Мән бу бурунқи тәлимләрни бәк ғува әслийәләйттим, әмма бу иш һаятимға әслидә һечқандақ өзгириш кәлтүрүп бақмиғаниди. Һазир мән бир

кишиниң Мәсиһ Әйсаниң гунайимни жуюш үчүн мениң орнумда чапрас яғачқа миқлинип қурбан болғанлиғи тоғрилиқ сөзләватқинини аңливатқанидим. Тосаттин мән Әйсаниң мән үчүн қурбанлиқ болғанлиғини көргәндәк болдум. Гуналиримниң рәзиллигини һес қилип, Әйса Мәсиһкә чидимай қалдим. Униң маңа көрсәткән муһәббитини һес қилип, Уни шунчә улуқ, шунчә карамәт екән дәп ойлидим. «Шунчә пак, шунчә муқәддәс, шунчә яхши бир кишиниң гунайимни Өз үстигә елип мениң орнумда өлүмгә буйрулуши адиллиқ әмәс, Униңдин көрә мән дозахқа чүшкиним түзүк!» дәп варқирдим. Лекин Униң муһәббити шунчә бүйүкки, Уни рәт қилғили болмайтти, мән пәқәтла «Рәхмәт, рәхмәт, рәхмәт» дегәнни қайта-қайта дәп, йәнә «Мән сенила дәп яшашни халаймән» — дейәлидим. Мән шу чағда Худа һәқиқәтән һаят, У қәлбимдә вә турмушумда мән билән биллә екән дәп тонудум.

Шу йолда мән күтүлмигән йәрдин Худани тонудум. Униң маңа йеқин екәнлигини, Униң дуалиримни аңлап вә җавап беридиғанлиғини билдим. Қәлбимгә гәп қилидиған Муқәддәс Китап болған Тәврат, Зәбур вә Инҗиллар Униң маңа қилған тирик сөзи болуп қалди. Дәсләптә мән Худаниң мән үчүн шундақ аҗайип ишларни қилғанлиғини зади чүшәнмигән едим. Һәммигә Қадир Худани бундақ садда һалда тонуялайдиғалиғимға ишинишкә петиналмиғанидим. Әмма Униң мән билән биллә болғанлиғидин ибарәт сезим, Униң муһәббити вә пак-муқәддәслиги маңа тағдәк көрүнүп туратти. Мән Худани тонудим. Мән һәммидин шәрәплик, һәммидин җулалиқ меһир-муһәббәтни тонудум.

Мән һаятимда издәп жүргән, қәлбим сәзмигән тәшнани таптим. Бу әрштики Атам, Мәсиһ Әйсада ашкариланған Һәммигә Қадир Худа

еди. У һазирдин башлап һаятимдики бир һәқиқәт, У мени дост тутқан, маңа йеқин, мәңгү айрилмас Болғучидур.

Бу қириқ жил илгәрки иш. Һеч немә өзгәргән әмәс. Бүгүн У маңа техиму улуқ, техиму көйүмчан, техиму сөйүмлүк, техиму меһрибан, техиму меһир-шәпқәтлик көрүниду.

19. Худа вәдисидә туриду!

Буниңда баян қилинидиған гуваларниң көпиничиси Жуңгониң «Ички Моңғолийә» аптоном райониниң Бамуң наһийисидә йүз бәргән вақиәләрдур. Бу ишларни сөзләп бәргән хәнзу момай «Би ана» һазир болса жәннәткә кәтти. Лекин бу ишларниң һәқиқәт екәнлигигә шу йәрдики нурғун һаят кишиләр, болупму шу йәрдики «Мәсиһ мухлислар» һазирму гувалиқ берәләйду, уларму бу ишларниң көпини өз көзи билән көргән. Йәнә нурғун кишиләр «Би ана»ниң бәк сәмимий, бәк ақ көңүл киши екәнлигигә гувалиқ қилалайду. Бу баянни «Би ана» өзи «Мәсиһ мухлис жиғини»да, йәни 1989-йилида сөзләп бәргән, буни бирәйлән кейинкиләрниң пайдилиниши үчүн нәқ мәйданда әйнән хатириләп қалдурған.

«— Исмим «Би ана». Бу йәрдики нурғун кишиләр мени шундақ дәп чарқириду. Мән бу жил 82 яшқа кирдим. Мән 1907-йили бир ақсүйәк аилисидә дунияға кәлгән. Ата-анам христиан (Мәсиһ

мухлиси) болуп, яш вақтимдин тартип Тәврат, Зәбур вә Инҗилдики сөзләр вә тәлимләр маңа чоңқур сиңдүрүлгән. Мән йәттә яшқа киргинимдә, Мәсиһ Әйсаниң пүтүн инсан үчүн қурбанлиқ қилинип, инсан гуналириниң һәммисини Өз үстигә алғанлиғини аңлап чүшәндим. Мән өзүмниң гунакар екәнлигимни етирап қилип, Худаға тизлинип Униң мени кәчүрүм қилишини, маңа бир йеңи дилни, йеңи роһни Муқәддәс Роһниң күч-қудрити арқилиқ ата қилишини дуа қилип өтүнгән едим. У мениң кичик балилиқ дуайимни қулақ селип аңлиған. Мән дәрһал гуналиримниң кәчүрүм қилинғанлиғини, Худаниң меһир-муһәббитиниң көңлүмдә болғанлиғини һес қилип йәттим.

Худа Муқәддәс Китапта, болупму Инҗилда бизгә нурғун қиммәтлик вәдиләрни бериду. Мәсиһ Әйса Худаниң Муқәддәс Роһи тоғрисида мундақ деди: —

(мошу йәрдә Би ана Инҗилниң «Юһанна» қисмидин төвәндики айәтләрни бизгә оқуп бәрди)

(Мәсиһ Әйса мундақ дегән:) —

«**Мени сөйсәңлар, әмирлиримгә әмәл қилисиләр. Мәнму атидин тиләймән вә У силәргә башқа бир Ярдәмчи ата қилиду. У силәр билән әбәдгичә биргә болиду. У болсиму Һәқиқәтниң Роһидур; Уни бу дунниядикиләр қобул қилалмайду, чүнки Уни нә көрмәйду, нә тонумайду. Бирақ силәр Уни тонуйсиләр, чүнки У силәр билән биллә туруватиду һәм силәрдә макан қилиду.**

Мән силәрни житим қалдурмаймән, йениңларға йәнә

қайтип келимән. Азғина вақиттин кейин, бу дуния Мени көрмәйду, лекин силәр көрүсиләр. Мән һаят болғанлиғим үчүн, силәрму һаят болисиләр. Шу күндә Мениң атамда болғанлиғим, силәрниң Мәндә болғанлиғиңлар вә Мәнму һәм силәрдә болғанлиғимни билисиләр. Ким әмирлиримгә егә болуп уларни тутса, Мени сөйгүчи шу болиду. Мени сөйгүчини Атамму сөйиду, Мәнму уни сөйимән вә Өзүмни униңға аян қилимән...

Бирким Мени сөйсә, сөзүмни тутиду; Атамму Уни сөйиду вә Атам билән иккимиз униң йениға берип, униң билән биллә макан қилимиз. Мени сөймәйдиған киши сөзлиримни тутмайду; вә силәр аңлаватқан бу сөз болса Мениң әмәс, бәлки Мени әвәткән Атиниңкидур. Мән силәр билән биллә болуватқан чеғимда, силәргә буларни ейттим. Лекин Ата Мениң намим билән әвәтидиған Ярдәмчи, йәни Муқәддәс Роһ силәргә һәммини үгитиду һәм Мениң силәргә ейтқан һәммә сөзлиримни есиңларға кәлтүриду.

Силәргә хатирҗәмлик қалдуримән, Өз хатирҗәмлигимни силәргә беримән; Мениң силәргә бәргиним бу дуниядикиләрниң бәргинидәк әмәстур. Көңлүңларни паракәндә қилмаңлар вә җүръәтсиз болмаңлар»

— Қәдирлик укилирим вә сиңиллирим — мән бу жил 82 яшқа кирдим. Йәттә йешимдин һазирғичә Муқәддәс Роһ мән билән биллә болуп кәлди, дилимға һәқиқәтни салди, мәйли әһвалимниң

қанчилик қийин болушидин қәтъийнәзәр, Мәсиһ Әйсаниң хатирҗәмлиги қәлбимдә туруп кәлгән. Бу жуқуридики айәтләрдә ейтилғандәк, Әйсаниң аламәт вәдилири һаятимда һәқиқәт екәнлигини, күндин-күнгә әмәлгә ашурулидиғанлиғини көргәнмән.

— Аиләм қийин әһвалға учрап, намратлиққа йүзләнгәндә, мән техи бәк кичик едим, йешим гәрчә кичик болсиму мән бир «Гоминдаң» генералиға ятлиқ қилиндим. Бу өз ихтиярим билән болған той әмәс, у мәндин хеләла чоң еди. Лекин у меһрибанлиқ билән маңа яхши муамилә қилғаниди. Биз алтә балилиқ болғанидуқ.

Японға қарши туруш урушида, йолдишим қаза қилғаниди. Мән алтә балам билән тул қалдим. Балиларни беқиш үчүн мән сестралиқ қилдим, андин туғут аниси болушни үгәндим.

1949-йилидики азадлиқтин кейин, мән балилиримни беқиш үчүн йәнила шу сестралиқ вә туғут анилиқ хизмитини давам қилдим. Шу жилларда Жуңгодики нурғун «мухлис җамаәт»лири қийинчилиққа, зиянкәшликкә учрап туратти. Нурғун Мәсиһ мухлислири қорқуп кәткәнлигидин етиқадини ташливәткән еди. Бәзиләр һәтта коммунист партийисигә кириш үчүн «Худаға ишәнмәймән» дәп қәсәмму қилғаниди. Нурғун қериндашлар узун жиллар түрмигә қамалғаниди. Шаңхәйдики даңлиқ Инҗил тәлими бәргүчи Ни Дошең ака вә униңға охшаш Жуңго җамаәтлиридә йетәкчилик хизмитини қилғучи акилиримизму жигирмә жил түрмидә ятқан.

Мән болсам Рәббим Әйсадин танмай, Униңға гувалиқ бериверишкә аллибурунла бир қарарға келип болғанидим. Худа

маңа даим күч-қудрәт вә хатирҗәмлик берип туратти. Ички Моңғолийәдики рәһбәрләр маңа қарши турған болсиму, лекин хизмәттики төһпәм үчүн вә хизмәт үнүмүмниң жуқурилиғидин, улар бир нәччә жил мааш вә ашлиғимизни кам бәргәндин сирт, бизни анчә аварә қилип кәтмиди. Рәһбәрләрниңму аяллири бар еди, әлвәттә; уларму туғут анисиниң қандақ адәм болушидин қәтъийнәзәр, әң яхши туғут анисиниң ярдимигә еришишни халайтти.

Әмма 1950-йилларға кәлгәндә нурғун йәрләрдә ачарчилиқ болуп кәткән еди. Шу күнләр бәк азаблиқ еди, биз даим ач қорсақ жүрәттуқ. Бир қетим, икки күн балилиримға беридиған һеч нәрсә қалмиди. Балиларға: «Худа биздин хәвәр алиду, қорқмаңлар, жиғлимаңлар!» — дәйттим. Һәрқанчә десәмму улар тохтимай жиғлайтти. Ахири уларниң азаблиқ жиғилириға қарап чидиялмидим. Көңлүмдики қаттиқ жиға-пәрядимни Худаға төкүп жиғлидим. Мән өмрүмдә ундақ аччиқ дуа қилип бақмиғанидим. Шуниң билән бәк чарчап кетип, һәммимиз каңға чиқип ухлап қалғанидуқ. У қиш вақти еди.

Йерим кечидә бирисиниң туюқсиз ишик чекиши мени уйқидин ойғатти. Мән қорқуп кәттим. Чүнки биринчидин, һойлимизниң дәрвазиси тақақ еди. Иккинчидин, һойла темимиз бәк егиз еди. Униң үстигә, һойлимизда чоң бир ишт бар еди. У аилимиздикиләрдин сирт һәрқандақ бир ят адәмни көрсила қаттиқ һавшип кетәтти. Лекин шу чағда болса униңдин һечқандақ үн чиқмиғаниди. Ишиккә берип: «Ким?!» дәп товлидим. Һечқандақ җавап чиқмиди. Йәнә товлидим. Ахири берип ишикни ачтим. Өз көзүмгә ишәнмәй қалдим. Ишик алдида алтә-йәттә қәвәт қасқан

туратти. Қасқан ичидә болса, рәт-рәт тизилған иссиқ мантилар туратти. Қасқанлар шунчә қизиқ едики, пәқәт лата билән тутуп көтәргили болатти.

Мән дәрһал балиларни ойғитип җозиға олтарғуздум. Бешимизни егип Худаға чин көңлимиздин рәхмәт ейттуқ. Андин йедуқ! Мантини та қосиғимиз тойғичә таза йедуқ. Балиларниң һәммиси ғиққидә тойди, әмма қасқанда йәнә хелә көп манта ешип қалди. Мән дәрһал мундақ ойлидим: «Мантини әпкәлгән кишиниң мантиға өзиниңму һаҗити чүшкән болса, вә яки биздин башқа кишиләргиму апирип бәрмәкчи болған болса, қандақ қилғулуқ?». Шуниң билән бу қасқанни йәнә ишикниң сиртиға қоюп қойдум. Һойлидики дәрваза болса техичә тақақ еди. Биз каңға чиқип йәнә ухлидуқ. Әтигәндә сиртқа чиқсақ, қасқанларниң һәммиси йоқ туратти, әмма дәрваза техичә тақақ, итимиз болса һойлида уян-буян әркин жүрәтти. Лекин кечиси у бирәр қетимму қавшип қоймиғаниди. Мана мошундақ әң еғир күнләрдә, Худа наһайитиму аҗайип йол билән биздин хәвәр алған. Һаятимизниң җиддий пәйтлиридиму вә башқа вақитлардиму у бизгә ярдәм берип туриду, әмма ярдәмни мән жуқурида ейтқандәк, аҗайип васитә билән әвәткән әмәс. Ачарчилиқтин биз йәттәйләнниң бирәрсимизму өлүп кәткинимиз йоқ, биз Худаниң күч-қудрити билән һаят қалдуқ.

Әшу жилларда, биз бир мәзгил кона бир өйдә турдуқ. Бир күни, базарда көктат еливататтим. Туюқсиз ичимдин чиққан бир авазни аңлап қалдим: «Өйүң әтә өрүлүп кетиду!». Мән чөчүп кәттим. Бир һазадин кейин, бу аваз йәнә аңланди: «Өйүң әтә өрүлүп кетиду!». Мән йәнә анчә пәрва қилип кәтмидим. Иккинчи күни бу аваз йәнә аңланди. Мән йәнила пәрва қилип кәтмәптимән. Шу күни кәчтә биз

каңға чиқип ухлашқа кириштуқ. Түн йерими болғанда мән туюқсиз чөчүп ойғинип кәттим. Бир йоған, нурлуқ қол өйимизгә кирип, арқа тәрипимизгә өтти андин мениң дүмбәмгә аста-аста уруп қойди. Мән шу замат чүшинип йәттимки, Худа бизгә бу өйдә һаял болмай дәрһал чиқип кетишимиз керәклигидин дерәк беривататти. Мән балиларни ойғитип кийимлирини кийгүзүп андин уларни сиртқа әпчиқтим. Сиртта ямғур қаттиқ йеғиватқаниди. Қошнамниңму әһвали бизниңкигә охшаш болуши мүмкин дәп ойлап, қошнамниң ишигини җиддий чекишкә башлидим. Улар дәсләптә мениң варқирашлиримға писәнт қилмиди. Ахири хапа болған һалда атиси ишикни ечип бәрди. Мән дәрһал өйгә жүгүрүп кирип, уларниң балилириниму ойғитип ишик тәрәпкә сөрәшкә башлидим. Улар мени уруп, тиллап, қағапла кәтти: «Тәлвә! Сараң!» деди. Әмма мән чиң турувалдим, һәммә амални қолландим: «Әһвалиңлар хәтәрлик. Өйүңлар өрүлүп кетиду!» дәп варқириғинимчә уларниң һәммисини аран сиртқа чиқирип болдум. Әң ахирқи кичик бала ишиктин чиқиши биләнла бир гулдурмамидәк авазниң чиқиши билән икки өй тәңла ғулап чүшти. Бу иш хошнимизни Худаға ишинишкә йетәклиди. Һазирму мошундақ ишларни ойлисам, Худани сөйимән һәм Униңдин наһайити әйминимән.

«Мәдәнийәт зор инқилаби» башлиниши билән, йолдишим гоминдаң генерали болғанлиғи сәвәвидин хәқ бизни «оңчи»лар дәп, қаттиқ чәткә қақти. Өзимизниң өйидин айрилип, башқа бир туққинимиз билән биллә яшашқа мәҗбур болдуқ. Әмма «қизил әтрәт қоғдиғучи»лириниң чишиға тегип қойған ишим шу болдики, «Мәсиһ Әйса дунияниң Қутқузғучиси» дегән сөзүмдур. Улар:

«Мавзедоң Қутқузғучимиз» дәп варқирап мән вә балилиримни пат-пат уруп туратти.

Бир күни мән сиртта чоң ғоғани аңлап қалдим. Уштумтут «қизил әтрәт қоғдиғучи»лири өйүмгә бастуруп киришти. Улар мени тутуп сиртқа сөрәп чиқти. Кочида йениватқан чоң бир гүлханни көрдүм. Отта йениватқан нәрсиләр дәл Муқәддәс Китаплар (Тәврат, Зәбур, Инжиллар) еди. Улар маңа бир һасини тутқузуп: «Отни кочила! Отни кочила!» дәп варқириди. Мәнму: «Бу китаплар Худаға мәнсуп. Булар өзүмниң һаятимдинму қиммәтликтур!» дәп варқиридим. Улар мени гүлханниң ичигә иштиришти. Жиқилип кетивидим, тосаттин чоң бир қолниң мени арқамдин тартиватқанлиғини сезип йәттим. Әмма бешимни бурап арқамға қарисам адәм көрүнмәйтти. Бу қол мени оттин тартивалғандин кейин, улар мени йәнә отқа иттәрди. Мән йәнә жиқилип кетишимгә һелиқи йоған қолниң мени тартиватқанлиғини йәнә сәздим. Бу иш үч қетим тәкрарланди. Кейин кочида йүз бәргән йәнә бир иш уларниң диққитини тартти-дә, улар шу һаман мени ташлап шу тәрәпкә қарап жүгүрүп кетишти.

Етиқадим сәвәви үчүн «қизил әтрәт қоғдиғучи»лири өйимизгә пат-пат бастуруп кирип, бизни аварә қилатти. Туққанлирим мени етиқадимдин яндуруш үчүн, маңа қайта-қайта бесим ишләтти: «Сән бизгә бала-қаза болдуң! Әйса Мәсиһиңни ташливәт!»

Бир күни, чүшлүк тамақтин кейин мениң қосиғим туюқсиз бәк қаттиқ ағрип кетип, пәқәт мидирлиялмай қалдим. Мән Рәбгә: «Қосиғимни сақайтқайсән!» дәп варқиридим. Он минут ичидә ағриқим пәсийип тохтиди.

Этиси чүшлүк тамақтин кейин қосиғим йәнә туюқсиз ағрип кәтти. Йәнә бир қетим Рәбгә дуа қилдим. Бу қетимму қаттиқ ағриқ бесилип тохтиди.

Бир һәптә өтүп кәтти. Бир күни бир туққиним бәк қорқуп кәткән һалда йенимға келип маңа: «Сән бизниң өзүңгә немә қилғанлиғимизни билмәмсән? Тамиқиңға икки қетим наһайити көп чашқан дорисини селивәткән едуқ. Сән немишқа өлмәй қалдиң?» — дәп сориди.

Мән униңға Инжилниң «Маркус» қисми 16-бапини көрситип бәрдим. «**Рәб Әйса: «Етиқад қилғанларниң излириға мошундақ мөҗизилик аламәтләр әгишип һәмраһ болиду: — улар Мениң намим билән җинларни һайдиветиду; улар йеңи тилларда сөзләйду, улар йиланларни қоллирида тутиду, һәрқандақ зәһәрлик нәрсини ичсиму, уларға зәрәр йәткүзмәйду; қоллирини бимарларға тәккүзүп қойса, кесәллири сақийип кетиду**» — деди. Шуңа мошу айәт бойичә хуш хәвәр йолида бирәрси зәһәрлинишкә учриса, Худаниң һимайисигә еришиду дегән едим. Туққиним үн-түнсиз кетип қалди. Кейин ундақ иш қайта йүз бәрмиди.

Худа улуқтур! «**Өзүңни башпанаһ қилғанлар үчүн инсан балилириниң көз алдида көрсәткән илтипатлириң,**

Йәни Өзүңдин қорқидиғанлар үчүн, сақлиған илтипат-немәтлириң нәқәдәр молдур!» (Зәбур, 31:19)

Мениң туғут анилиқ хизмитим сәвәвидин кәчлири йезиларға

пат-пат чиқишимға тоғра келәтти. Мәйли қанчилик қараңғу болсун, мән қорқмайттим. Йезилардики һәр бир адәм мени тонуйтти. Әмма бир күни кәчтә пинһан бир җайдин өйгә қайтип келивататтим. Ямғур көп яққанлиғидин йол бәк тейилғақ болуп кәткән еди. Мән еһтиятсизлиқтин тейилип кетип, йол бойидики өстәңгә жиқилип чүштүм. Икки путум өстәң астидики чоңқур патқаққа петип кәтти. Икки қолумда сомкам вә сестралиқ әсваблирим бар еди. Өстәң бәк чоңқур болғачқа, мидирлиялмай қалдим, һәтта пүтүн күчүмни ишлитипму бир путумниму мидирлиталмидим, путум патқақта чиң қетип қалғаниди. Қандақ қилишим керәк? дуа қиливидим, көңлүмдин кәлгән бирхил авазни, йәни ««Мени қутқузуң!» дәп варқира!» дегән авазни аңлидим. «Бу немә гәп?» дәп ойлидим, «Түн йерими болған турса, бу пинһан йолда нәдиму адәм болсун?!». Дурус, йолда һеч кимни көрмидим. Ахирида мән Рәбгә: «Болиду, Рәббим, мән варқирай» — дедим-дә, шу һаман бир қетим варқиридим. Мән бу йәрдә ашуруп сөзлигиним йоқ, варқиришим билән тәңла өстәңниң икки йенида икки адәм пәйда болди. Улар маңа қариди, бириси маңа: «Сәкрә!» деди. Мән йәнә: «Бу немә гәп? Икки путум бу лайға чиң петип кәткән турса!» — дәп ойлидим вә униңға шундақ дедим. У маңа қарап йәнә: «Сәкрә!» деди. Мән: «Әгәр бу икки адәмни Худа әвәткән болса, униң гепини аңлишим вә ишинишим керәк» дәп ойлидим. Мән шуниң билән пүтүн күчүм билән жуқуриға қарап сәкрәшкә интилдим. Аҗайип иш! Худди ракетаға охшаш жуқуриға оқтәк учуп чиқтим. Бу икки адәм мени икки қолумдин тутуп, йол бойиға астиғинә турғузуп қойди. Мән бир аз дәм алғандин кейин бурулуп уларға рәхмәт ейтмақчи болдум. Бирисидин: «Исмиң немә?» — дәп соридим. У мән тәсвирләп бәргүсиз чирайлиқ көзлири билән маңа бир һаза

тикилип күлүмсирәп қариди. Андин у иккәйлән көзлиримдин ғайип болди. У йәр гәрчә қараңғу болсиму, лекин адәм өзини йошурғидәк дәрәқлиқму йоқ еди. Мән болсам ашу ғәлитилик, қорқунучлуқ вә хушаллиқ бирлишип кәткән һессият билән өйгә қайтип кәлдим».

«И қериндашлар, Худаға ишәнсәк, Мәсиһ Әйсаниң вәдилиригә таянсақ, көзимиз көрүп бақмиған, қулиқимиз аңлап бақмиған Худаниң аҗайип аламәтлири, мөҗизилири бизни күтмәктә. Мениң Рәббимни көрүшүмгә вақтим аз қалди... Униңға садиқ болуңлар...»

«Би ана» буниңдин башқа йәнә нурғунлиған сөзлири билән бизни риғбәтләндүрди, у бәзидә хушаллиғидин сәкрәп уссул ойниғандәк жүрәтти. Униң сөзлиридин җәннәтниң бизгә йеқинлишиватқанлиғини һес қилип йәттуқ. Бу баянлиримниң китапханлиримниму охшашла риғбәтләндүрүшини, уларға тәсәлли йәткүзүшини үмүт қилимән вә дуа қилимән! Амин!

20. «Күлүмсиригән аял» (Тайландтин бир һекайә)

«Худа маңа шундақ дегән — мәнму шундақ қилишим керәк»

«*Дий Момай күлди!*»

Дий момай һәргиз күлмәйтти. У йезимизда әң тәқвадар, әң сүри бар, әң салмақ буддист еди. Шуңа у күлмәйтти, лекин һазир у күлүмсирип һәммимизгә «Мәсиһ Әйсаға ишинимән» дәп жүридиған болуп қалди. Униңға зади немә иш болди?

Дий момай бәк тәқвадар, бәк әстайидил буддист еди, һәммә адәм униң тәқвадарлиғиға қайил болатти. Һәр бир һейт күнидә, һәр бир «диний паалийәт» күнидә у буддистларниң «ихласмәнлик бәлгүси» болған апъақ кийимини кийивелип, бутханиға берип туратти. Шу йәрдә у бир нәччә саәтләп тизлинип, раһибларниң будданиң һәйкәллириниң алдида туруп, нәзимлирини аңлайтти. Улар нәзим ейтқанда у билмәйдиған бир тилни (санскрит тили) ишлитәтти. Дий момай есимизни билгәндин тартип шундақ қилип кәлгән. Һәр күни таң сәһәрдә орундин туруп йеңи әткән тамақни елип йезиниң оттурисиға берип раһибларниң келип әкетишини сақлайтти. Хәқләр униң бәзидә һәтта етизлардин алған шал һосулиниң йеримидин көпини елип раһибларға бәргәнлигини көргән. Мундақ шунчә саваблиқ иш қилғанлириға қарап, кишиләр Дий момайни «топлиған «саваб»и чоқум бәк көп» бир буддист дәп қарайттуқ. Әндиликтә у немишқа йезиларда чепип жүрүп һәр биримизгә өзиниң Әйса Мәсиһкә ишинидиғанлиғини дәп, күлүмсирип жүридиғандур? Бу зади қандақ иш?

Буниңдин көп жил илгири униң нәврә укиси Нйәйот исимлиқ бир жигит бу наһийә базариға йеқин җайда туридиған қиз билән той қилған. Базар бу пинһан йезимиздин жирақ еди. Нйәйот шу йәрдә олтарақлашқан, әмма бир нәччә һәптә илгири у йезимизға келип, һәммимизгә «Мәсиһ Әйса маңа йеңи һаят, йеңи үмүт бәрди» деди. У йәнә Һәммигә Қадир Худа мениң әрштики Атам, дәйтти! Мундақ гәпни вә у бизгә дәп бәргән һекайиләрни биз бурун аңлап бақмиған, чүнки у «Әйса» тоғрисида сөзлиди. Биз болсақ Тай миллитидин болуп, Буддаға (Сакямуниға) ишинәттуқ. Әмма Нйәйот бундақ хушаллиқтин бизниң ортақ бәһримән болушимизни

халиди.

Йезимиздики көп яшлар Нйәйотниң гәп-сөзлирини аңлап, Нйәйотқа охшаш «Мәсиһ Әйса»ни тонушқа наһайити қизиқип қалди. Әмма йезидики ақсақалларниң наразилиқ билдүрүши вә һәм өз аилисидикилириниң әйиплиши билән уларниң райи янди. Дий момайму йезиға келип, Нйәйотниң гәплирини аңлиди. У «диний саваб»қа еришишкә бәк қизиқатти. У һазир йәтмиш икки яшқа киргән вә һәтта нурғун жиллар саваблиқ ишларни қилған болсиму, бүгүн өлүп кәтсә әһвалиниң зади қандақ болидиғанлиғини билмәйтти.

Нйәйотниң гәплирини аңлиғандин кейин, Дий момай йәнә берип униң билән айрим сөзләшти. Униңдин җәннәткә баридиған йолни вә инсанларниң бу йолни биләләйдиған-биләлмәйдиғанлиғини сориди. Нйәйот униңға Мәсиһ Әйсаниң униң гунайини қандақ бир тәрәп қилип, Униң әрштики Атиси болған Худаға йеқинлаштуруп һаятини өзгәрткәнлигини дәп бәрди. Униң қәлбидә ениқ бир җәзмәнлик бар еди, у мәйли немә иш йүз беришидин қәтъийнәзәр, мәңгүлүк һаят Худа билән биллә болимән, дәп ейтти. Бу ишлар Дий момайға наһайити ғәлитә, бәк йеңичә билинди. Әмма у әгәр бу гәпләр раст болса, мениңму уларни наһайити бәк билгүм бар, деди. У Нйәйоттин ярдәм беришни өтүнди.

Нйәйот күчиниң баричә момайға ярдәмлишишкә тиришти, әмма Дий момай техичә таза қанаәт қилмайвататти. Нйәйотниң достлириму ярдәмләшти. Әмма Дий момай йәнила: — «Чүшәнмидим, әмма чүшинишни халаймән» деди. Дий момай

мәктәптә оқиялмиған болсиму, у Әйса тоғрисидики һекайә китаплардин бир нәччини сориди. У буларни елип мәктәптә оқуйдиған балилардин бу һекайиләрни өзигә оқуп беришни тәләп қилди. Аңлиғансери Әйсаниң қилған ишлири вә ейтқан сөзлири, Инҗилдин аңлиған һекайиләр униңға бәк яқти. Ахирида у йәнә Нйәйотниң қешиға берип, униңдин өзигә Худадин бу йеңи һаятқа еришип, Худани тонуш үчүн өзигә ярдәм беришини өтүнди. Шад-хурамлиқ көңлигә кирди. Мана бу сәвәптин у аримизға шундақ күлидиған һалда кирип кәлди.

Яшлиримиз бу Инҗилдики хәвәрни аңлиған, әмма хәқләр уларға бесим ишләткәндә қечип кетишти. Әмма Дий момай хәқләргә вә бесимға ерән қилмиди, пәқәт өзи әгишишкә башлиған Мәсиһ Әйсаға баш урди. Бундақ һәм шадлиқ һәм әстайидил хулқ-мүҗәз униң йеңи һаятида характерләнгән еди. У Мәсиһ Әйсаға йеқинлишалисила қийинчилиқ яки тәңқислиқта қалсиму уларға писәнт қилмайду.

Шуниңдин кейин биз Дий момайниң күлгәнлигини нурғун қетим көргән. Кишиләргә униң хиҗилчилик яки еғир қийинчилиқта қалғандиму, йәнила күлүп жүрүши бәк ғәлитә туюлди. Худа униңға хәқләргә намақул болушуң керәк дегән болсиму, биз йәнә униң күлкисини көрдуқ. Биз болсақ (хаталиқ өткүзсәк), сүкүт қилған яки хиҗил болған яки өз хаталиғимизни етирап қилмиған болаттуқ, әмма у момай әрштики Атам мана маңа сөз қилди дәп хушал болди вә йеқимлиқ һалда күлүмсириди.

Нйәйот һаммисиға Худаниң униңға бәк йеқин екәнлигини, даим Муқәддәс Китап арқилиқ униңға сөз қилидиғанлиғини

ейтқаниди. Момайму Худа билән биллә болған шундақ бирхил йеқинлиқни, көңлидә Худаниң авазини аңлашни халиди. Бир күни момай Худаниң униңға мәлум бир гуна тоғрисида сөз қилғанлиғини ейтип, һәммимизниң алдида бу гунайини етирап қилди. Бу гуна бизгә йеник туюлди, әмма етирап қилинғандин кейин, бу тәбәссум йәнә пәйда болди.

Иш мундақ болғаниди — йезимиздики қери момайларниң көпинчисигә охшаш, Дий момай пат-пат «бетәл» дегән бир хил мeғизни чайнайтти (нурғун жил бундақ чайнаштин меғизларниң ширнилири билән ағзи қениқ қизил шалтақ болуп кәткән еди). Бир күни момай қутисида тамака яки һак қалмиғанлиқтин аввалқидәкла бир туққинининиң қутисини ечип униңдин бир етимни еливалди. Әмма тосаттин униң көңлидә бир ғәлитә сәзгү пәйда болуп, бир авазниң униңға: «Хәқләрниң нәрсилирини соримай алма» дегәнлигини аңлиди. У чөчүп кәткән болсиму, йәнә наһайити хушал болди. Чүнки у Худани муқәддәс, пак екән дәп билди, у һазир Худаниң униңға Өз пәрсәнди сүпитидә шәхсән үгитиватқанлиғини билди. У тезла алған нәрсиләрни җайиға қоюп қойди. Аилисидикиләр етизлардин қайтип кәлгинидә у өзиниң немә қилғанлиғини, Худаниң немә сөз қилғанлиғини дәп берип улардин кәчүрүм сориди. Уруқ-туққанлири немә дейишни биләлмәй қалди, улар бундақ ишни көрүп бақмиған. Шуңа улар пәқәтла астиғинә күлүп қоюп: — «Һечвақәси йоқ, у тамака яки һакка һаҗитиңиз болсила еливериң» — деди. Әмма момай: — Худа маңа: «Соримай алмаслиғиң керәк» дегән, деди. Униңда һечқандақ хиҗаләт йоқ еди, пәқәт Худаниң өзигә сөз қилғанлиғидин хушаллиқла бар еди. Униң аилисидикиләр буниңға чақчақ қилип

күлүпла қойди, әмма момайға йеңичә бир һөрмәт билән қарашқа башлиди. Кейин момайниң турмушида көп мошундақ вақиәләр йәнә йүз бәрди.

Булардин чоң бир вақиә өз аилисидикилири даирисидин һалқип кәтти. Башқа бир йезида униң бир сиңлиси бар еди. Әмма жигирмә бәш жил аввал иккәйлән җедәллишип қелип шу чағдин буян бир-биригә бир еғиз сөз қилип бақмиған. Нйәйот бәзи достлири билән пат-пат момайниң өйигә келип, улар билән биллә муқәддәс Инҗилдин Әйсаниң мухлислириға бәргән тәлимлиридин оқушуп, булар тоғрилиқ параңлишатти. Момайға бу иш бәк яқти. Бир күни улар мундақ бир айәт тоғрисида параңлашти: —

«**Қурбангаһқа курбангаһ алдиға** (Худаниң алдиға) **келип Худаға һәдийә атимақчи болғиниңда, қериндишиңниң сениңдин ағринған йери барлиғи ядиңға кәлсә, һәдийәңни қурбангаһ алдиға қоюп туруп, аввал қериндишиң билән яришивал, андин келип** (Худаниң алдиға) **һәдийәңни ата**» (Инҗил «Матта», 5-бап).

Икки күндин кейин Дий момай Худаға ибадәт қилғанда, бу сөз есигә келип, өз сиңлисиға жигирмә бәш жилдин бери сөз қилмиғанлиғини ойлиди. Момай дәрһал орнидин туруп сиңлисиниң өйигә берип сиңлисиниң пути алдида тизлинип униңдин кәчүрүм сориди. Сиңлиси вә сиңлисиниң ери һәдисиниң Мәсиһ Әйсаға етиқадта болғанлиғидин хәвәрдар болуп, уни саран болуп қапту дәп қариғаниди. Әмма һазир униң тизланғанлиғини көрүп, униң сөзини аңлап, уларниң көңли Дий момайниң

қәлбидики мошундақ ажайиб-тилсим ишларни қилалайдиған шундақ бир Худани издәшкә интиләшкә башлири.

Дий момайда йүз бериватқан ишлар вә униң хушаллиғи йезимиздики нурғун кишиләргә тәсир қилди. Һәтта йеқин йезиларда бу ишларни аңлиғанлар ичидиму тәсири болди. Бәзи кишиләр бу йеңи шадлиқ һаятни издәшкә башлиди, бәзиләр рәнҗип: «Яхши Тай миллитидин болса яхши буддист болуши керәк. Бу Әйса болса бир ғәйрий илаһ екән» — дәп әйиплиди. Улар яшларни Мәсиһ тәлимигә қарши турушқа қозғилишқа үндиди. Лекин Дий момайға нисбәтән ейтқанда, Һәммигә Қадир бирдин-бир Худа «ғәйрий илаһ» әмәс, бәлки Мәсиһ Әйса арқилиқ бир һәқиқий, һаят Худа болуп униңға тонулғаниди. Бәзи кишиләр Худани издиди, бәзиләр ярдәм тапти, бәзиләр хапа болуп тәнқид қилди — әмма Дий момай пәқәтла күлүмсирәпла җүрди.

21. Зәһәрлик чекимликниң қуллуғидин әркинликкә еришиш (бир Филиппинлиқниң гувалиғи)

«***Мән болсам зәһәрлик чекимликләр сәвәвидин нахшисиз бир музикант болуп қалғанидим. Һазир болса пүтүн йәр-җаһанға шадлиқ бегишлайдиған музикантқа айландим***».

«Исмим Гилберт Каселис, мән Филиппинлик. Бу болса өзүмниң «һаятлик нахшамдур» —

«Пәрвәрдигарим, намиңни интайин улуқлиғум бар,
Һаятимда қилғанлириң үчүн Саңа шүкүр ейтқум бар,
Рәббим, мән Сениң түгимәс меһир-муһәббитиңгә тайинимән,
Он сәккиз миң аләмдә,
Пәқәт Сәнла мәңгү Пәрвәрдигардурсән!»

Бу нахша текстлири һазирқи турмушумға интайин уйғун келиду. Бу мән әң яхши көридиған нахша, уни Худаға тохтимай ейтимән. Текстниң мәниси маңа бәк чоңқур вә пасаһәтлик туюлиду — чүнки Худаниң һаятимда қилғанлири һәқиқәтән улуқ, мәдһийилиримгә мәңгү лайиқтур.

Бүгүн болса йәкшәнбә, башқа күнләргә охшимайду. Бурун мән бәк кәч ухлайттим — чүнки мән кечә-кечә ишләйдиған бир музикант болупла қалмай, йәнә чекәрмән едим. Әпйонкәшләр болса адәттә кечиси ухлимай, күндүзи ухлайду. Өткән һаятим пәқәт қараңғулуққа мәнсуп. Һазирқи йәкшәнбә болса мән вә аялим үчүн балдур қопидиған, йоруқ, хушал бир күн болуп қалди. Чүнки мәндә саламәтлик, йеңи әркинлик вә гүллиниш бар. Һәр бир йәкшәнбә күни бизгә йеқин болған «Мәдһийә-ибадәт мәркизи» дегән Мәсиһ мухлислири жиғилидиған бир залиға балдур берип, мәдһийә вә ибадәт нахшилирини челишни мәшиқ қилимиз. Мән бу мәркәз үчүн роялчи болдум, аялимму уларниң хорида хизмәт қилиду. Пүтүн вуҗудумни, маңа беғишланған һәр бир талант-қабилийәтни, маңа уларни бәргән Рәббимгә Өз йолида қайтуруп атап қилғум бар.

Мән наһайити инақ бир аилидә чоң болдум. Ата-анам Католик диниға мәнсуп болғачқа, мәнму тәбиий һалда Католик болдум. Лекин һеч биримиз Худани тонумидуқ. Биз асман-зиминни

яратқан бир Худа бар дәп билгән болсақму, униң билән шәхсий мунасивитимиз йоқ еди. Ата-анимиз маңа вә ака-ука, ача-сиңиллиримға көп ярдәм қилатти, буни Худаниң маңа бәргән илтипати дәп һесаблаймән. Анам болса кишиниң көңлини бәк чүшинидиған адәм, атам бизни чиң тутидиған бир ата еди.

Төрт яшқа киргинимдә, биз Филиппин Бикол өлкисидики жутимиз Ирига дегән кичик шәһәрдин чиқип, Шаңгаңға көчүп кәлдуқ. Атам музикант, йәни нурғун сазларни чалидиған саксофончи болуп, униң балилири болған бизләр униң музика талантиға варислиқ қилдуқ. Атам маңа вә ака-укилиримға өзиниң сазлирини челишни үгәтти.

Мән Шаңгаңда мәктәпкә кирип оқудум, әмма он төрт йешимда оқуштин чекиндим. Мәктәптин чекингән болсамму, мән техи һәр күни диний мурасим қилғандәк роял дәрслиримни үгинип, мәшиқ қилип тураттим. Мәктәпни түгәтмигәнлигим үчүн атам өзиниң мени музикант қилиш ирадисини маңа чоңқур сиңдүргән еди. У маңа даим: Музикида камаләткә йетишиң керәк, дәйтти.

Мән һәр хил кулуб, тансихана вә мәйханиларда ләйләп жүрүшкә башлидим. Мундақ «ләйләп жүрүшум» ахири маңа шагирт роялчи хизмити пурситигә ериштүрди. Бир жилдин кейин, йәни он алтә яшқа чиққинимда, мән «рәсмий роялчи» болуп қалдим. Аилимизни беқишта атамға ярдәмдә болалиғанлиғим үчүн хушал болдум. Шу чағда техи мәктәптә оқуватқан бир иним, икки сиңлим бар еди.

Мәлум бир кулубтики өмәк бешимиз һәм нәшихор һәм нәшә сатқучи еди. У нәшини маңа «тонуштурди». Шуңа мән он алтә

яштила нәшә чекишкә аздурулдум. Бу болса мән чәккән биринчи зәһәрлик чекимлик еди. Буниң билән мән көп чекидиған нәшихор болуп қалдим. Шундақ қилип зәһәрлик чекимликниң һәр бир түрлири һаятимға соқунуп киривалди — кәндирдин хероинғичә, «татлиқ йөтәл дориси» ичиштин кокаин пурашқичә, «шабу» яки «муз»ни (йәнә бирхил зәһәрлик чекимликниң нами) чекиштин, ахирида методонниму чекишкә башлидим. Ахир берип хероинға болған хумарим һәммини бесип чүшти, мана шундақ қилип хероин мениң сәккиз жиллиқ һаятимда һәр бир күнүмниң «әҗәллик һәмраһ»и болуп қалди.

Дәсләптә өз өзүмгә: Һумаримни йоқитип, тезла ташлиялаймән» дәйттим. Бирақ узун өтмәй өзүмниң зәһәрлик чекимликләрдин айрилалмайдиғанлиғим, зәһәрлик чекимликләрниңму мәндин айрилалмайдиғанлиғини байқап йетип, қаттиқ вәһимигә чүштүм. Мән қорқунучлуқ реаллиққа йүзләндим — зәһәрлик чекимликләр мени қаттиқ қуллуққа қамап қойғаниди. Пакитни етирап қилишқа мәҗбур болдум, өзүмни йәнә алдиялмайттим. Гәрчә өз өзүмни контрол қилалмайдиған болсамму, мән бу зәһәрлик чекимликләрниң тенимгә қандақ зиян йәткүзидиғанлиғини техичә билип йәтмигән едим.

Мән чекәрмән болған дәсләпки жилларда, иқтисадий җәһәттин «тоққузум тәл» еди, аилимизни беқишта пулниң көпинчисини иним билән мән тәминләйттуқ. Дадам болса анчә көп хизмәтләрни қилмайтти, чиқими өзүмниңҗидин аз еди. Бу әһвал мени техиму тәкәббур қилди.

Тунҗа музикантлиқ хизмитим вә мән қатнашқан көплигән

башқа консертлар түпәйлидин, Шаңгаңдики музика саһәсидә намим хелә чиқти. Шаңгаңдики бәзи даңлиқ артислар мени роялда тәңкәш қилип бериш үчүн Тайланд, Җуңго, Австралийә, Канада вә Американларға тәклип қилип туратти. Буниңдин башқа Шаңгаңдики иккинчи телевизийә истансиси (Т.В.Б) мени уларға алтә жилғичә «кәспий роялчи» болушқа тәклип қилди.

Мән музикичилиқ билән шунчә алдираш болдумки, талантимни Худаниң маңа бeғишлиғанлиғиға рәхмәт ейтқидәк вақтим йоқ еди. Мән техиму шәхсийәтчи болуп кәткән едим, һәтта аилидикилиримни йоқлиғидәк вақитму чиқиралмайттим. Роял мениң һәммәм еди. Өз өзүмгә ибадәт қилаттим — хизмитим, өз шәхсий арзу-һәвәслирим, зәһәрлик чекимликләр мениң чоқунидиған бутлирим еди. Өзүмни «тоққузум тәл» дәп ойлайттим. Мана шунчә алдинип кәткән едим! Тапқан пулумниң көплүгидин «турмушум пәйзи еди», мән буни «һәқиқий һаят» дәп қарайттим.

Музикида илгирилишим пәллигә чиққанда күндилик чәккән героинниң миқдари көпәйди, нәтиҗидә героин киримимниң көп қисмини набут қилди. Дунияға болған нуқтиинәзирим бәк хунүкләшти. Абруюм чүшүп, тәқи-турқум өзгирип қериғандәк болуп қалди. Хизмәт пурсәтлирим болса қайнамға чүшкән судәк түгәп кәтти. Һәммини йоқитишқа тасла қалдим. Әмма аилидикилирим маңа йәнила йөләнчүк еди, мени өлмисун дәп мәндәк бир әрзимәсни техичә бeқивататтi. Улар болмиса мән балдурла түгәшкән болаттим.

Мән икки қетим «қанунсиз чекимликләргә егә болуш» дегән җинайәт билән сақчилар тәрипидин тутулуп қалдим. Ғәлитә иш

шуки, мән һеч қорқмидим. Чекимликсиз қелиштин башқа һеч немидин қорқмайттим. Өзигә җәлип қилидиған хероин дегән дүшминим мени вәйран қилмақта еди.

Мән техиму зәиплишип кәттим. Һечқандақ хизмәт тапалмайттим. Хумаримни басқидәк пул тапалмайттим. Шуңа мән пул тепиш үчүн бир «Мафия» (қара қол җәмийити) шайкисиға қатнаштим (Филиппинлиқ болғиним билән Гваңдоңчә раван сөзлийәләйттим). Бундақ қара қол җәмийити «тәшкиллик җинайәт» билән шуғуллиниду. җәмъийәт хоҗайини маңа хероинни несигә тәминләп берәтти. җәмъийәткә болған қәрзим көпийип, қайтурушқа амалсиз қелип мәнму чекимлик сатқучи болдум.

Ахири мән йәнә тутулуп қалдим. Сот қилинғичә Лайчикок дегән түрмигә қамап қоюлдум. Бу йәр маңа дозахтәк болди. Чүнки хумарим мени қаттиқ тутуп, пүтүн бәдиним титрәп, ухлиялмайттим вә һеч нәрсини йейәлмәйттим.

Сот қилинғинимда, сотханида олтарған ата-анамға қарапла андин мениң уларни қандақ азаблиғанлиғимни ахири чүшинип йәттим.

Әмма мән хероин чекип, бешим қайған, путум тайған йолға маңған шу мәзгилдә, уларда наһайити чоң бир өзгириш йүз бәргән еди. Улар иккиси өзлирини шәхсән Мәсиһ Әйсаға тапшуруп Худаниң илтипати болған ниҗат-қутқузушни қобул қилип, «йеңидин туғулған» еди. Улар һазир мән вә маңа охшаш йолдин азған иним үчүнму дуа қилмақта еди. Инимму маңа охшаш нурғун аваричиликкә йолуққаниди.

Сотчи ишлиримни тәкшүргәндин кейин «синаққа қоюп бериш» дегән һөкүмни чиқарди.

Худаниң һаятим үчүн карамәт пилани бар еди, бирақ униңдин техи қилчә хәвәрим йоқ еди. Вақит өткәнсери мәнму Худаниң пиланини тонуп йәттим.

Биринчи басқучта, «синаққа қоюш» һөкүминиң шәрти бойичә, һәр һәптидә бир қетим «синақ мәзгили»ни башқуридиған һөкүмәт хадими билән көрүшүшүм керәк еди. Бу адәм Әйса Мәсиһкә етиқад қилғучи еди. У мениң Мәсиһ мухлислири башқурушидики «Зәһәрлик чекимликләрдин қутқузуш мәркизи»гә киришимни дәвәт қилди, шундақ қилсам маңа ярдәм қилидиғанлиғини ейтти.

Дәсләптә мән «әркинлигим»ни йоқитип қойғум йоқ дәп рәт қилдим. Ахирида мән қошулуп «Во Ои» дегән Мәсиһ мухлислири башқуридиған «Зәһәрлик чекимликләрдин қутқузуш мәркизи»гә кирдим, у йәр бир жилғичә йеңи өйүм болуп қалди.

Мән у йәрдә зәһәрлик чекимликләрдин қутулупла қалмай, това қилип барлиқ гуналиримдин, шәхсийәтчи турмушумдин қутулдум. Чүнки мән өзүм Рәб Мәсиһ Әйсаға йолуғуп ишәш арқилиқ тонуштурулдум. Уни өзүмниң Рәббим, шундақла Қутқузғучим дәп етирап қилдим. Бу мәркәздә мән Уни маңа әң йеқин, әң әзиз дәп тонудум, Униң чоңқур меһир-муһәббити мениң әтрапимда екәнлигини һес қилип тураттим. У маңа қараңғулуғумни барғансери йоқитидиған йоруқлуқ бәрди. Мән Униңдин гуналирим үчүн кәчүрүм-мәғбирәт соридим, У маңа бәрди. Мән пакландим, роһум вә қәлбим пүтүнләй өзгәртилди. Мән өзүм Худаниң бир мөҗизиси болуп чиқтим.

«Ву Ои» мәркизидин чиқип, қайтидин һаят кәчүрүшкә башлидим. Илгәрки хизмәтдашлирим вә хожайинлиримни издидим, әмма улар маңа әнди ишәнмәйтти, яки мени қарши алмайтти. Мениң уларни әйиплигүм йоқ еди.

Бу ишлар маңа кичик пеилликниң муһимлиғини үгитип қойди, у маңа яхши дәрс-ибрәт болуп кәлди. Мән бәзи Мәсиһ мухлиси тәшкилатлири үчүн ихтиярий хизмәт қилип тураттим. Алақичи, тазилиқ қилғучи, еғир әмгәкчиму болдум. Шундақ қилип мән баштин башлап йоқитип қойған турмушумни қайтидин қурушқа кириштим. Кишиләр йәнә маңа ишинишкә башлиди. Мән өзүмниң зәһәрлик чекимликсиз турмуш өткүзәләйдиғанлиғимни байқидим. Худаниң мени йетәкләйдиған икки қоли үстүмдә туруватқаннлиғини һес қилдим. У мәндәк бир әрзимәскә қандақму шундақ шәпқәт көрсәтсун? Әмма бу бир пакит еди.

Мәсиһ Әйсаниң пүтүнләй Өз вәдисидә туридиғанлиғини испатлап кәлдим. Бир мәзгилдин кейин (йәни, У бекиткән вақтида) У маңа һәммәмни қайтуруп бәрди. Хизмитим, саламәтлигим, салаһийитим вә аиләмни қайтурупла қалмай, У маңа йеңи бир аилә бәрди. Мән той қилғили һазир үч жил болди. Аялим вә мән бәк бәхитлик турмуш өткүзүватимиз. Аялим Байбс Худани сөйидиған интайин яхши аял, уни Худаниң маңа бәргән чоң илтипати дәп қараймән. У маңа бәк көйиниду, Худа йолидики һәрқандақ интилишимни қоллайду.

Йеқинда мән районлуқ һөкүмәт орунлаштурған чоң кәчлик консертта роял челишқа таллинип йолландим. Роял челиш һәққи

бәк жуқури еди. Бундақ ишларда Худаниң мени «әслигә кәлтүрүш» мөҗизиси көрүниду.

Йеңи әркинлигим үчүн мән пүтүнләй Худаға қәриздармән. Мән өмүрвайәт Униң хизмитидә болимән. Ахирқи нәпәсимгичә мән Униңға мәдһийиләр, шан-шәрәпләр қайтуруп, тәшәккүр ейтимән. Мени қараңғулуқ вә қайғулардин қутқузған Худаға мәңгү шан-шәрәп болғай!

Амин!

Сиз Гилберткә охшаш аваричиликкә йолуғуп қалған болсиңиз, Худа Мәсиһ Әйса арқилиқ бизгә қилған илтипатини һәммә адәмгә беришкә тәйяр туриду. Худаға Әйсаниң намида дуа қилиң, мени қутқузғайсән дәп тиләң, Униң йолида меңиң. У һәммимизгә йеңи һаят беришкә тәйяр туриду.

Изаһат: — Католик дини вә түп Әйса Мәсиһ етиқадиниң пәрқи немә? Католиклар болса һәм Муқәддәс Китаплар (Тәврат, Зәбур, Инҗил)ни етрап қилғини билән йәнила «Рим написи»ниң гепигә тайиниду. Католик дини бойичә, Рим написиниң барлиқ сөзлирини Худаниң сөзлири дәп һесаблаш керәк. Униң үстигә, нурғунлиған әнъәниви қаидә-йосунларға вә бурчларға тайиниду. Мәсиһ мухлислири турмуштики түп мәсилиләрни һәл қилиш үчүн пәқәт Муқәддәс Китапнила һәмминиң үстидә туридиған, толуқ һоқуқлуқ дәп һесаблайду. Католиклар адәттә Худа вә адәмләр арисида

«поп»лар кишиләрниң «алақичиси» (каһин) ролида болуши керәк, дәп қарайду. Мәсиһ мухлислири болса бизгә моһтаж болған келиштүргүчи дәл Мәсиһ Әйсаниң Өзи, У инсан билән Худа арисидики бирдин-бир көврүк-каһин дәп қарайду.

22. Һәқиқәт!

Бир етиқадсиз адәмниң етиқади (Әнглийәдин болған гувалиқ)

Мән бир Әнгләйилик, исмим Давут. Нурғун кишиләр Әнглийәни «христиан дөлити» дәп қарайду. Әмәлийәттә болса ундақ әмәс. Нурғун әнглийәликләр әнъәнивий һалда «Мән христиан болимән» дегини билән әмәлийәттә Худаниң һәқиқәтлигини, ниҗатлиғини вә меһир-муһәббитини пәқәт тонумайду. Чүнки Худани тонуш әнъәниви иш әмәстур. Һәр бир дәвирдикиләр шәхсән өзлири Худаниң һәқиқәтлигини тонувелиши керәк. Ундақ болмиғанда Инҗил бойичә ейтқанда, кишиләрниң «етиқад»и болған тәғдирдиму, уларниң роһи бәрибир өлүктур. Демәк, кишиләрдә дин бар. Лекин дин әмәлийәт, реаллиқ әмәс. Пәқәт Худаниң Өзи адәмни қутқузиду. Төвәндикиси мениң һекайәм.

Ата-анам җәмъийәттики «оттура һаллиқ»лардин болуп, улар иккиси оқутқучилиқ қилатти. Уларниң мән вә иним иккимизгә күчиниң баричә яхши тәрбийә бәргүси бар еди. Әмма уларниң асаси пәлсәписи «материялизм» болуп, пул вә мал-мүлүккә наһайити

етибар берәтти. Шундақтиму, кичик вақтимизда апамниң бәзидә Тәврат-Инҗилдики Әйса Мәсиһ вә пәйғәмбәрләр тоғрисидики баянларни оқуп бәргини техи есимдә турупту. Мән бир қетим: «Мәсиһ Әйса мухлислирини хуш хәвәрни җакарлашқа әвәткинидә, уларниң башқилардин пул яки ашлиқ тилишини мәнъи қилған, уларниң һаҗити чүшкән нәрсиләрни кишиләргә уқтурмастин пәқәт Худаға тайинип дуа қилиш арқилиқ тепишини буйруған» дегән баянини аңлап бәк қизиқип қалдим. Мән: «Әгәр бу мухлислар әйни чағда Худаниң һәқиқий ярдимини вә мөҗизилирини көрмигән болса, бу Инҗил дегән китапни һәргиз йезип қалдурмиған болатти» — дәп ойлидим.

Мән башланғуч мәктәптә оқуған вақтимда, кичик бир савақдишимниң: «Мән Худаға ишәнмәймән! Ата-анамму Худаға ишәнмәйду!» дегән гепини аңлидим. Мән һәйран қалдим. «Адәм қандақму Худаға ишәнмисун? Худа һәммә нәрсини яратқан турса!» дәп ойлиғинимда, уштумтут Худаниң Өзи маңа бәкму йеқин екәнлигини һес қилип қалдим. Бу һессият маңа бирла вақитта һәм хушаллиқ, һәм һаяҗанлиниш, һәм қорқунучниму елип кәлди. Бәш минуттин кейин бу туйғу мәндин ғайип болди. Шу чағда мән аран алтә яшта едим. Худаниң шунчә кичик вақтимдила мени Өзигә тартишқа башлиғанлиғидин көп миннәтдармән.

Әмма чоң болғансери аилимиздики турмуштин көңлүм барғанчә йерим болувататти. Гәрчә җисманий җәһәттин «тоққузимиз тәл» дейишкә болсиму, һәммә иш маңа әһмийәтсиз туюлатти. Бир қетим, ата-анам билән биллә, уларниң бир достини йоқлап бардуқ. Чоңлар меһманханида олтирип, бир хизмәтдиши тоғрилиқ гәп қиливататти: «Бу киши адәмни бизар қилиду! У даим

пәйғәмбәрләр вә униң «Рәб Әйса Мәсиһ»и тоғрисида гәп қилиду. У учиға чиққан бир тәлвә!». Андин улар маңа қарап: «Ата-анаң һәқиқий христиан, сән билмәмсән?» дәп сорап қойди. Дәсләптә мән ичимдә: «Тоғра, шундақ» дәп ойлидим. Лекин Мәсиһ Әйса тоғрилиқ оқуған нәрсиләр дәрһал есимгә кәлди. «Әйса болса өз дәвридики мошундақ «диний адәмләр» (шу чағдики моллилар)ниң һақарәтлишигә даим учрап турған әмәсму? Зади кимниң тоғра?» дәп ойлидим. Шу вақитниң өзидә көңлүмдин чиқиватқан наһайити йеник бир садани аңлидим. У сада шунчилик йеқимлиқ едики, уни сизгә тәсвирләп берәлмәймән. Бу: «Улар гепини қиливатқан һелиқи киши Мениң һәқиқий адимим, һәқиқий христиан» дегән сада еди. Шу чағда мән он үч яшта едим.

Оттура мәктивимиздә «тәдрижий тәрәққият нәзәрийиси» («инсан маймунлардин келип чиққан» дегәндәк)ниң чоң тәсири билән етиқадсизлиқ хеләла күчлүк еди. Оқутқучилар арисида Худани тонуйдиғанлардин пәқәт бирисила бар еди — лекин мән мәктәптики вақтимда униң билән анчә тонушмиғачқа, мән униң билән өзлүгимдин сөзлишип бақмиғанидим. Әмма мәктәптә бир «поп» бар еди (кейин мән Инжилдин «поп» дегән бу уқумниң хата екәнлигини уқтум. Мәсиһ Әйсаниң барлиқ мухлислирида, Худаниң күч-қудрити билән униңға гувалиқ бериш бурчи барлиғини вә мухлислар җамаитидики һәр бир ишәнгүчиниң өзара қериндаш мунасивитидә болидиғанлиғини кейин уқтум. Шундақла мухлислар җамаитидә һелиқидәк «мәхсус хадим» яки «поп» дегән унван мәвҗут әмәс еди).

Әнди бу «поп» бизгә дәрс өтигәндә, бир достум униңдин «Әпәндим, сиз немә үчүн Худаға ишинисиз? Худаниң мәвҗутлиғи

тоғрисида испатиңиз барму?» дәп сориди. Бу соал достумниң чин көңлидин чиққанлиғини билдим. Лекин мениң һәйран қалғиним, бу «поп» әпәндим мошу бир аддий соалғиму уни-буни дәп җавап бәргәндәк болди-ю, лекин асасий җавап чиқмиди. Мән ичимдә: «Маңа һәқиқәт керәк. Худа һәқиқий мәвҗут болса бундақ қалаймиқанчилиқни кәлтүрүп чиқармайду. Мән пүтүн көңлүм билән һәқиқәтни издәймән» дегән қарарға кәлдим.

Чүнки өзүм көңлүмдә һаятимни наһайити қуруқ дәп һес қилдим. Атам даим маңа вә инимға өз пәлсәписини тәкитләйтти: «Биринчи номурдин хәвәр ал!». Униң «биринчи номур» дегини, «өзүңни» көздә тутиду. Демәк, һәр бир адәм өзини обдан асриши, башқиларниң әһвалиға қаримаслиғи керәк. Бу көзқараштин башқа һәрқандақ көзқараш бәк саддилиқ, тәлвилик болиду, дәйду. Мән униңдин: «Дада, бу шәхсийәтчилик әмәсму?» дәп сорисам, у мени һақарәтләшкә башлиди. Зади кимниң тоғра? Бешим күндин-күнгә қатти. Күтүпханиға берип нурғун пәлсәпәгә аит китапларни арийәт елип оқудум — етиқадсизлиқ, «христиан дини», Ислам дини, Будда дини, коммунизм, «тәдриҗий тәрәққият нәзәрийиси» һәққидики һәр хил китапларни оқуп чиқтим. Оқуғансери каллам наһайити қалаймиқан болуп кәтти. «Мән немишқа бу җаһанда туримән? Һаятимниң мәхсити немә?» өз-өзүмдин қайта-қайта сориған болсамму, җавап тапалмайттим.

Ата-анамдин: «Адәм немә үчүн мәвҗут?» дәп сорисам, улар: «Яхши үгән, университетни пүттүргәндин кейин яхши хизмәт таписән. Андин җиқ пул тепип чирайлиқ бир өйни сетивалисән, аилилик болисән, шундақла бәхитлик болисән» дәп җавап берәтти. Лекин өзүмниң ата-анамниң «университетни пүттүрүп, өйлүк,

аилилик» болғандин кейин йәнила бәхитлик болмиғанлиғини, хушал болалмиғанлиғини көрдүм. Мана мошундақ әһвалларниң адәмгә немә пайдиси болсун? Ахири мән үмүтсизләндим, барлиқ китаплиримни ташливетип қайғуға чөмүп мәйүсләндим. Мән өзүмни өлтүрүвелишни ойлидим, лекин петиналмидим. Өзүмниң шәхсийәтчил тәбиәтлик екәнлигимни барғансери байқап йәттим, «Мошундақ кетивәрсәм чоқум башқиларға еғир зиян йәткүзүп қойимән» дәпму ойлидим.

Пүтүнләй үмүтсизләнгән, пүтүн вуҗудум қараңғулуққа чөмгән вақитта маңа нур пәйда болди. Бу нур өз күчүм вә өз калламдин кәлгән нур әмәс, у нур Худаниң маңа рәһим қилғинидин кәлгән нурдур. Язлиқ тәтил түгиши билән мән Павел исимлиқ бир савақдишим һәм достум билән йәнә көрүштүм. Биз учрашқанда у маңа қарап туруп: «Қара достум Давут, мән өзгәрдим. Өткәндә биз иккилән башқиларға нурғун аваричилик вә зиян йәткүздуқ, әскилик қилдуқ. Әнди мән һазирдин башлап ундақ қилмаймән. Мән гуналиримға това қилдим, Мәсиһ Әйсани өзүмниң ниҗаткарим вә Рәббим қилиш үчүн мән Униңға чин көңлүмдин ишәндим. У маңа йеңи һаят бәрди» — деди.

Мән униңға һаңвеқип қарап туруп қалдим. Бу мүмкин әмәс еди. Мениң бу достум синипимиздики мүҗәзи әң осал, әң каҗ оқуғучи еди. У қандақму «христиан» болалисун?! Лекин мән һәр күни уни күзитип турдум, дәрвәқә униңда һәқиқәтән чоң өзгириш бар еди. Бурун у даим башқилар билән соқушуп туратти, әнди һазир болса, һәр бир адәм билән инақ өтәтти. Һәтта бәзиләр уни қәстән хапа қилмақчи болсиму, у течлиқ йоли билән мәсилини һәл қилатти. Мән өз өзүмгә: «Пәқәт Һәммигә Қадир бир Худаниңла достумда

шунчә чоң өзгиришни һасил қилидиған күч-қудрити бар» дәп ойлидим. Маңа әң қизиқ туюлған иш шу болдики, нурғун адәм уни мазақ қилған болсиму, униңда даим бирхил хушаллиқ вә аман-хатирҗәмлик бар еди.

Бир нәччә айлар өтүп кәтти. Бир күни достум мени вә башқа бир достимизни бир «мухлислар жиғини»ға қатнишишқа тәклип қилди. У: «Бу жиғин черкавда әмәс, бир өйдә болиду» деди. Буни аңлап қошулдум. Жиғин черкавда болған болса мән бармайттим. Мән черкавдин бизар болғанидим — чүнки он йәттә йешимғичә болған арилиқта черкавда бирәр қетимму әһмийәтлик өткүзүлгән жиғинға қатнишип баққан әмәсмән.

Ата-анам мениң бу жиғинға қатнашмақчи болғинимни уқуп хапа болди. Лекин шу күни кәчтә мәктәптики «тапшуруқ»ни ишләп болғандин кейин, улар мени тосувалалмиди. Мән һелиқи иккинчи достум билән йеғиватқан қаттиқ ямғурға қаримай Павелни күтүп турдуқ. У келиши билән биз йолға чиқип, бир нәччә минуттин кейин чирайлиқ гүлзарлиққа пүркәнгән бир өйгә кәлдуқ. Ишиктин кирипла мәндә һәйран қаларлиқ бирхил туйғу пәйда болди. Бу аилә меһир-муһәббәткә вә хушаллиққа толған аилә екән. Бу өй кишигә бәәйни җәннәттәк туйғу берәтти. Әрниң аялиға, аялниң еригә болған көйүмчанлиғи һәммигә аян. Балилар болса хушаллиқ билән ата-анисиниң гепини аңлайтти, улар буйрулған ишларни орундаш үчүн алдиришатти. Раст, мән бундақ аламәт аилини көрүп баққан әмәсмән. Дәрвәқә, уларниң һәммиси һәтта балиларму Мәсиһ мухлисидин екән.

Һәммимизгә бир пиялә чай тутулғандин кейин полда олтардуқ.

Өйгә адәм лиқмулиқ толғаниди. дуа қилип болғандин кейин, университетимиздики бир муәллим оттуриға чиқип сөз башлиди. «Силәргә гува болуш үчүн кәлдим, Худаниң мән үчүн қилған ишлирини санап берәлмәймән... Әнди алди билән силәргә Мәсиһ Әйсаниң өлүмдин тирилдүрүлгәнлиги тоғрисида анчә-мунчә испатлар бәрмәкчимән...» деди.

«Испат» дегән бу сөзни аңлапла техиму қизиқип аңлашқа башлидим. Худаниң ким екәнлиги тоғрилиқ бу дунияда испат бармиду?

«... Бу дуниядики һәр бир адәм истиснасиз өлиду» дәп сөзини давамлаштурди у. «Инжил бойичә, пәқәт бирла адәм өлүмдин тирилип қайта өлмигән. Бу болса Әйса Мәсиһдур. Әгәрдә у тирилмигән болса, немишқа Униң қәбридә у йоқ? Униң қәбри бар, Униң қәбри Йерусалемда, лекин ичидә жәсәт йоқ, у қуруқ туриду...». У йәнә сөзини давамлаштуруп, нурғунлиған тарихий испатларни кәлтүрүп Тәврат, Зәбур вә Инжилниң һәқиқәт вә ишәшлик екәнлигини бизгә аян қилди. Сөзлири бәк вәзинлик, лекин маңа әң ажайип туюлған иш шу болдики, ичимдин чиққан һелиқи йеқимлиқ садани йәнә аңлидим: «Бу гәп һәқиқәт, униңға ишәнгин!».

Мән бирдинла нурғун ишларни чүшинип йәттим. Сөзлигүчи бизгә Мәсиһ Әйсаниң: «**Әгәр Мени тонуған болсаңлар, Атамниму тонуған болаттиңлар. Һазирдин башлап Уни тонудуңлар һәм Уни көрдүңлар... Мени көргән киши Худа-Атамни көргән болиду**» дегән гәплирини нәқил кәлтүрүп әсләтти. «Шуңа, Мәсиһ Әйса қандақ болса, Худа Атиму шундақ болиду. Униң тирилиши

Өзиниң Худаниң Оғли екәнлигини испатлиди» дәп чүшинишип йәттим. Мән ишәндим. Көңлүмдә дуа қилдим: «Худа, Сениң ким екәнлигиңни техи билмәймән. Лекин өзүмниң әвҗигә чиққан шәхсийәтчи, тәкәббур әшәддий гунакар екәнлигимни пүтүнләй билгиниңгә толуқ ишинимән. Маңа рәһим қилғайсән! Пәқәтла мехир-шәпқитиң билән бу адәмләрдә болған меһир-муһәббәт вә хушаллиқ дегән нәрсини (немә болушидин қәтъийнәзәр) маңа бәргәйсән!» дедим.

Биз өйгә қайттуқ. Өйгә кирип ата-анамниң рәнҗигән қияпитини көрдүм. Апам мәндин: «Әнди, сән ашу тәлвиләрниң бири боламсән?» дәп сориди. Мән қандақ җавап беришни биләлмидим: «Апа, «Мәсиһий» дегәнниң немә екәнлигини анчә билмәймән. Леин маңа нисбәтән бир иш ениқки, Худа маңа бир йолни аян қилған. Мән шу йолдики биринчи қәдәмни бастим, вә һәргиз қайтмаймән. Әмма бу йол билән нәгә баридиғанлиғимни өзүмму билмәймән...» дедим.

Ата-анам маңа һәр амални ишлитип мени у йолдин қайтурушқа урунди вә маңа түрлүк қаршилиқ көрсәтти. Нурғун жилдин кейин, мән уларниң немә үчүн қаршилиқ көрсәткәнлигини чүшинишкә башлидим. Атам болса кичик вақтида бир «христиан диний мәктиви»гә әвәтилгән екән. Әшу мәктәптики «поплар» вә роһанийларниң көпинчиси балилардин пайдилинип, уларни толиму бозәк қилғаникән. Улар һәддидин ташқири рәһимсиз вә сахтипәзләрдин екән, атам шу чағда кичик болғачқа: «Худа бәлким бу адәмләрдәк болса керәк» дегән ойда болғаникән. Бу ой та у чоң болғанға қәдәр каллисидин чиқип кәтмигән екән. Шуңа у Худа билән мунасивәтлик болған һәрқандақ ишни аңлиса, бәк биарам

болуп кетиду. Апамму дадамға охшап кетидиған кәчүрмишләрни бешидин өткүзгән екән. У иккилән һечқандақ адәмдин Худаниң меһир-муһәббитини көрүп бақған әмәскән.

Мән әтиси әтигәндә орнумдин турсам, өзүмдә бирхил ипадиләп берәлмәйдиған йеңи хатирҗәмликниң барлиғини һес қилдим. Мән бәк балдур туруп кәткән едим, пәскә чүшүп бир ишкаптин апамниң Инҗилини таптим. Китабни ечипла, биринчи көргән айитим муну болди: «**Шуниң үчүн бирким Мәсиһдә болса, у өзи бир йеңи мәвҗудат! Кона ишлар өтүп, мана һәммә ишлар йеңи болди!**». Буниңға қарап, бу ишниң дәл маңа кәлгәнлигини биливалдим.

Кейин мән бу ишларни савақдашлиримға гувалиқ қилишқа башлидим. Достлирим арисида маңа охшаш көңли қуруқ кишиләр бар еди, уларму Мәсиһ Әйсаға ишинишкә башлиди.

Мән он сәккиз яшқа киргән жилим чоң бир завутниң лабораторийисидин хизмәт таптим. Шу йәрдиму мән синаққа учридим. Биринчи һәптиси йеңи хоҗайиним маңа: «Сән маңа ярдәм қилсаң, мән саңа ярдәм қилимән. Мениң қилған тәҗрибилиримниң нәтиҗилиридә бәзи мәсилиләр бар. Бу җәдвәлләрни мән көрсәткән йол билән толдуруп бәрсәң, мән кейин сениң «хизмәт доклат»иңни наһайити яхши йезип беримән, саңа берилидиған мааш җиқрақ болиду» — деди. Бу ишниң пүтүнләй алдамчилиқ екәнлигини билдим, шуңа мән униңға өзүмниң Худаға мәнсуп екәнлигимни ениқ ейтмисам болмайтти. Мән униң тәливини рәт қилдим. Хоҗайиним мәндин қаттиқ рәнҗип, маңа тәһдит салған, мени һақарәтлигән болсиму, әмма Худа маңа күч-қувәт бәрди. Кейин у мениң хизмитимни күзәткән болса керәк,

ейтавур позитсийиси өзгирип маңа яхши муамилә қилишқа башлиди. Һелиқи «сахта иш»ни қайта тилға алмиди. Бизниң ишханидики хизмәтчиләрниң көпинчиси мәндин чоң еди, дәсләптә улар мени етиқадим үчүн һақарәтлиди. Кейин уларму мени күзитипту, шуниң билән бәзилири мәндин астиртин соал сорашқа башлиди. Бир жилдин кейин ишханимиздики иккәйләнму Мәсиһ Әйсаға ишәнди.

Һамма ачамниң өпкисниң оң тәрипи аз учрайдиған, сақаймас бир кесәлгә гириптар болуп қалди. Шу чағда мән техникомда оқувататтим. Апам маңа хәт йезип һамма ачамниң әһвалини дәп бәргән еди. Дохтурлар шу чағда өпкиниң оң тәрипини кесиветиш оператсийисини қилишқа тәйярлиқ қиливатқаникән. Әгәр оң тәрәптики кесәл сол өпкигә тарап кәтсә, униң кесилидә үмүт қалмиған болатти. Шуңа апам маңа хәт йезип мәндин һамма ачам үчүн дуа қилишимни тәләп қилғаникән. У сиңлисиға бәк амрақ еди, шуңа бәкму әнсирәп кәткән еди. Мән шу чағда һәр күни чүштә бир достум билән биллә дуа қилаттуқ. Һамма ачам үчүн дуа қилғинимизда достум Худадин униң кесилиниң сақийидиғанлиқ ишәшисигә еришкән екән (мән у ишәшкә еришимигән едим!). Үч күндин кейин иккинчи парчә хәт кәлди: «Худаға миң рәхмәт, һамма ачаңниң кесили сақайтилди!». Апамниң дейишичә, оператсийә қилинидиған күни сиңлиси орнидин туруветип, бир парчә қара рәңлик, сесиқ нәрсини қусивәткән екән. Дохтур дәрһал йәнә бир қетим рентигингә елишни буйрупту. Һамма ачамниң оң-сол өпкиси рентигәндә сапсақ чиққаникән! Дохтур уни чақиртип униңға: «Ханим, бүгүн сизгә мениң хизмитимниң һеч һажити йоқ! Улуқ Худа сиз үчүн бир мөҗизә яритипту. Дохтурханидин чиқип

кәтсиңиз болиду!» дәпту. Бу иш апамни бәкму тәсирләндүрүпту. Шуниң билән апам Худаниң һәқиқәт екәнлигигә ишинипту.

Худа бәзидә маңа чүш арқилиқ вәһий берәтти. Мәсиһ Әйсаға ишәнгән бир нәччә һәптидин кейин мән үч қетим чүш көргән. Биринчи, иккинчи чүшүм бәк тез әмәлгә ашурулди. Иккинчисидә мән бир «кәчлик кулуб»та (мәйхана)да туруп, Инҗилдики хуш хәвәрни сөзләватқидәкмән. «Кулуб»та «Инҗил җакарлаш» бир яқта турсун, һәтта мән «кулуб» дегән йәргә һечқачан берип баққан әмәсмән! Лекин алтә айдин кейин дәл ашу чүшүмдики иш оңумда йүз бәрди. Ойлимиған йәрдин бир «кулуп»қа берип қалдим. Техиму аҗайип болғини шуки, бу кулубта һарақ ичип олтарған кишиләр Мәсиһ Әйсаниң хуш хәвирини аңлап бәк тәсирлинип кәткән еди.

Үчинчи чүшүм болса башқичә еди. Чүшүмдә мән бир дөләтниң «тикәнлик сим тосуқ» чегариси алдида турғидәкмән. Мән чегариниң у тәрипидә бирхил тәшналиқ билән маңа қарап турған жигирмә нәччә адәмни көрүптимән; чүшүмдә һәм кәлгүсидә уларғиму хуш хәвәрни йәткүзидиғанлиғимни билиптимән. Кейин бу чүшүмму әмәлгә ешип, Худаниң йолюруқи вә күч-қудрити билән, мошундақ «йепиқ» дөләтләргә берип туридиған болуп, шу йәрләрдики адәмләргә Инҗил китаплирини йәткүзүп, пуқралар билән параңлишип хуш хәвәрни чүшәндүрүп бериш һәм шу дөләтләрдә етиқади үчүн зиянкәшликкә учриған мухлис қериндашлиримға ярдәм вә тәсәлли берип туруштин муйәссәр болдум. Мошу җәряндики сәпәрлиримдә, мән Худа яратқан мөҗизиләрни хелә көп көрүп кәлмәктимән. Мән илгири апамға: «Бу йол билән кәлгүсидә нәгә баридиғанлиғимни өзүмму билмәймән» дегән едим. Раст, һелиму һәм шундақ. Бу йолда маңа

пәқәт Худа һәмраһ болсила болди.

Худа мениң гуналиримни жуюп, мени қутқузуш үчүн Өз Оғлини чапрас яғачқа миқлатқузуп, Уни қурбанлиқ қилишқа йол қойди. Буниң әһмийәтлик вә һәқиқәтлигини испатлаш үчүн, У Мәсиһ Әйсани өлүмдин тирилдүрди. Буниңға ишәнсәк, гуналиримизни етирап қилип това қилип Рәб Әйса Мәсиһниң һәққанийлиғиға таянсақ, һәммимиз кәчүрүм қилинимиз! Худаниң Муқәддәс Роһини қобул қилишимиз билән гунатин қутулуп, йеңи һаятқа еришимиз. Бу һәқиқәтән хуш хәвәр! Сизниң бу йол билән маңғуңиз барму?

23.Һарақкәшликтин қутқузулуш (Әнглийәдин болған гувалиқ)

Аптор 80-йилларда аләмдин өткән болсиму, униң сөзлири техичә бизгә зор күч берип келиватиду.

«Исмим Артур Баррас, мән Әнглийәлик. Әнглийәниң шимал тәрипидики Нюкасл дегән чоң шәһәрдә 1927-йили туғулдум. Аилимиз намрат болғини билән бәхитлик бир аилә һесаблинатти. Жутумдикиләр путболға һәддидин зиядә амрақ болуп, оғул балилар әндила меңиши билән тәң путбол ойнайду. Қисқиси улар үчүн путболни бир хил бутпәрәслик дәп һесаблиғили болиду.

Мән өсмүрлүк чағлиримда башқа балилардин сәл чоң болуп, путболни бәк яхши ойнайттим, савақдашлирим, достлирим

арисида хелә «абруюм бар» еди. Шуңа мән бәк тәкәббур болуп кәткән едим. Әмма һеч ким маңа тәккәбурлуқниң хәтәрлиги тоғрисида агаһландуруш бәрмиди. Кейин мән бу толиму җапалиқ савақни үгинишкә мәҗбур болдум.

Мән мәктәпни он алтә йешимда түгитип, парчә-пират хизмәтләрни тепип ишлидим, өз янчуқумға азрақ пул киргәндә, бәк хуш болдум. Он йәттә яшқа киргинимдә мән интайин қавул, келишкән жигит болуп йетилдим, техиму тәккәбур болуп кәттим.

Жутумдики йәнә бир алаһидилик — һарақ ичиш. Әрләр бир кәчтә пивидин (пивимиз бәк күчлүк) сәккиз-тоққуз стакан ичәлмисә, «һәқиқий әркәк» һесабланмайтти. Демәк, жутумда һарақкәшлик бәк еғир бир мәсилидур.

Он сәккиз яшқа киргинимдә достлиримниң күшкүртиши билән мән һарақ ичишкә башлидим. Дәсләптә уни анчә яхши көрмидим, әмма достлиримниң алдида рәт қилишқа хиҗил болдум. Рәт қилсамму, уларниң мени мазақ қилишлири билән мән көп ичидиған болдум. Мошу ишлар билән кейинки күнләрдә мәндә һарақка болған күчлүк бир хумар пәйда болди. Кейин мән бир Мәсиһ мухлиси ақсақилиниң мундақ ишлар тоғрисидики ақиланә сөзини аңлидим — «Достлириңниң мазақ қилишлири сени дозахқа киргөзәләйду, лекин сени һеч чиқаралмайду». Бу гәп аддий болсиму, әйни вақиттики мәндәк нурғунлиған садда яшларға интайин пайдилиқ еди.

Хизмәт тепиш тәс еди, шуниң билән бир вақитта мән «Дунияни кезип келәй» дегән хаһишимни қандурай дәп өзүмни армийигә тизимлитип қойдум. Бир жиллиқ аддий тәрбийидин кейин, биз

чәтъәлгә әвәтилдуқ. Армийә тәрбийиси бәзиләр үчүн интайин қаттиқ болған болсиму, бу мән үчүн анчә қийин иш әмәс еди. Мән бәк сағлам вә күчлүк едим. Путболни яхши ойнайдиғанлиғим үчүн сәпдашлирим арисида толиму қарши елиндим. Мән йәнә тәкәббурлишип кәттим. Бизни ятратқан, бизгә талант вә һәммини бәргән бир Худаниң барлиғини, тәкәббур болушниң һечқандақ асаси йоқлиғини, Худаға рәхмәт ейтиш керәклигини ойлап бақмиғанмән.

Армийидики һәрбийлик һаятимни таза бимәнилик һес қилип кәттим. Бәзи қилған ишлиримизни әхлақсизлиқ дәп һес қилип бизар болдум. Һаятимдики қупқуруқлуқ, мәнисизликтин қечип һарақ ичип мәс жүрәттим. Нәтиҗидә, һарақ ичкәнсери һаятимниң техиму әһмийәтсиз болуватқанлиғини һес қилдим. Мүҗәзим өзгирип, терикәк болуп қалдим. Сәпдашлирим осаллишип кәткән хуй-пәйлимгә қарап, мәндин қорқуп кәтти.

Бир қетимлиқ дәм елиш вақтида өйгә қайттим. Бириси мени мүҗәзи яхши, ишчан вә чирайлиқ бир қизға тонуштурди. Узун өтмәй биз той қилдуқ. «Шерин ай» өткәндин кейин, қисимға қайтип бардим. Биз Африқиға әвәтилдуқ. Кейин Мисирдики Сувәйиш қанилида җесәкчилик қилишқа қоюлдуқ (шу чағда Әнглийә қанални башқуратти). Мәлум мәзгилдин кейин мән Қаһирә шәһиридә турушлуқ Әнглийә консулханисиға тәқсим қилиндим. Армийә бойичә бу интайин яхши хизмәт дәп һесаблинатти, мааши жуқури, хелә имтиязи бар еди. Консулханини қоғдаш үчүн һәрбийләр салапәтлик, салмақлиқ болуши керәк еди, әлвәттә. Мән болсам һарақ ичип мәс болуп жүрүвәрдим. Бир кәчтә башқа бир әскәр билән соқушуп қалдим. Нәтиҗидә у әскәр еғир ярилинип

өлүп кәтти. Шу иш түпәйлидин мән аввал консулханидин айрилдим, андин сот қилинип армийидин һайдилип өйгә қайтуруветилдим.

Жутумда анчә-мунчә ишләмчилик қилип җенимизни бақтим. Аялимниң тәсири билән һарақ ичишни азайттим, шуниң билән бир бәхитлик мәзгилни өткүздуқ, десәк болиду. Ахири бизниң төрт оғул, бир қизимиз бар болди.

Яхши аялим, яхши аиләм болғини билән мениң һаятим йәнила әһмийәтсиз еди, өзүмдә муһим бир нәрсә кам дәп һес қилаттим.

Бир күни һарақңа болған хумарим йәнә қозғалди. Шу күндин башлап мән хизмитимдин чүшүп өйгә қайтмай бивиситә мәйханиға берип, үч-төрт стакан пивә ичип андин өйгә қайтидиған болдум. Пивә болмиса мән болалмайттим. Бир күн ичидә үч-төрт стакан ичмисәм пүтүн бәдиним титрәп, қаттиқ тәрләп кетәттим. Пүтүн дунияға айдиң едики, мән бир һарақкәш едим. Бирақ өзүм буни етирап қилмайттим. «Һечвәқәси йоқ — мән халисамла ташлиялаймән» дәп өзүмни алдап жүрәттим.

Бирақ хумарим барғансери күчийип кәтти. Һәр күни бәш-алтә стакан ичәттим. Аиләмгә беришкә тегишлик пулни һарақңа хәҗләп түгитәттим.

Бир кәчлиги, мәйханидин мәс һалда чиқип өйгә қайтип бардим. Бәлким аялим маңа азрақ гәп қилған болса керәк, билмәймән, бирақ мән уни вә балилиримни қаттиқ уруптимән. Әтигәндә ойғинип, аялимниң ярилаңған қанлиқ йүзигә қарап аччиқлинип: «Ким шундақ қилди?» — дәп соридим. У: «Артур, сән

өзүң қилдиң» — деди. Мән немә қилишимни билəлмәй интайин хиҗил болуп үнсиз хизмәткә чиқип кәттим.

Қаттиқ хиҗил болған болсамму, бу иш йәнә көп қетим тәкрарланди. Балилирим һәр бир кәчтә мени қорқунуч билән күтәтти. Аяқ тивишини аңлапла мөкүшүвалатти.

Ахир мән хизмәттин бошитилидим. Һарақ ичкәнлигимдин, хизмәт қилғидәк мағдурум йоқ еди. Мән пүтүнләй тайини йоқ бир адәм болуп қалдим. Шуниң билән мән өзүмгә йүзләндим. Мән интайин қорқунучлуқ, интайин хәтәрлик бир адәм екәнмән. Реаллиқ көз алдимда туратти. Мән өз өзүмни контрол қилалмайдиған, қип-қизил бир һарақкәш едим.

Үмүтсизлинип кәттим. Бу дунияда кимму маңа ярдәм қилсун?

Бу мәзгилдә болса, аялимда һәм карамәт һәм чоң бир өзгириш йүз бәргән еди. У йеқин җайдики бир «Мәсиһ мухлиси уюшмиси»ниң жиғинлириға қатнишип уларниң тәлимини аңлашқа беришқа башлиди. Узун өтмәй у өзиниң гунакар екәнлигини тонуп, гуналирини Худа алдида етирап қилип, това қилип өзини Мәсиһ Әйсаға тапшурғинида көңли чоңқур арамбәхш тапқаниди. Шуниң билән у мени кәчүрүшкә башлиди. У маңа: «Артур, сәнму Мәсиһ Әйсаға ишинишиң керәк. У Худаниң әвәткән Қутқузғучиси, сениму қутқузалайду, гуналириңни кәчүрүм қилалайду» — дәйтти. У йәнә маңа Инҗилдин бир нәччә айәтни қайта-қайта оқуп бәрди. Улардин бири: «**Чүнки Худа дуниядики инсанларни шу қәдәр сөйидуки, Өзиниң бирдин-бир йеганә Оғлини пида болушқа бәрди. Мәхсити, Униңға етиқад қилған һәр бириниң һалак болмай,**

мәңгүлүк һаятқа еришиши үчүндур». Әмәлийәттә аялим мени кәчүрүм қилған болсиму, балиларни қоғдаш үчүн уларни өзи билән мәндин айриветишни ойлаватирти. Бирақ у мән үчүн дуа қилишни үзмигән еди.

Бирақ мән униң гәп-сөзлиригә анчә диққәт қилалмидим. Бир җәһәттин, мәндәк шунчә еғир бир гунакар бир муқәддәс Худа билән қандақму алақидә болалисун? Иккинчидин, әтә нәдин һарақни тапимән дегән ой калламни егиләйтти. Мән бәк қаттиқ қайғу-һәсрәткә чөмүп кәттим. Дуния бойичә мениңдәк қараңғулуқта қалған киши бармиду? Өзүм әң яхши көридиған кишиләрни — аялим вә балилиримни вәйран қилмақта едим.

Мән бир карарға кәлдим. Өзүмни өлтүрүвелишим керәк.

Аввал мән «әң ахирқи қетим»қи төрт-бәш ботулка пива ичип, андин шәһәримиздики пойиз истансисиниң алдидики қатнаш йолиға бардим. Аптобуслар у яқ-бу яққа өтүшүп туратти. Пурсәт кәлди, мән алдимға жүгүрүп чоң бир аптобусниң алдиға өзүмни ташлидим.

Бәзи адәмләр өлүш алдида турған әң ахирқи секонтлирида, уларниң пүтүн өткән һаятиниң җәряни бирақла көз алдидин өтидиғанлиғини ейтқан. Мәндиму шундақ болди. Әшу секонт ичидә йүз бәргән ишларни тәсвирләш интайин тәс. Уларни десәм бәзи адәмләр ишәнмәслиги мүмкин. Әмма булар раст пакит. Мән аввал өзүмни әрзимәс бир гунакар көрдүм. Мән һәқиқәтән өлүмгә, дозахқа лайиқ екәнмән. Әмма немишқидур билмидим, аялим ейтқан Инҗилдики һелиқи айәт калламға туюқсиз күч билән

кирип, қараңғулуғумни йорутиватти: ««**Чүнки Худа дуниядики инсанларни шу қәдәр сөйидуки, Өзиниң бирдин-бир йеганә Оғлини пида болушқа бәрди. Мәхсити, Униңға етиқад қилған һәр бириниң һалак болмай, мәңгүлүк һаяткә еришиши үчүндур**». Мән ойлидим: — Худа «пүткүл дуниядики инсанлар»ни сөйди һәм сөйиду... У шунчә улуқ бир Худа, һәтта мәндәк бир кичик әрзимәс адәмниму унтумайду. Худаниң һәтта мениму шуларниң сиртиға қоюши қәтъий мүмкин әмәс. Униң «**дуниядики инсанлар**» дегини, башқа әмәс. У җәзмән вәдисидә туридиған бир Худадур!

«Улуқ Худа, мени қутқузувал!» — мән варқирап нида қилдим.

Ишиниң, ишәнмәң, ишиниң буларниң һәммиси бу зәрричилик секунт ичидә йүз бәргән. Аптобусниң шопури әлвәттә қаттиқ тормуз бәрди, әмма у кейин маңа: «Аптобус қандақтур шунчә қисқа вақит ичидә тохтиғанлиғини биләлмидим. У: «маңа бир мөҗизидәк туюлди» деди. Раст, бу бир мөҗизә еди. Аптобус йүзүмдин бир сантиметр жирақлиқта тохтап қалди.

Орнумдин турдум. Чирайи өңүп кәткән аптобус шопури вә йолучилар маңа даңқетип қарап туратти. Мән шопурдин кәчүрүм соридим. Андин өйгә аста-аста меңип кәттим. Раст, аптобусниң тохтиши бир мөҗизә еди. Әмма маңа ениқ туруптуки, әң чоң мөҗизә өз көңлүмдә йеңи бир һаят, йеңи бир күч болуватқанлиғини һес қилдим.

Йеңи һаятим башланди. Аялим вә балилирим тезла бу аилидә йеңи бир әр, йеңи бир атиниң барлиғини билип йәтти. Мән Мәсиһ мухлиси уюшмисиниң жиғинлириға қатнаштим. Улар бәк хуш

болуп: «Артур биз сиз үчүн узун вақит дуа қилип кәлдуқ» дәп мени қарши алди. Мән өзүмниң «Шәхсийәтчилик турмушум ахирлишип, кона артур өлүп, йеңи һаятим кәлгән»лигини тәбрикләйдиған «дәпнә-тирилиш тәбрикләш мурасими»ни өткүздүм, йәни Әйсаниң намида суға чөмүлдүрүлдум. Шундақ қилип Мәсиһ Әйсаға болған етиқадимни һәммә адәм алдида етрап қилдим.

Һәммә ишлирим мувәппәқийәтлик яки раван болди дейәлмәймән. Хизмәтни қайтидин тепиш тәс еди. Нурғун хожайинлар мәндә болған өзгиришкә ишәнмәй, мени яллашни рәт қилатти. Уларниң көңлидикини обдан чүшәндим. Уларниң орнида болсам бәлким мәнму охшашла шундақ қилаттим. Мән өйдә олтирип Инжилни көп оқуғиним билән, йәнила мәндә бир йетәрсизлик бар дәп һес қилаттим. Лекин немә қилишни биләлмәйттим. Һәтта бир-икки қетим мән аздурулуп, йәнила һарақ ичтим. Қаттиқ пушайман қилдим, аялим вә уюшмидики ака-укилирим мени йәнә риғбәтләндүрүп, Худа сиз үчүн қилидиған бир иш чоқум орунлаштурған, дәп илһам бәрди.

Бир күни уюшмидики бир ақсақал бизни йоқлап кәлди. Мән билән Инжил тоғрилиқ азрақ параңлишип андин дуа қилишқинимиздин кейин, у маңа қарап: «Артур, мән һазир бир нәччә қийинчилиққа учриған аилини йоқлап баримән. Биллә барамсән?» дәп сориди. Мән хушаллиқ билән кийимимни кийип униң билән маңдим.

Биринчи өйдә, бир тул хотун йолдин чиққан оғли тоғрисида дәрдлирини бизгә төкүп бәрди. Мән униңға интайин һесдашлиқ қилип, өз бешимдин өткән ишларни анчә-мунчә дәп бәрдим,

Инҗилдики үмүт йәткүзидиған сөздин бәзилирини оқудуқ, ахирида биз тизлинип дуа қилдуқ. У маңа: «Бәк тәсирләндим, бәк риғбәтләндим» дәп рәхмәт ейтти. Биз өйдин чиққандила андин бу ақсақал достумға һелики тул хотунға һечқандақ сөз қилиш пурсити бәрмигәнилигимни һес қилдим! Униңдин ағзимниң иштиклиги үчүн әпу соридим. У маңа қарап: «Артур, Худа сени дәл шундақ хизмәтни қилиш үчүн яратқан. Кәлгүсидә сән нурғун адәмләрни шундақ риғбәтләндүрисән» дәп күлүп қойди.

Шундақ қилип мән ақсақал достум билән нурғун қийинчилиққа йолуққан адәмләрни йоқлап бардуқ. Кейин өзүм ялғуз дохтурханиларға, нерва кесәл дохтурханилириға, түрмиләргә берип нурғун кишиләр билән муңдишип, уларға Худаниң маңа қилған ярдими, мени қандақ қутқузғанлиғини дәп ортақлаштим. Аялим вә балилирим мениң бу хизмитимни интайин қоллиди. Өйимиз һәр шәнбә, йәкшәнбә күнлири яшларға толуп кетәтти, уларниң мәдһийә нахшлири, дуалири вә хушал күлкилири яңрап туратти.

Мән үчүн әң әһмийәтлик иш болса, илгири мениң «маканим» болған ашу мәйханиларға қайтип берип, олтарған херидарларға Инҗилдики хуш хәвәрни чүшәндүрүп бериш болди. Адәттә мән бир нәччә яш достлиримни биллә елип, хоҗайинлиридин рухсәт сориғандин кейин гитаримиз билән мәдһийә нахшиси ейтип, андин Худаниң маңа қилған илтипати, меһир-шәпқити тоғрисида сөзләймән. Андин херидарлар билән олтирип параңлишимиз. Мән уларниң қийинчилиқлири, ялғузлуқлирини обдан чүшинимән. Чүнки әслидә уларниң орнида мәнму олтарғанидим.

Инҗилда һарақ яки шараб ичиш мәнъи қилинмайду. Һалбуки,

униңда мәс болуш қәтъий мәнъи қилиниду вә шуниң билән мәндәк һарақниң қули болуп қалмаслиқни қаттиқ агаһландуриду. Мән һазир һарақни қәтъий ичмәймән. Бу өзүмниң сәвәвидинла әмәс; чүнки һарақ мән вә мәндәк нурғун жутдашлирим үчүн чоң путликашаң, интайин хәтәрлик бир нәрсә. Мән улар үчүн яхши өлгә болғум бар.

Сиздиму мундақ мәсилә болса, пәқәт һәммидин улуқ Худа сизни қутқузалайду. Мәсиһ Әйсаниң намида өз сөзиңиз билән дуа қилиң. Һарақ қуллуғиға охшаш нурғун зинданлар бардур. Зәһәрлик чекимликләрдин башқа, йәнә һәр хил гуна бизниң түрмимиз болиду — һәсәтхорлуқ, өчмәнлик, соқушқақлиқ, терикләклик, жинсий арзу-һәвәсләр... ачкөзлүк, қимарвазлиқ,... қисқиси, гуна һәммимизни өз қули қилиду. Мәсиһ Әйса бу дунияға әвәтилип, У гуналиримизниң тегишлик жазасини Өз үстигә елип, дарға миқлинип қурбанлиқ болди. Үч күндин кейин у тирилдүрүлүп, һәммимизгә Қутқузғучи-Ниҗаткар болушқа тәйяр туриду. Өзиңизни униңға тапшуруп, Худадин кәчүрүм, ярдәм сораң! У пүтүнләй вәдисидә туридиған Худа!

Амин!

24. Бир Йәһудийниң Мәсиһ Әйсаға ишиниш җәряплири

«Әйса Мәсиһкә ишәнгән бир Йәһудий чоқум бир сараң Йәһудий!»

Арнолд Фрухтинбаум дегән киши даңлиқ бир Йәһудий өлима аилисидә туғулған. Униң аилисидикиләр нурғунлиған җапа-мушәққәтләрни чекиш арқилиқ, Полшадики натсистларниң зиянкәшликлиридин қечип қутулған. Улар кейин Америкиға көчүп кәлгән. Арнолд әнә шу йәрдә «Инҗил»ни оқуш пурситигә еришкән. Шуниңдәк у өзи Муқәддәс Китап дәп етирап қилған Тәвратта алдин ейтилған Йәһудий хәлқиниң, шуниңдәк дунниядики һәр милләт-хәлқиниң Қутқузғучисиниң Мәсиһ Әйса екәнлигини билип йәтти. Гәрчә өз аилисидикилири униңға зиянкәшлик қилған болсиму, у Әйсаниң йолида меңиштин баш тартмиди, Худаниң Өз бәндилири үчүн карамәт орунлаштурушлири вә уларниң һаҗәтлирини бәҗа кәлтүргәнликлирини өз көзи билән көрди.

«Мән бир Йәһудий. Йәһудий қенидин болмиған бир киши өзиниң һекайисини баян қилмақчи болғинида, чоқум өзиниң туғулуши яки балилиқ дәвридин башлиши мүмкин. Әмма бир Йәһудий болса өз миллитиниң бешидин өткән йеқинқи икки миң жиллиқ тарихидин башлиши керәк. Бу қорқунучлуқ тарихни, Мәсиһ Әйсаниң Өзи алдинала бешарәт берип өткән; Униң бу тоғрисидики сөзлири Инҗил, «Луқа» қисми, 19-бап, 41-44-айәттә хатириләнгән: —

«**Әнди Әйса шәһәргә йеқинлишип уни көрүп, униң үчүн жиғлап мундақ деди: —**

И Йерусалем! Сән бүгүн, бу күнүңдә, тинич-аманлиғиң үчүн немә керәк болғинини билсәң еди! Кашки, бу ишлар һазир көзлириңдин йошурундур. Чүнки шундақ күнләр бешиңға келидуки, дүшмәнлириң әтрапиңни қаша-истиһкам билән қоршап сени қамап төрт тәрәптин қистайду. улар сени вә сепилиңниң ичиңдики балилириңни йәр билән йәксән қилип, һәтта ташни ташниң үстидиму қалдурмайду; чүнки Худаниң сени йоқлиған пәйтини билип йәтмидиң»

Йәнә 21-бап, 24-айәт: - «Улар (Йәһудий хәлқи) қиличниң бисида жиқитилиду вә тутқун қилинип, барлиқ әлләргә елип кетилиду; «Әлләргә бәлгүләнгән вақитлар» тошқичә, Йерусалем ят әлләрниң аяғ астида қалиду».

Бу сөздин төрт күн кейин, Мәсиһ Йерусалемда Өз миллити болған Йәһудийлар тәрипидин римлиқларға тапшурулуп, чапрас яғачқа миқлинип қурбанлиқ болди. Қириқ жилдин кейин, униң дегинидәк Рим империйәси армийилири Йерусалемни қоршивелип төрт тәрипидин қорған ясап үч йерим жил муһасирә қилди. Ахирида улар сепилдин бөсүп кирип, пүтүн шәһәр вә чоң ибадәтханини тәлтөкүс вәйран қилди, нурғун Йәһудийларни өлтүрүвәтти. Қалғанлири болса, шу чағдин башлап дунияниң һәрқайси жайлири, булуң-пушқақлириға тарқилип кетишти. Бу вақиәни Йәһудийлар «диаспора» («кәң тарқилиш») дәп атайду. 1948-йили өз дөлити болған Исраилийә қайтидин бәрпа қилинғини билән, Йәһудийлар бүгүнки күнгә қәдәр, бу дунийдики һәрқайси дөләтләрдә тарқақ яшап жүрмәктә. Әшу қетимқи «кәң тарқилиш»

билән улар көп зиянкәшликләргә учрайдиған бир милләткә айлинип қалди. Миладийә үчинчи әсирдин башлап, уларниң учриған зиянкәшлиринiң көпинчиси аталмиш «христианлар» тәрипидин, «Әйсаниң намида», «черкавниң намида», «христианлар җамаитиниң намида», яки «чапрас яғачниң намида» болған. Болупму Явропа туприғиға келип қалған Йәһудий җамаәтлири йеңи бир җайға олтарақлишип узун өтмәстин, улар шу йәрлик кишиләрниң зиянкәшлик қилиши, бузғунчилиқ қилиши вә нәрсилирини булап-талап кетишигә вә яки уларниң өлтүрүветишигә учриди, шундақла башқа җайларға һайдиветилинди.

Мошундақ қистаңчилиқ әһваллар астида, Йәһудийларниң көпинчисиниң қаришичә, дуния икки қисимға бөлүниду — «улар» вә «биз». «Улар» дегини, Йәһудий әмәсләр, йәни өзлирила чоқунидиған Әйса дегән бир илаһниң намида, Йәһудийларни өлтүридиған «христианлар»дин ибарәт. Бу көзқараш нурғунлиған Йәһудийларниң қәлбигә чоңқур сиңип кәткән.

Биринчи Дуния Урушидин илгири, Полшани Йәһудийлар үчүн бир қәдәр бехәтәр башпанаһ дәп һесаблиғили болатти. Яврупаниң башқа җайлиридики Йәһудийлар зиянкәшликкә учриғанлиғи үчүн, уларниң нурғунлири Полшаға көчүп келип шу йәрдә олтарақлишип қалған болуп, җан сани үч миллионға йәткән еди. Кейинчә улар арисида «Хасийдийлар» (тәқвадарлар) дегән йеңи бир диний мәзһәп пәйда болди. Йәһудийларниң көпинчиси өзиниң Тәврат вә Зәбур дегән Муқәддәс Китаплириға ишиниду. «Хасийдийлар» Тәврат вә Зәбурниң тәләплиригә риайә қилиш үчүн бәк қаттиқ тиришиду. Улар асасән Инҗилда тилға елинған «Пәрисийлар» дегән

мәзһәпниң излирини бесип маңиду. Улар бүгүнгә қәдәр Яврона вә Америкидики нурғун шәһәрләрдә, сақаллирини узун қоюшувалиду, чачлирини узун қоюветиду, чекисидики чачлири бүдүр-бүдүр болуп, қара кийим-кичәк вә қара доппа кийгән һалда көрүниду. Улар худди өшкә арисиға кирип қалған төгидәк қияпәтләрдә һәммә адәмгә тонуш болмақта. Қаидә-йосунлири бойичә, һәр бир районкики җамаәтлиригә бирдин «Рәббей» (рабби әмәс) дегән ақсақал йетәкчилик қилиду. Ақсақаллиқ қилиш болса, бир аилә ичидә дәвирдин-дәвиргичә варислиқ қилинидиған иш еди. Бизниң Полшадики Фрухтинбаум дегән аилимиз болса, әнә шундақ болуп, бовамниң атиси вә бовамму «Рәббей» дегән ақсақаллиқ унванини вә мәсъулийәтлирини өз үстигә алған.

Әмма шундақ унванға еришиш үчүн мәлум бир сәвийигә йетиш керәк еди. Чоң атам он үч яшқа киргәндә Тәвраттики Муса пәйғәмбәргә берилгән бәш чоң «қануний қисим»ни ибраний тилида ядлиялайтти, он сәккиз яшқа киргәндә Тәврат вә Зәбурдики қалған 34 қисимни ядлап берәләйтти (пүтүн Тәврат вә Зәбур тәхминән Курандин төрт һәссә чоң). Чоң атам жигирмә бир яшқа киргәндә «Рәббей»лиқ салаһийитигә еришиш үчүн бир қетим имтиһан бәрди. Бу имтиһан һәм аддий һәм наһайити тәс болди. Имтиһан алидиған устаз, Муқәддәс Китапни җозиға қоюп, бир тал миқ вә бир болқини қолиға елип, китапниң үстидин халиған бир йәрдин миқни қеқип тәшти. Чоң атам болса ашу миқ тешип өткән һәр бир бәттә қайси сөзниң барлиғини (бәт тәртиви бойичә) дәп бериши керәк еди. У имтиһандин өтти.

Бовам болса қалған пүтүн өмридә бурунқи Йәһудий өлимиларниң («рабби»ларниң) Муқәддәс Китаплар (Тәврат вә

Зәбур) тоғрилиқ кейинки дәвирләргә қалдурған сөзлирини вә шәрһлирини үгинип, уни тәтқиқ қилиш билән шуғуллинатти. Өзиниң билими хелә жуқури болғини билән, у йәнила тәлим бериш җәһәтидә шу қедимки шәрһчиләрниң тәлимлири вә әнъәнилиридин азрақму езип кәтмәйтти. Әмма бәзидә конилар учритип бақмиған йеңи бирәр мәсилә чиқип қалатти. Мәсилән, пәмидурлар тунҗа қетим Американидин Полшаға импорт қилинғинида, җамаәтлиримиздә наһайити қаттиқ бир талаш-тартиш пәйда болди. Пәмидур һалалму, һарамму? Муса пәйғәмбәргә берилгән муқәддәс қанун бу тоғрилиқ немә дегән? Ахирида болса, талаш-тартиш қилған икки тәрәп бу мәсилә үстидин һөкүм чиқиришни бовамға тапшурғаниди. Бовам бир һәптә издиниш арқилиқ андин «пәмидур һалал» дәп һөкүм чиқарғаниди. Униң һөкүм-пәтиваси районимизда Йәһудийлар тәрипидин қобул қилинди.

Бовамниң чоң арзулириниң бири болса, өзиниң бу дуниядин айрилидиған өлүш күниниң Тәвратта Йәһудийларға бекитилгән әң Муқәддәс Күндә, йәни «кафарәт күни» («гунани йепиш күни»)дә болуши еди. Униң бу арзуси әмәлгә ашурулди. Дәл ашу күнидә униң соқур үчийи қаттиқ ағрип кәтти. Әмма у «Муқәддәс Күн» (дәм елиш керәк болған күн) болғачқа, у дохтурға көрүнүшни яки башқиларниң һәрқандақ давалишини «әмгәк қилиш» дәп қарап, «Муқәддәс Күндә әмгәк қилишқа болмайду» дәп қәтъий рәт қилди. Униң соқур үчийи ишшип, йирилип кетиши билән у өлүп кәтти.

Әмма атам «Рәббей» болушқа үлгүрәлмиди. 1939-йили 9-айниң 1-күни Германийә натсистлири Полшаға таҗавуз қилди. Атам натсистларниң Йәһудийларға болған өчмәнлигини обдан билгәчкә,

Русийәгә қечип барди. Әмма Русийәниң әһвалини Полшаниңкидин яхши дегили болмайтти. Руслар атамниң Йәһудий екәнлигини билип туруп, уни «натсист марақчиси» дәп тутувелип Сибирийәдики бир түрмә лагериға солап қойди. У икки жил түрмидә ятти. 1941-йили Гитлер Сталин билән түзгән келишимини бузуп, Русийәгә бесип кирди. Русийә Полшаниң Әнглийәдә турушлуқ «қачақ һөкүмәт»иниң ярдимигә һәм қоллишиға һаҗәтмән еди. Шуңа улар ярдәм бериш үчүн, аввал Русийә түрмисидики барлиқ Полша гражданини қоюп бериш шәртини оттуриға қойди. Шу сәвәптин атамму түрмидин чиқти. У уруш түгигәнгә қәдәр Сибирийәдә туруп қалди. Шу йәрдә у апам билән тонушқан вә той қилғаникән. 1943-йили мән туғулуптимән, мән аилимизниң тунҗа оғул балиси екәнмән.

1945-йили уруш тохтап, Русийә һөкүмити Русийәдә турушлуқ полшалиқларни Полшаға қайтишиға йол қойди, ата-анам мени елип жутиға қайтти. Биз бир Йәһудий мәһәллисидин өй тепип олтарақлаштуқ. Мәһәллимиз әтрапида турушлуқ аһалилар болса һәммиси дегидәк Католиклар еди.

Биринчи жили өтүп кәтти. Бизниң жилда бир келидиған чоң бир һейтимиз «пасха һейти» яки «өтүп кетиш һейти» йеқинлишип қалғаниди. Һәр бир Йәһудий аял болса сәккиз күн вақит аҗритип бу байрам үчүн тәпсилий тәйярлиқ қилатти. Улар алаһидә бирхил петир нан тәйярлайтти. Бу жилқи һейт биз үчүн бәк алаһидә болғаниди. Биз ата-бовилиримизниң Муса пәйғәмбәр арқилиқ Мисирдики қуллуқтин қутқузулғанлиғини тәбрикләпла қалмастин, бәлки өзимизниң йеқиндила натсистларниң езишидин қутқузулғанлиғимизни тәбриклимәкчи болдуқ. Әмма бу һейтимиз

хушаллиққа әмәс, бәлки паҗиәгә айланғаниди. Католик динидики чоң роһанийлар: «Йәһудийлар петир нанни тәйярлаш үчүн бир христианниң иссиқ қенини ишлитидикән, шуңа улар Полшалиқ кичик бир оғул балини алдап тутуп келип, мәхсус мурасим өткүзүп уни өлтүрүп, униң қени билән петир нан әткән» дегән әшәддий яман бир питнә-иғвани тарқатқаниди. Полшадики Йәһудийлар һейтни тәбрикләш үчүн, кәчлиги өзлири турушлуқ йәрдики ибадәтханиларға жиғилғанда, қаға-қузғундәк топланған топ-топ кишиләр сақчиларниң қоллиши билән чоң чапрас яғачләрни пулаңлатқан пети: «Сәнләр Мәсиһни өлтүрүштүңлар!» — дәп варқирап, ибадәтханилар ичигә бесип киришкән еди. Улар нурғун Йәһудийларни қаттиқ урған вә һәтта өлтүрүвәткән еди. Әслидә христианлар: — «Мәсиһ Әйса биз вә һәммә адәмниң гуналиримизниң кәчүрүм қилиниши үчүн қурбанлиқ болған ниҗаткар» дейиши керәк екән. Лекин һазирқи әһвалда, көп қисим Йәһудийлар: — ««Уларниң «Мәсиһи» (Қутқузғучиси) биз үчүн қурбанлиқ болған әмәс, әксичә биз униң үчүн «қурбанлиқ болуватимиз», чүнки бу «христианлар» униң намида бизни өлтүрмәкчи» дегән ойда болған. Биз тунҗа қетим «Мәсиһ»ниң намини аңлишимиз униң намида зиянкәшликкә учриған әнә шундақ әһвал астида болди. Шуңа яш вақтимдила: «Бу «Мәсиһ» Әйсадин қанчә жирақ болсам шунчә яхши» дегән чоңқур хуласигә келишим әҗәблинәрлик иш әмәс еди.

Полшада бир йәр асти Йәһудий тәшкилати болуп, бу тәшкилат Йәһудий миллитидин болған һәрқандақ бир кишиниң Полшадин дәрһал чиқип кетиш пиланини түзүп чиққан. Әшу пилан бойичә, улар Полша чеграсидики қаравулларға пара бериш арқилиқ

улардин 30 күнгә қәдәр, Йәһудийларни чеградин тәкшүрмәй өткүзүветишкә вәдә алған.

Ата-анамму қечиш қарариға кәлгән. Пүтүн аилимиз чеграға қарап йолға чиқтуқ. Йошурун җүрүш үчүн бизниң пәқәт пиядә меңишимизға тоғра кәлди, биз һечқандақ қатнаш қорали ишләтмидуқ. Ахири чеграға йетип кәлдуқ, қаравулларға өзимизниң Йәһудийлардин екәнлигимизни уқтурдуқ. Улар милтиқлирини кәйнигә тутушуп, асманға қариған һалда бизгә өтүш үчүн ишарәт қилди. Шундақ қилип биз Чехқа чиқип кәттуқ. Кейин уқсам, бизниң бир аилә кишилиримизниң чеградин өтүшкә берилгән пара болса, пәқәт бир қап Америка тамакисила екән, халас. Көпчилик «тамака саламәтликкә, һаятлиққа зиян йәткүзиду» дәйду, әмма бизгә болса, тамака шу вақитниң өзидә қутқузғучи болғаниди!

Биз «һеч кимгә тәвә болмиған» икки дөләт чеграси оттурисида бир нәччә саәтни өткүздуқ, Чех қаравуллири тәшкилатимиз билән алақилашқандин кейин бизни өткүзүвәтти. Чехму биз үчүн бехәтәр җай әмәс еди, биз йәнә Чехтин Австрийәгә чиқишимиз керәк еди. Қачқун болған бизләр даим орманлиқтики кичик йолларда йошурунчә пиядә маңаттуқ. Йәр асти тәшкилати қачқунларға йемәкликләрни тәминләп туратти. Бу сәпиримиз бир нәччә һәптә давамлишип, ахири чегариға йетип кәлдуқ. Тәшкилатимиз бурунқидәкла қаравулларға охшаш усулда пара берип келишип болғаниди. Әмма биз өтмәкчи болған күнниң дәл өзидә Чех һөкүмити ағдурулғаниди. Русийәликләр Чехни ишғал қилди. Чегаридики Чех қаравуллириниң орниға Рус қаравуллири алмаштурулғаниди.

Тәшкилат тәкшүрүп көргән еди, улар пәқәт грекларни өткүзиватқаникән — чүнки натсистларниң Чехтики лагерлирида нурғун Грек әсирлири солақта екән, әндиликтә болса улар жутлириға қайтип кәтмәктә еди. Бизму дәрһал һәммә гуванамилиримизни, хәт-чәклиримизни көйдүрүветип, өзимизни Грек дәвалдуқ. Биз бирму еғиз грекчә билмәйттуқ, әлвәттә. Әмма русларму охшашла грекчини сөзлийәлмәйтти. Шундақ қилип һәммимиз мувәппәқийәтлик һалда Австрийәгә өтүп кәттуқ. Пәқәт бирла адимимиз ашкарлинип қелип етип өлтүрүлди.

Австрийәдә болса, Америкилиқлар вақитлиқ һөкүм сүрүватқаникән. Улар бизни ғәрбий Германийәгә әвәтти, ғәрбий Германийәни болса Әнглийәликләр контрол қиливалғаниди. Улар бизни бир «макансиз кишиләр» лагериға орунлаштуруп қойди. Шу чағда Пәләстин (Исраилийә)ни Әнглийә башқуратти. Пәләстиндә туруватқан Йәһудийлар өзлириниң мустәқил дөлитини қуруши үчүн күрәш қиливатқаниди, шуниң билән улар шу йәрдики Әнглийәлик һәрбийләр билән соқушуп қалған. Шу сәвәптин биз Пәләстингә беришқа рухсәт алалмай, кейинки бәш жилни даим дегидәк лагердин лагерға көчүп жүрүш билән өткүздуқ.

Кейинки һаятимға тәсир қилған мундақ муһим бир иш йүз бәргән еди. христиан мухлиси җамаитидики бир германлиқ мәсиһий ақсақили даим Йәһудийлар арисида жүрүп, бизгә җисманий җәһәтләрдин нурғун ярдәм берәтти, болупму йемәклик, кийим-кичәкләрни бизгә йәткүзүп берәтти. Бу адәмниң һәқиқий «христиан» екәнлигини һазир билип йәттим. У қизи билән даим бизни йоқлап туратти. Бизниң Америкиға йөткилишкә илтимас қилғанлиғимиздин хәвәр тапқандин кейин, у Америкидики бир

журналниң 1948-йиллиқ нәшриниң алдинқи муқавини житивелип, апамға бәргән еди. Журналдики бир адресни көрситип, Ню Йорккқа барсаңлар, у йәрдин ярдәм алалайсиләр, деди. Биз бу адресни көргәндин кейин, у чоқум Йәһудийларниң коператипидәк бир тәшкилат болуши мүмкин, дәп ойлидуқ. Әмәлийәттә бу журнал Америкидики Әйса Мәсиһниң йолини тутқан Йәһудийларниң кичик бир тәшкилатиниң болуп чиқти.

Ахири улар илтимасимизни тәстиқлиди, шуниң билән биз Америкиға көчүп бардуқ, Ню Йорктики Бруклин дегән чоң бир мәһәллигә маканлаштуқ. У йәрдики кичик бир кочиға нурғун Йәһудийлар маканлашқан болуп, хәқләр у кочини «Кичик Исраилийә» дәп атайтти. Апам болса, қолидики журналға қарап ашу адресни издәп тапти. У тәшкилат әслидә башқа бир чоң мәһәллидә екән. Апам инглизчә сөзлийәлмәйтти, уларму апамниң билидиған Русчә, Немисчә, Йидчә, яки Ибраний тилини билмәйтти. Улар пәқәт адресимизни бир карточкиға хатириливалди, андин бизни йоқлап беришқа вәдиләшти. Бирақ уларниң бизни йоқлап келиши бу иштин алтә жил кейин болди. Бәлким өйимизниң жирақ болуши түпәйлидин вә яки улар йеңидин кәлгән башқа Йәһудиларға ярдәм бериш билән алдираш болуп кетиш түпәйлидин болса керәк, ишқилип билмәймән. Бу алтә жил ичидә, мән асасән Йәһудий миллитидин сирт башқа милләтни учритип бақмидим десәмму болиду. Мәктивимиздики оқуғучиларниң 99 пирсәнти Йәһудийлар еди. Мән «Йәһудий әмәсләр» билән «христианлар»ни охшаш бир гәп, дәп қарайттим.

Әмма алтә жилдин кейин, тәшкилат бир гурупписини Бруклинға орунлаштурди. Гуруппидики мәлум бир әза бизниң

карточкимизни тапшурувелип, бизни ахири йоқлап кәлди. У бизни бир «Ибраний (Йәһудий) христианлар жиғин»иға қатнишишқа тәклип қилди. Мән бу гәпни аңлапла бәк һәйран қалдим. Чүнки маңа «Ибраний» вә «христианлар» (Әйса Мәсиһ йолини тутқанлар) дегәнләр пүтүнләй қаримуқарши сөзләр еди. Бу адәмләр чоқум сараң болуп қалди болғай! Мән пәқәт қизиққақлиғимдинла жиғинға бардим.

Жиғин кичик бир залда болди. Уларниң тәлимлирини аңлиғансери қаттиқ аччиқлинип кәттим. Сәвәви уларниң Әйса тоғрисида гәп қилғанлиғидин әмәс — чүнки «Улар христианлар болғачқа, Әйса тоғрилиқ гәп қилиду» дегәнни аллибурун ойлап болғанидим. Аччиқлиғинимниң сәвәви шуки, улар мошу гәпни Тәврат вә Зәбурдин чиқирип қиливатқаниди! Кичигимдин тартип алған тәрбийәм бойичә, «христианларниң (Әйса тоғрилиқ) Инжили бар, биз Йәһудийларниң Тәврат вә Зәбуримиз бар — Инжил уларниң китапи, Тәврат-Зәбур болса өзимизниңла китапи» — әмма улар өзимизниң китапидин Әйса тоғрилиқ испатларни чиқирип көрситиватиду! Бу хам хиял! Мән аччиқимға пайлимайттим.

Буни көрүп, мени тәклип қилған һелиқи адәм мән билән талаш-тартиш қилип олтармиди, пәқәт тәмкин олтирип маңа чақириқ елан қилғандәк, бир Инжилниң инглизчә тәржимисини чиқирип: — «Мана бу Инжилни өзиңиз оқуп көрүң, бу китапда дейилгән Әйса болса, «Мәсиһ-Қутқузғучи»ниң қилишиға тегишлик ишларни һәқиқий қилғанму-қилмиғанму? — тәкшүрүп көрүң» — деди. Мән китапни қобул қилдим, әмма бу мениң ғәрәз уқидиған адәм болғанлиғимдин әмәс, бәлки бу кишиләрниң пүтүнләй хата екәнлигини испатлаш үчүниди.

Инжилни ачтим. Мән бәкла һәйран қалдим. Бу китап мән ойлиған китап билән асман-зимин пәриқ қилатти. Мениң тәсәввурумдики Инжил болса, тамамән бутпәрәс, һәйкәл, поп-роһанийлар, чапрас яғачләр, һәр хил диний мурасимлар вә болупму Йәһудийларни Әйсаниң намида өлтүрүветиш керәк дегәндәк тәлимләр билән толған бир китап еди. Әмма ундақ әмәскән! У бир Йәһудийлар түсини алған китапикән. Әйса вә пәрисий мәзһипидикиләр арисида болған жедәлләр пүтүнләй Йәһудийларниң мәсилилири еди. Инжилдики биринчи айәт болса, пүтүнләй «Йәһудийлар түси»ни алған — «**Бу Ибраһимниң оғли вә Давутниң оғли болған Әйса Мәсиһниң нәсәбнамә китапидур**» (Инжил «Матта» қисми, 1-бап, 1-айәт).

Инжилни пүтүнләй оқуп чиқтим. Әйсаниң биз Йәһудийларниң күткән «Мәсиһ-қутқузғучи»си екәнлигигә ишәнмәйттим. Хуласәм шу едики, биз күткән, бизни қутулдуридиған «Мәсиһ-қутқузғучи» бу дунияға һәргиз кәлмәйду, бәлким шундақтур.

Нурғун Йәһудийлар Инжилни оқуп, Әйсаниң һәқиқий Худаниң Оғли екәнлигигә вә бу дунияға әвәтилгән Мәсиһ-Қутқузғучи екәнлигигә ишинишниң «биринчи басқуч»иға келиду. Әмма көп Йәһудийлар өзлирини Мәсиһкә тапшурушқа, йәни Уни өзиниң Қутқузғучиси вә Рәбби дәп етирап қилишқа болған иккинчи басқучни бесиштин қорқуп тохтап қалиду. Чүнки Әйсани Мәсиһ вә Қутқузғучи дәп етирап қилидиған Йәһудийлар өз жамаитидин, жәмъийитидин һайдиветилиду, өз аилидикилиридин айриветилиду, хизмәттин бошутеветилиши мүмкин (хожайини Йәһудий болса), һәтта йолдишидин ажритиветилиши мүмкин. Бир

Йәһудий қәбирстанлиғиға кирип, бәзи қәбир ташларға диққәт қилсиңиз, у қәбирниң һаят адәмләрниң екәнлигигә һәйран қалисиз. Униңда мундақ йезилғаниди: « ** (йил) / ** (ай) / ** (күн) туғулған, ** / ** / ** өлүп кәткән». Әмәлийәттә ахирқи чесла болса, улар өлүп кәткән күн болмастин, бәлки Мәсиһ Әйсани етирап қилған күнидур. Аилидикилири уларниң Әйса Мәсиһкә ишәнгәнлиги үчүн, уларға дәпнә мурасим өткүзүп, уларни өлүп кәтти, дәп қарайду.

Мән иккинчи қетим жиғинға бардим. Маңа Инжил бәргән һелиқи киши билән олтирип узун параңлаштуқ. У Тәвратни көрситип, Зәбурни көрситип, Инжилни көрситип, китап варақлирини қайта-қайта ачатти. У маңа Әйсаниң һәқиқий Мәсиһ, ниҗаткар екәнлигини испатлапла қалмай, бәлки бу үч китап айрилмас бир пүтүн гәвдә екәнлигини айдиңлаштурди. Тәврат вә Зәбурниң тән, Инжилниң баш екәнлигини көрүп йәттим. Тәврат вә Зәбурниң Мәсиһ Әйсаниң бу дунияға кәлгәнлигини алдинала ениқ бешарәт бәргәнлигини чүшинивалдим. Мәсиһ дунияға кәлмәй, Инжил йезилмиған болса, Тәврат вә Зәбур башсиз бир тән болуп қалатти. Мән тизлинип олтирип Мәсиһ Әйсани өзүмниң Мәсиһим, өзүмниң Рәббим дәп хушаллиқ билән қобул қилдим. Башқилар һазир бәлким мени «сараң болуп қалди» дәп һесаблиши мүмкин, дәп ойлидим.

Мәсиһ Әйсаға ишәнгән биринчи жилим тинич-аман өтүп кәтти. Мән даим жиғинларға қатнишип, нурғун билимләргә еришттим. Аилимиз Калифорнийә штатидики Лос Анжелес дегән шәһәрдики йәнә бир Йәһудий мәһәллисигә көчүп кәлди. Мән оттура мәктәптә оқушқа башлидим. Шу мәзгилдә атамниң маңа болған қаршилиғи

күчийишкә башлиди. Мән һәрқандақ жиғинға, мәйли христиан вә мәйли Йәһудийлар орунлаштурған болсун, ишқилип жиғинға қатнишишимға рухсәт йоқ еди, һәтта Тәврат, Зәбур яки Инжилниң һәрқандақ бир қисмини оқушум мәнъи қилинғаниди. Атам маңа қәтъий гәп қилмайтти, тамақ вақтида гәрчә бир җозида олтарсақму у маңа бир еғиз сөзму қилмайтти. Мәктәп пүттүрүштин икки ай илгири, у апам арқилиқ маңа бир еғиз гәп қипту. Униң ейтишичә, мән мәктәп пүттүргәндин кейин дәрһал өйдин чиқип кетишим керәк екән. У йәнә маңа мундақ бир тәләпму қойғаникән — өйдин чиқишим билән тәң мән Калифорнийә штатидинму чиқип кетишим керәк екән. Болмиса, дадамниң Калифорнийә штатидики содисиға яман тәсир йәткүзүп қоюшум мүмкин екән. У кәспий сүрәтчи болуп, униң херидарлири асасән Йәһудий җамаитидин болғачқа, у башқиларниң «униң Арнолдтәк бир христиан оғли бар» дәп кәмситидиғанлиғидин, абруйиниң чүшүп кетидиғанлиғидин әнсирәп кәткән.

Мәктәп пүттүрүшкә икки ай қалғанда мән бир хизмәт таптим, тазилиқ қилғач кәчлиги дәрваза бақаттим. Мән 120 доллар жиғип қойдум. Бир күни мән Инжилни оқуп «Филиппилиқларға язған мәктуп»тики 4-бап, 19-айәтни учраттим: «**Вә мениң Худайим силәр моһтаҗ болған һәммә нәрсини Мәсиһ Әйсада болған шан-шәривидики байлиқларға асасән мол тәминләйду**».

Шу айәтни оқушум биләнла ишәшим мәндики әндишини түгәтти. Мән Худаға тайинип, Калифорнийидин айрилип, үч миң километр келидиған Ню Йоркқа қарап йолға чиқтим. Икки һәптә меңиш җәрянида мән Худаниң нурғун қетим еһтияҗлиримни

ажайип тәминлигәнлигини билип йәттим. Бир киши маңа тамақ бәрсә, йәнә бирәйлән ятақ берәтти вә яки өйидә қонушқа рухсәт қилатти, йәнә башқа бирәйлән болса мени машинисиға олтарғузуп, бармақчи болған жайимға апирип қоятти. Ню Йоркқа келиш йолида, аран йәттә доллар пул хәжләптимән, йенимда йәнә 113 доллар пул бар еди. Язда мән мәсиһийләр «өгиниш лагери»да һәқсиз ишлидим, улар мени ятақ вә тамақ билән тәминлиди. Язниң ахирқи күнлири мәндә 20 долларла қалғаниди.

Ню Жерсей штатидики бир ижтимаий алий мәктәп мени оқушқа қобул қилди. Әмма оқуш һәққи бир жилда 2000 доллар еди. Бәлким улар барлиқ Йәһудийларниң һәммиси бәк бай, шуңа мениң пул төлишимдә чатақ йоқ дәп қариған болса керәк!

Бу мәсилини ойлинишқа олтардим. Ахири яхши бир ǀмал ойлап таптим. Мән үгинишимни кечиктүрүп, Ню Йоркта бир жил ишләп 2000 доллар жиғип, андин келәр жили оқумақчи болдум. Бу яхши әқлимни Худаға дәп бәрдим. Әмма у аңлимайватқандәк қилатти, көңлүм арам тапмиди. Көңлүмдә, У мени мошу вақитниң өзидә мәктәпкә беришимни, пул җәһәттән Униңға тайинишимни халаватиду, дәп һес қилип қалдим. Шуниң билән мән мәктәп ишханисиға тизимлитиш үчүн кирдим, андин қолумда 750 доллар қәриз талонни тутқан пети йенип чиқтим. Бу 750 долларни биринчи мәвсумниң ахирида, йәни төрт айдин кейин, төлишим керәк еди.

«Худайим, мениң ишләп пул тепишимға йол қоймидиң, шуңа Сән Өзүң бу қәризни қайтурмисаң болмайду...» дәп дуа қилдим. Төрт айдин кейин мән бу қәризни қайтурупла қалмастин, бәлки

мәктәп маңа қәриздар болуп қалғаниди! Мән уларға артуқ пул тапшурғанидим. Йәттә мәвсум оқуш җәряни мана мошундақ өткән еди. Һәр мәвсумниң ахирида мәктәп маңа пул қәриз болуп қалатти. Әң ахирқи 8-мәвсумда тапшурған пулум артуқму әмәс, кәмму әмәс, дәл болғаниди. Шуниң билән 1966-йили мәктәпни пүттүрдүм. У чағда оқуш бәдилидин сирт, мениң йәнә йейишим вә кийим-кичәк кийишим үчүн пул кетәтти, әлвәттә. Әмма оқушни башлиған биринчи күнүмдин башлап, мән һечқандақ адәмгә өз моһтаҗлиримни ейтмастин, пәқәт Худағила ейтиш нийитигә кәлдим. Һәтта «васитилиқ усул»ни ишләтмәсликкә бәл бағлидим. Мәсилән, «Мән үчүн дуа қил, маңа пул керәк» десәк, бу әмәлийәттә бир йошурун тәләпкә баравәр еди.

Шуниң билән мән һечқандақ адәмдин ярдәм соримиған болсамму, маңа ярдәм келип турди. Нурғун қетим, та бүгүнгә қәдәр Америкидики һәрқайси штатлардин, натонуш вә намсиз адәмләрдин, дәл һаҗитим чүшкән чағларда, пул өзлүгидин кичик почта сандуқумға кирип қалатти. Қәриз талонлирини тапшуруп алғинимда, маңа пул тәйяр келип туратти. Худа һәқиқәтән ишәшилик, у дуани аңлайдиғандур.

Бу мәктәпни пүттүргәндин кейин, мән Худаниң мениң кәлгүсидә тәлим бәргүчи болушумни халайдиғанлиғини билип, Исраилийә пайтәхти Йерусалемдики «Ибраний Университети» билән алақилишип, өзүмни археологийә вә тарих кәспини үгиниш курсиға тизимлитип қойдум. Йәнә 2400 доллар төләш керәк еди. Мәндә тиҗәп қойған 800 доллар пул бар еди, йәнә 1600 долларға моһтаҗ едим. Айропиланға чиқиштин 10 күн илгири, мән бир парчә хәт тапшурувалдим. Хәт маңа шуни уқтурдики, Америка һөкүмити

мениң шу курсқа қатнишим үчүн 1624 Доллар мукапат пули бәргән екән.

Мән Исраилийәдики вақтимда «алтә күнлүк уруш» партлиғаниди, ашу урушниң Тәвраттики бәзи бешарәтләрни әмәлдә көрсәткәнлигини өз көзүм билән көрдүм.

Кейинки төрт жилни мән Америка Тексас штатидики Даллас Худашунаслиқ Институтида өткүздүм. Шу мәктәптә оқуватқан иккинчи жили, мән сөйгән қизим билән той қилдим. Шу мәзгилләрдә Худаниң маңа қилған мөҗизилик тәминләшлири тохтиғаниди. Мән бир тәрәптин ишләп, бир тәрәптин оқуйттим, шуңа киримимму бар еди. Той қилғандин кейин, аялимму ишлиди. Аялим иккимизгә охшаш бир туйғу кәлгән еди, у болсиму, мениң Далластики оқушумдин кейин, биз Мәсиһ Әйсани Йәһудийларға һәқиқий тонуштуруш үчүн, Исраилийәгә беришимиз керәк еди.

Исраилийә һөкүмитиниң чәтъәлликләргә берилгән визилириниң шәртлири бойичә, уларниң хизмәт қилишиға йол қоюлмайтти, шуңа Исраилийәдики икки жил вақтимизда биз йәнила пүтүнләй Худаға тайинишимиз керәк еди. Бу икки жил ичидә, һаҗәтлиримизни һечқандақ адәмгә ейтмиған әһвал астида, мәйли өй иҗариси, газ һәққи, яки гелимиз үчүн болсун, пул бизгә мөҗизилик һалда йетип туратти.

Биринчи жили биз сәл йошурун һалда «Әйса Мәсиһни тонуштуруш» хизмитини қилдуқ, ишәшлик адәмләргә Инҗилдики хуш хәвәрни йәткүздуқ. Чүнки Исраилийә һөкүмити Инҗилға қарши туратти. Иккинчи жили, бир нәччә кишиләрниң Әйса Мәсиһни Қутқузғучи сүпитидә етирап қилиши билән, биз

Йерусалемда бир кичик «Муқәддәс Китап Институти»ни қурдуқ. Әмма Йәһудий диний рәһбәрлири бу иштин хәвәр тапқандин кейин, һөкүмәткә чеқип қоюпту. Нәтиҗидә, ташқи ишлар министирлиги бизни чақиртип, келәр жили бизгә виза бәрмәйдиғанлиғини ейтти.

Иккинчи жили тошуши билән, биз Ню Йоркқа қайттуқ. Шу йәрдә, мән 1948-йили «мусапирлар лагери»да турған вақтимдики қолимизға тәккән һелиқи журналниң муһәррири болуп қалсам болиду. Кейин йәнә Сан Антонио дегән шәһәргә көчүп бардуқ. Биз Йәһудийлар үчүн 75 радио истансисидин тарқитилидиған Инҗилни чүшәндүридиған программиларни ишләйттуқ. Шу чағда биз йәнә Америкидики вә башқа йәрдики Әйса Мәсиһкә ишәнгән Йәһудийларниң бәзи қийинчилиқлирини көздә тутуп, уларға һәр җәһәттин мәхсус вә қошумчә хизмәт қилишни башливәткән едуқ.

Йәнә бир ишни бәкму тилға алғум бар. Йәһудийлар үчүн хизмәт қилишни башлишим билән, 1948-йили бизгә Худаниң муһәббитини көрситип бәргән һелиқи ақсақал билән қизини издәп тепип, уларға рәһмитимни бәкму ейтқум кәлди. Германийәгә бир нәччә қетим хәт язған болсамму, һеч ким уларниң һазирқи адресини ейтип берәлмиди. Мениң бир Герман оқуғучим Германийәгә қайтиши билән уларни издигән, әмма тапалмиған. Мән ахири «Биз җәннәттә көрүшкинимиздила уларға болған тәшәккүрумни ейталаймән» дәп, издәшни тохтаттим. Мән «Мәсиһниң Излирида» дегән бир китапни яздим, икки жилдин кейин, бириси уни Герман тилиға тәрҗимә қилған. Йәнә икки жил өтүп кәткәндин кейин, маңа бир парчә хәт кәлди. Хәттә мәндин

«Палани «мусапир лагери»да турған Фрухтинбаум аилиси билән мунасивитиңиз барму?» — дәп соралғаниди. Хәт әслидә ақсақалниң қизидин кәлгән екән. Ақсақал болса вапат болған болуп, униң қизи той қилиши билән фамилиси өзгәртилгән екән, шуңа мән әслидики фамилисини ишләткәнлигим үчүн уни тапалмаптикәнмән. Хәтни тапшурувалғандин бир жил кейин, аялим билән иккимиз Исраилийәгә бериш йолида уни йоқлиғач өттуқ. Униң маңа дәп беришичә, биз улардин айрилған 1951-йилидики биринчи күнидин башлап, у мениң Әйса Мәсиһни, Худаниң Оғли, йәни Худа әвәткән Қутқузғучини тонушум үчүн, шундақла қутқузулушум үчүн һәр күни Худаға дуа қилип кәлгән екән. Ашундақ ихласмән бир аялниң дуаси маңа шунчә көп бәхит ата қилған! Худа һәқиқий дуа Аңлиғучидур, күч-қудрити һәммидин үстүндур. Униңға шан-шәрәп болсун!

Амин!

25. Бутларға чоқунуштин кечип Мәсиһ Әйсаға бағлиниш (Әнглийәдин болған гува)

Мениң исмим Амма, аял, Пәнҗәб миллитидин болғиним билән Әнглийәдә туримән. Әнглийәдә туруватқан Һиндистанлиқниң әвладимән, Пәнҗәбтики нурғун кишиләргә охшаш атам вә апам 50-йилларда йеңи һаятни башлаш үчүн Һиндистандин Әнглийәгә кәлгән. Дадам Әнглийәдә запчас силиқлаш хизмитини тапқан

болуп, чоң еғир санаәт шәһири Астонда олтарақлашқан. Дадамниң хизмити һәм еғир һәм саламәтликкә зиянлиқ хизмәт болуп, завутниң һаваси чаң-тозаң билән қаплинип туратти.

Пәнҗәбликләрниң көпинчисигә охшаш, пүтүн аилимиз «Сик» диниға етиқад қилаттуқ; әнъәнимизгә асасән бизнәччә хил бутқа чоқунаттуқ, бир һәптидә икки қетим «гурдвара» (бутхана)ға берип чоқунуш мурасимиға қатнишаттуқ. Сик динилик болған пәнҗәбликләр әқидилиридин һәм әнъәнилиридин пәхирлиниду. Әрләр болса алаһидә сәллилири һәм сақаллири билән пәриқлиниду. Сик дининиң асасчиси «Гуру Нанак» дегән киши зоравансизлиқни тәшәббус қилғаниди, бирақ униңдин кейинки «устазлар» өзини қоғдаш үчүн зораванлиқ ишлитишни һәм вәтинимиз болған Пәнҗәб районини башқа диндикиләрдин «саплаштуруш»ни тәшәббус қилған. Бу хил көзқараш билән тарихтин буян Пәнҗәбтики мусулманлар билән қанлиқ җедәлләрни елип барған.

Иккинчи Дуния Урушида нурғун Сик динидикиләр Әнглийә армийисигә қатнишип, қаттиқ җәңләрни қилип абруй тапқан. Һәр бир Сик динилик әрниң болса сәллиси астидики узун түрмәкләнгән чечи, сақили, бәлбеғиға асқан узун «карпан» дәп аталған хәнҗири болиду. Һинди диниға охшаш, Сик динидиму бир нәччә «тәбиқә»ләр бар, аилимиз «яғаччи» дегән «оттура һал» бир тәбиқидин еди.

Кичик вақтимизда мән акилирим, ачилирим билән һәр һәптидә икки қетим Сиқ бутханисиға «ибадәт қилиш» үчүн берип тураттуқ. Дейишим керәкки, бизни җәлип қилған иш қандақтур «тәқвадарлиқ

һессиятимиз» әмәс, бәлки мурасимдин кейинки қатнашқанларға һәқсиз тәқдим қилинидиған мәзилик «курри» дегән қорумидин ибарәт еди!

Мән сәккиз яшлар вақтимда, кейинки пүтүн һаятимни өзгәртидиған бир иш йүз бәрди. Акилирим һәр һәптиниң иккинчи күни кәчлик «балилар кулуби» болидиғанлиғидин хәвәр тепип, маңа бу кулубниң «Мәсиһ мухлисилири» җамаитигә мунасивәтлик екәнлигини ейтти. У йәрдә балилар үчүн оюнлар, һәр хил қизиқ һәрикәтләр орунлаштурулатти, һәрикәтләрдин кейин чоңлар балиларға уларниң «Муқәддәс Китап»идин бирәр һекайә оқуп қисқа тәлим берәтти.

Сик дини мәдинийитидә, оғул балиларниң халиғанчә талаға чиқиш, халиған ишни қилиш әркинлиги бар, бирақ қизлар өйдә туруши керәк. Қизлар һәмраһсиз сиртқа чиқса болмайтти, сиртларға чиққандиму, өзиниң нәгә беришини, немә қилишини таллаш әркинлиги болмайтти. Шуңлашқа акилирим ата-анамға һеч немә демәй мошу кулубқа баратти, бирақ ачилирим вә мениң беришимиз үчүн өйдин оғриликчә чиқишимиз керәк еди.

Мән кулубқа қизиқип қалдим. Оюнлар интайин қизиқ еди. Оюнлардин кейин биз залға кирип, дуа қилип мәдһийә нашхилирини оқуғандин кейин Муқәддәс Китаптики бир айәтни үгинәттуқ. Айәтни үгәнгәндин кейин һәрдаим айәт тоғрисида бир нәччә соаллар һәм музакириләр болатти. Айәтләрни доскиға йезип бирқанчә җайини бош қоюп, сөз яки һәрипләр билән толдурушқа қалдуратти; әгәр бу айәтниң қалдурулған бош йәрлирини тоғра толдуралисақ бизгә мукапатниң орниға берилгән беләтләр билән

черкавниң беқинидики магизиндин кәмпут, қериндаш яки китапчиларни алалайттуқ. Кулупқа йерим жил қатнашсақ бизгә пүтүн бир Инжил вә Тәврат мукапат бериләтти. Бирақ дейишим керәкки, бәргән тәлимгә һечқачан анчә етивар қилип кәтмәйттим. Акилиримни һәм мени әң җәлип қилидиған иш-оюнлар һәм оюнлардин кейинки чувурлишип, зални бешимизға кийиштин ибарәт еди. Биз һәрдаим башқа балиларға вә бәзидә муәллимләргә чақчақ қилип қояттуқ, күлүшүп, параңлишип, нәрсиләрни етишип олтараттуқ. Биз кулуб егилирини шундақ еғир аварә қилғанлиримизни һазир есимгә кәлтүрсәм хиҗил болимән. Бирақ ашу чағдики бир иш бизни бәк тәсирләндүрди. Кулубниң чоңлириниң көп қисми «ақ тәнлик» болғини билән уларда һечқандақ ирқий кәмситиш йоқ еди, бизни интайин һөрмәтләйтти (гәрчә Ângлийә нисбәтән «қосиғи кәң дөләт» дәп һесаблансиму, Пәнҗәблик балилар һәм чоңлар Әнглийәдә бәзидә ирқий кәмситишкә учрайду).

Кулубтикиләрниң бизгә оқуп бәргән һекайилирини аңлап, Әйса исимлиқ бир киши тоғрилиқ дегәнлиригә ишинишкә башлидим. Бу киши шунчә мулайим һәм меһрибан көрүндики, уни тонуғум һәм сөйгүм интайин кәлди. Бирақ инсан қандақму уни тонусун?

Немишқикин билмәймән, өйимизниң әһвали барғансери осаллишип кәтти. Дадам һарақни көп ичидиған болувалди, андин акилиримму уни үлгә қилип һарақ ичишкә башлиди. Дадам мәс болуп қалғанда, һәммимиз, җүмлидин апам өйимиздә мөкүвелип ишикни тақап қоюшимиз керәк еди. Һәтта пат арида һаятимиз хәвпкә учрайдиғандәкла сезиләтти. Өйимиздә һәрдаим талаш-тартиш, бәс-муназириләр болуп туридиған болди.

Мән балилар кулубида бир Муқәддәс Китапқа еришәлмигән болсамму, акилиримеришкән еди; бирақ улар уни һечқачан оқуп бақмиғаниди. Өйимиздики аваричиликләр ичидә акамниң Муқәддәс Китапини қолумға елип оқушқа башлидим. Муқәддәс Китапниң оттурисида «Зәбур» дегән бир қисим бар еди. «Зәбур»дики күйләрниң көпинчиси Давут исимлиқ бир киши тәрипидин йезилғаниди. Мән униң бу Худани мәдһийиләйдиған һәм Худаға дуа қилидиған шеирлирини оқушум билән көңлүм тәсәлли һәм күч-қувәт тапатти. Давут дегән бу кишини аварә қилған һәм азаблиған шунчә көп ишлар, күрәшләр, талаш-тартишлар, қорқунучлар, хәвпләр, қайғу һәм ялғузлуқ дегәнләр мениңдиму бар еди. Бирақ у болса ярдәм һәм еһтияжлиқ ишларни һәл қилишниң йоллирини Худадин тапқаниди, һәм Худани сөйгән еди.

Һәдилиримниң Муқәддәс Китапни оқуғинимни байқап қелип, мени «христиан» дәп мазақ қилишидин қорқуп жүргәчкә, кәчтә ятқан вақтимда қол чирағни яндуруп йотқан ичидә оғриликчә оқуйттим. Андин Давут пәйғәмбәр Зәбурда дәрдлирини Худаға төккәнгә охшаш мәнму һәммә дәрдлиримни ейтип ашундақ дуа қилишқа башлидим. Бәзидә мән толуқ бир саәт Худаға сөз қилип, тәсәлли тепип уйқиға кетәттим.

Мән толуқ оттура мәктәпкә кирдим, йеңи достлар билән тутуштум, мән өзүмниң кәлгүсидә хизмәт тепип өз пулум билән нәрсиләрни сетивалалайдиғанлиғимни ойлап һаяжинимда Худани унтушқа башлидим. Бирақ мән Худаға көп рәхмәт ейтимәнки, У мени вә мениң «сСни тонусам» дәп қилған дуалиримни унтумиди.

Мән мәктәпни пүттүргәндин кейин, кишиләргә турмуштики ечтисадчиллиқ тоғрисида мәслиһәт беридиған бир орундин хизмәт таптим. Бу хизмәтни тапқинимдин, кишиләр билән тонушқинимдин һәм өзүмниң мааш алғанлиғимдин һозурландим.

Хизмәт җәрянида мән Һиндистанлиқ үч жигит билән тонуштум. Баштила мән уларниң башқа Һиндистанлиқ жигитләргә анчә охшимайдиған хисләтлириниң барлиғини һес қилдим, бирақ зади немә екәнлигини биләлмидим. Мән бурун тонушқан Һиндистанлиқ жигитләрниң һәммиси «announced апислиниң әркә оғуллири» еди — демәк, улар өйидә толиму әркә чоң болған, һеч әскиликтин әймәнмәйдиған, һеч өй ишни қилмай, өзи халиғинини қилидиған, һорун балилар еди; улар халиғанчә сиртқа чиқип өз бешимчилиқ қилишқа адәтләнгән — улар мәйли мәс болушуп, кулубларда әйш-ишрәт қилип, вақ-чуң көтирип, бузуқчилиқ қилсун, өйгә қайтқинида ата-анилири уларға һеч немә демәйтти; мәйли һәрқандақ бәтъәхлақлиқ яки сәтчилик қилсун, пәқәт «Амал қанчә, оғул бала дегән оғул бала-дә!» дәп күлүп қоюшатти. Қизлар болса башқа бир дуния еди, улар өйдә туруп, һәр бир өй ишни ада қилип, һәргиз сиртқа чиқмаслиғи керәк дәп қарилатти. Һиндистандики аилиләрниң бундақ «икки хил өлчәм»ини мән һечқачан тоғра дәп қобул қилалмай кәлдим. Бирақ мән дегән бу үч бала охшимайду; улар тиришчан, ишта әстайидил, сәмимий һәм интайин кәскин еди. Улар мәйли маңа, мәйли қара тәнликләргә, мәйли хәнзуларға, Һиндистанлиқларға яки башқа һәр хил милләтләргә болсун, охшашла һөрмәт билән муамилә қилатти. Уларда бирхил хатирҗәмлик, шүкүрлүк һәм салапәт бар еди. Улар билән сөзләшсәм хатирҗәмлик һәм бехәтәрлик һес қилаттим. Мән узун

өтмәйла уларниң бундақ хатирҗәмлигиниң мәнбәсини таптим — улар Мәсиһ мухлислири еди. Мән улардин Мәсиһ Әйсаға ишиниш һәм тайинишқа қандақ еришкәнлигини сорашқа башлидим.

Бириси җавапниң орнида «Һаятқа йетип баридиған сәпәр» дегән бир китапчини бәрди. Китабчә пүтүнләй Муқәддәс Китапқа асасланған болуп, темиси «Худаниң кәчүрүшини һәм саңа йеңи тәқдим қилмақчи болған һаятни қандақ тепиш» еди. Китабчида: «Әгәр Худа сәндин жирақ туюлса, бу гунаниң сәвәвидин болған» дейилиду. Гуна болса апъақ бир қәғәзниң үстидики сияһ изидәктур; сияһ изи гәрчә зәрричилик болсиму, бу қәғәзниң сияһ деғидин пак болалиши һәргиз мүмкин әмәс. Бирақ Худа болса бизгә йеңи бир башлиниш вә йеңидин апъақ пак бир қәғәзни берәләйду. У Мәсиһ Әйсани гуналиримизни көтиришкә әвәтти. Биз Мәсиһ Әйсаға ишәш бағлисақ, Худаниң кәчүрүм-мәғпиритини тепиш билән Униң Муқәддәс Роһиниң қәлбимиздә туридиғанлиғини, йәни йеңи бир һаятниң башлинишини биләләйттуқ. Китабчиниң ахирида өз һаятини Худаға тапшурмақчи болғанлар оқуйдиған бир дуа йезилғаниди. Мән көңлүмни Худаға көтирип пүтүн қәлбим билән оқудум.

дуа қилғандин кейин ичимдә бир иш йүз бәргәнлигини ениқ билдим. Мән һазир Мәсиһ Әйсаниң әгәшкүчиси, җәннәт йолиға маңидиған киши болдум. Уларниң қандақ инкаста болидиғанлиғини һеч ойлимайла өз хушаллиғим һәм саддилиғим ичидә акилирим вә ачилиримға дуайим һәм Худаниң иҗабәт қилғанлиғи тоғрисида дәп бәрдим. Мана чатақ шуниңдин башланди! Акилирим мени мазақ қилди, андин бу иштин дадам хәвәр тапса униң қандақ қилидиғанлиғи билән маңа тәһдит салди.

Дәрвәқә дадам «Пәнҗәб миллитидин болған бир киши һәргиз христиан болалмайду!» дәп қаттиқ аччиқлап кәтти. Бир мәзгилдин кейин униң аччиқи янди; лекин өйимиз йәнә нормал аваричилик һәм талаш-тартиш һалитигә қайтти.

Мән апамдин мухлисларниң жиғиниға қатнишишқа рухсәт соридим. Жуқирида дегинимдәк, Пәнҗәблик қизларниң адәттә ялғуз өйдин чиқишиға рухсәт йоқ еди. Асасән «Қизларға ишәнгили болмайду», «Сиртқа чиққуси бар қизларниң чоқум бузуқ нийити бар» дәп қарилатти. Ғәлитә иш шуки, маңа мухлис жиғиниға қатнишишқа рухсәт берилди. Бирақ узун өтмәй аилимиздә ушшақ гәп-сөзләр һәм төһмәт чиққили турди. Уларниң гепигә асасән мән жиғинларға әмәс, бәлки мәйханиларға, кулубларға баридикәнмән. Үмүтсизлинип бир мәзгил һечқандақ жиғинға қатнишалмидим.

Ата-анам мени ятлиқ қилиш үчүн әлчиләрни қобул қилишқа башлиди. Өзүмниң болса той қилғум бар еди, бирақ көңлүмдә тәйярлиғимниң йоқлиғини һес қилдим. Буниңдин башқа, чоқум бир Мәсиһ мухлиси, йәни һәқиқәтән Рәббимизни сөйидиған бир жигит билән той қилишим керәк дегән қарарға кәлгән едим. Башқа һечқандақ әр билән той қилиш болса маңа өз-өзүмгә қилинған әқилсизлиқ туюлди. Муқәддәс Китапта «ата-анаңни һөрмәтлә» дейилгән болсиму, мән йәнила бәзи ишларниң муһимлиғи билән ата-аниларниң һөрмитидин үстүн туридиғанлиғини, бәзи әһвалда «Адәмгә әмәс, бәлки Худаға итаәт қилишимиз керәк»лигини билип йәттим.

Бир нәччә әлчи өйимизгә келип мәлум бир жигит билән той қилишимни оттуриға қойди. Мән «мән қизиқмаймән» дәп

журивәрдим. Һәтта хелә чирайлиқ «нюзәй» кийими кийгән интайин бай бир жигит мәхсус Канадидин айрупиланда кәлди. Униң ата-аниси, бова-момисиму биллә кәлгән еди. Мениң бурчум уларға чай-пай қуюш еди. Жигит мәндин нәқ майданда җавапимни қаттиқ тәләп қилип турувалди. Мән һуҗрамдин пәскә чүшүп «Яқ» дедим. У болса: «Аһ, чатақ йоқ, қизларниң һәммиси тартинчақ — Улар «яқ» дегини билән һәқиқий мәниси «қошулдум» демәктур» — деди.

«Яқ, мениң «яқ» дегинимниң «яқ»тин башқа һечқандақ мәниси йоқ!» — дедим.

Дадам рәт қилишимниң сәвәвини билип интайин ғәзәпләнди. У мәс болуп бу ишни унтуш үчүн мәйханиға чиқип кәтти. У шир кәйп болуп қайтип кәлгинидә, «Сени өлтүримән» дәп маңа тәһдит селип: «Мән қиммәтлик Әйсайиңни саңа көрситип берәй! Сени өлтүрүп җәннәткә әвәтимән! Андин сән қәдирлик Әйсайиң билән биргә болалайсән!» — деди.

Адәттә мән вә ачам бир һуҗрида ятаттуқ. Дадам мәс болуп қалған күнләрдә, апамму биз билән полда паласниң үстидә ятатти. Бу қетим мән орнумдин туруп дадам билән законлишай дәп ишикни ачмақчи болувидим, бирақ апам билән ачам мени тутувелип, ишикни техиму чиң тақап зәнҗирливалди. Таң сәһәрдә мән балдурла ғиппидә тикивәттим. Хизмәттин чүшүп өйгә қайтип кәлсәм дадам пәқәт маңа қарап қаттиқ варқирап қойди. Бир нәччә һәптә өтүши билән у аста-аста җимип қалди.

Мән өйүмгә йеқин болған бир мухлис җамаитиниң барлиғидин хәвәр таптим. Бир күни ашу йәрдин өтүп кетиветип, җамаәтниң

бир ақсақалини учритип қалдим. Мән у ақсақал һәм униң аяли билән хелә узун параңлаштим. Улар мени интайин қизғин қарши алди һәм шу күни җамаәттики бир нәччә ача-сиңилларға тонуштурди. Бу ача-сиңиллар әһвалимни чүшинип: Худа сени өйүңдә қоғдисун дәп һәр күни дуа қилишқа вәдә бәрди.

Өйүмиздики турмуш күрәш, талаш-тартишқа толған һалда давамлашти. Мени той қилиш үчүн йәнә көп қетим урунушлар болди. Дадам һәм апамлар мениң турмушумни қанчә қийин болса шунчә яхши болатти дәп ойлиса керәк. Мән бирдәм һуҗрамда Муқәддәс Китапни оқуғандин кейин пәскә чүшсәм апам маңа қарап: «Оһуй, сән техи һаятму? Сени ашу һуҗрисида өлүп кәтсикән дегән үмүттимән» — дәйтти. Шопурлуқ дәрсидин қайтип кәлсәм у: «Аһ, толиму әпсус. Сени пикапи соқулуп өлүп кәтсикән дәп үмүт қилаттим» дәйтти. Мән хизмәттин чүшүп өйгә қайтсам у пат-пат ачамниң бовиқиниң кийимлирини мениң алдимға ташлап: «Мана, сән бир христиан. Башқиларға хизмәт қилиш сениң бурчуң әмәсму? Мана бу кирни ю!» дәп варқирайтти. Өйдики әң паскина ишлар маңа тапшурулатти. Улар мениң мухлис жиғиниға қатнишишимға йәнә рухсәт қилмиди.

Иш бәк ғәлитә еди. Сиртқи көрүнүштин қариғанда турмушум азаблиқ, қорқунучлуқ еди. Мән пүтүн күн һеч бир яхши сөз аңлимайттим. Бирақ улар қандақ залим болушидин қәтъийнәзәр, қәлбимдә уларға һеч аччиқлиғим йоқ еди, бәлки Худаниң уларға нисбәтән өзгәрмәс, чоңқур меһир-муһиббитини һес қилип, улар үчүн дуа қилаттим. Бәзидә ачам аилимиздики талаш-тартишларға қатнишатти, мениң тәрипимни қилатти, бирақ күнләрниң көп қисмида мән һәр тәрәптин башқиларниң нәпритигә учрайттим.

Бир күни йәнә бир ачам йолдиши билән Һиндистандин қайтип кәлди. Бу әһвал өйүмиздики кәйпиятни сәл яхшилиди, мән пурсәттин пайдилинип йәнә мухлис жиғиниға қатнишишқа рухсәт соридим. Күтүлмигән йәрдин ата-анам қошулди. Мән Худаниң қәлбимдә иш көрүп, уларға меһир-муһиббитини көрсәткәнлигини, улар ахири көрүп йетиду, дәп ишинәттим. Бәзи Мәсиһ мухлислири болса һәтта маңа: «Ата-анаңниң дегинигә кариң болмисун, жиғинға қатнашқуң болса қатнашивәр» — дәйтти. Бирақ мән Тәвраттики Мусаға берилгән қисимда һәм Инҗилда: «Ата-анаңни һөрмәтлә» дәп буйрулғандин кейин уларни бу ишта һөрмәтлишим керәклигини билдим. Гәрчә мән мухлис болмиған киши билән той қилмаслиқ керәк дегән бу муһим ишта күчүмниң баричә ата-анамниң тәливини рәт қилип, Сик динилиқ билән той қилишни рәт қилишим керәклигини билгән болсамму, «йиғинға қатнишиш» ишида уларни һөрмәтлишим керәклигини йәнила ениқ билдим. Ата-анам мениң уларға билдүргән иззәт-һөрмитимни, йәни рухсәтсиз жиғинға қатнашмайдиғанлиғимни көрүп йәткән еди, шуниң билән улар гәрчә мән билән арилашмай жүргини билән, йәнила мениң етиқадимни һөрмәтләшкә башлиди.

Дадам бәзгәк кесили билән ағрип қалди, буниң билән мән көп вақит өйдә туруп униңдин хәвәр алдим. У өзи Муқәддәс Китапни оқушқа киришти. Бир күни телефон җириңлиди. Мән көңлүмдә: «И Худа, йәнә бир той қилиш тәливи болмисун» дәп дуа қилдим. Бирақ дәрвәқә шундақ болди. Мән дадамға адәттикидәк гәп қилай дәватқинимда Муқәддәс Роһниң авазини: «Гәп қилма, һаҗити йоқ» дегинини көңлүмдә аңлидим.

«Немә иш дада?» дәп соридим.

У артуқ сөз қилмай «Тоюң тоғрилиқ сориди» дәп җавап бәрди, бирақ иккинчи күни мән хизмәткә меңиш алдида униң өйимиздә туруватқан туққанларға: «Һәә, улар маңа Амма тоғрилиқ телефон бәрди. Бирақ мән уларға болди қилиңлар, Амма җәзмән қизиқмайду — у чоқум Мәсиһ мухлиси билән той қилмақчи, дедим» дегәнлигини аңлидим.

Шундақ қилип ата-анам маңа ишинишкә башлиди, маңа йәнә жиғинға қатнишишқа рухсәт бәрди.

Шундақ болсиму, дадамниң һарақни көп ичиши давамлишиватватти. Өйдики акилиримму униң изини бесип, һарақ ичишкә башлиди. Дадам вә акилиримдин бири шүбһисизки һарақкәш болуп қалған болуп, һараққа хумар болуп қалғаниди, өз өзини контрол қилалмайтти. Гәрчә мениң жиғинға қатнишишимға рухсәт бәргән болсиму, апамниң маңа болған зиянкәшлиги һәм аһанити қайтидин башланди. Пәқәт атамла әмәс, бәлки биз билән турған акамму мәс һалда өйгә қайтип келәтти. Акам болса қайтқинида өз аялини уратти. Мән уни қоғдаш үчүн ариға кирәттим, нәтиҗидә у мениму уруп кетәтти. Аваричилик тохтавсиз чиқатти. Туққанлар бизни қоғдаш үчүн яки хошнилар өйдики вараң-чуруңлардин ағринип пат-пат сақчиларға телефон берип чақиратти. Мән көп қетим: «Өйдин чиқип кетишим керәк» дәп ойлидим, һәтта бәзидә бир сомка нәрсиләрни қачилап өйдин кетиш үчүн тәйярлинаттим. Ата-анам һәрдаим қарши туруп: «Өйдин чиқип кәтсәң бизгә уят болиду» дәйтти.

Бир кәчтә һелиқи акам өйгә келип аялини тохтимай уруп

кәтти. Мән йәнә ариға киришим билән у мениму қаттиқ уруп яриландурди. Бундақ үзүлмәс зораванлиқларниң үзлүксиз әвҗигә чиқиши билән мән һаятимиз хәвп ичидә қалди дәп сақчиларға телефон берип чақирдим. Бирақ сақчилар кәлгәндә, апам мәндин йүз өрүп, бу иш қизим Амманиң сәвәвидин чиққан дәп сақчилар алдида мени әйиплиди. Мән уштумтут бир ишни тонуп йәттим: Апамға нисбәтән мән пәқәтла әрзимәс бир адәм, халас. Униңға мениң мәвҗут болғиним һеч немә һесабланмайтти. Мән: «Бу қетим чоқум чиқип кетишим керәк» дәп ойлидим.

Әтигәндә болса қуяш бәрқ уруши билән мән: «Бопту, бу бир йеңи күн, чиқип кәтмәй» дәп ойлидим. Бирақ әйнәктә яриланған йүзүмгә қариғинимда мән Муқәддәс Роһниң маңа тонуш болған һелиқи авазини ичимдә аңлидим. У аваз: «Сән пүтүн һаятиңни мана мошундақ өткүзмәкчимусән?» дәп сориди. Шу күни мән өйдин чиқип кетишим керәк, чиқип кәтмисәм мән үчүн яки пүтүн аиләм үчүн һеч немә өзгәрмәйду дәп тонуп йәттим. Туруպкини қолумға елип өйимиздин он километр жирақлиқта туридиған иккинчи акамға телефон бәрдим: — «Сән билән бир мәзгил турсам боламду?» дәп соридим. Күтүлмигән йәрдин у қошулди. У адәттә һәр бир ишта ата-анамниң тәрипини алатти.

Шундақ қилип акамниң өйигә көчүп бардим. Мән немишқикин билмәймән униңға: «Мән сән билән алтә һәптә туримән, андин мухлис җамаитиниң бирисиниң өйигә кетимән» дедим. Ғәлитә иш шуки, мән бу иш тоғрисида җамаәтниң һеч бири билән сөзләшмигән, бирақ қәлбимдә Худаниң мән үчүн бу ишни, шундақла һәммә ишни орунлаштуралайдиғанлиғини билип йәттим.

Иш дәрвәқә шундақ болди. Алтә һәптидин кейин мән җамаәттики көңли интайин ақ көңүл бир дохтур ача билән турушқа башлидим. Мән униң билән хушаллиққа толған үч жилни өткүздум.

Һазир бу ишларни есимға кәлтүрсәм Худаниң мениң үчүн интайин көп ишларни қилғанлиғини көрүп йетәләймән. У мени шунчә көп синақлар ичидә сақлиди. Әң карамәт, әң тилсим иш болса, униң мән билән кечә-күндүз биллә болғанлиқ һессиятидин ибарәт. Мән Униңға садиқ болмиған вақтим болған болсиму, У һәрдаим вәдисидә туруп мени һәргиз айрим ташливәтмигән. Мән Худадин маңа бир мухлис болған әр бәргәйсән дәп тилидим. Һазир мән Павәл исимлиқ бир әнглийәлик билән той қилдим. У маңа нисбәтән һәқиқәтән Худаниң сөйгисидин чиққан совғаттур. Иккимиз өйимизни Худаға тапшурған, һәрқайси милләттин, һәрқайси диндин болған кишиләрни қарши алидиған муһәббәтлик кәйпият болсун, кәлгән һәр бир меһманлар һаяттики муһим соалларни сориялайдиған болсун дәп Худайимиздин тиләймиз.

Һаятниң һәр бир мәзгили асан болмайду. Икки балимиз чүшүп кәтти. Бу хәвәрни аңлап бәзи туққанлиримиз: «Мана, бу пәләкниң ләнитидур; сән әҗдадлириңниң бутлириға чоқунуштин ваз кечип, Мәсиһ мухлиси билән той қилғиниңниң ақивити, халас» деди. Һәтта бәзи Мәсиһ мухлислириму: «Балилириңлар мундақ чүшүп кәткини чоқум мәлум бир гунайиңлардин болған» дәйтти. Бирақ мән бундақ сөзләрниң наданларчә қилинған гәп, һәқиқәт әмәслигини билимән. Әгәр Худа мени сөймигән болса, У мени шунчә көп жиллар ичидә өйүмдә аман сақлимиған болатти. Дадам вә апамлар һәрвақит маңа тәһдит салатти, мени зәһәрлийәләйтти,

акам болса мени уруп өлтүрүветәләйтти. Рәббим һәр әһвалда мени қоғдап кәлди. Бизниң һазир сақ-саламәт омақ қиз вә бир оғул бовиқимиз бар, уларни һаятимизниң һәммисигә охшаш Худайимизға тапшуримиз. У асман-зиминни яратқан улуқ Худадур, У биз инсанларни шунчә сөйдики, өзиниң Оғли йәни Калами болған Әйса Мәсиһни дунияйимизға совғат сүпитидә әвәтти: —

«**Чүнки Худа дуниядики инсанларни шу қәдәр сөйдуки, Өзиниң бирдин-бир йеганә Оғлини пида болушқа бәрди. Мәхсити, Униңға етиқад қилған һәр бириниң һалак болмай, мәңгүлүк һаятқа еришиши үчүндур**».

Амин!